

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
στην
ΝΑΥΤΙΛΙΑ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ
ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΛΙΑ
ΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Ελένη Στασινού

Διπλωματική Εργασία

που υποβλήθηκε στο Τμήμα Ναυτιλιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Ναυτιλία

Πειραιάς

Σεπτέμβριος 2014

Σελίδα δήλωσης αυθεντικότητας

«Το άτομο το οποίο εκπονεί την Διπλωματική Εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στην βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (εμπορικός, μη κερδοσκοπικός ή εκπαιδευτικός), της φύσης του υλικού, που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες ή χάρτες), του ποσοστού και της σατανικότητας του τμήματος, που χρησιμοποιεί σε σχέση με το όλο κείμενο υπό copyright, και των πιθανών συνεπειών της χρήσης αυτής στην αγορά ή στη γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου».

Η Δηλούσα

Ελένη Στασινού

Σελίδα Τριμελούς Εξεταστικής Επιτροπής

«Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εγκρίθηκε ομόφωνα από την Τριμελή Εξεταστική Επιτροπή που ορίσθηκε από τη ΓΣΕΣ του Τμήματος Ναυτιλιακών Σπουδών Πανεπιστημίου Πειραιώς σύμφωνα με τον Κανονισμό Λειτουργίας του

Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Ναυτιλία.

Τα μέλη της Επιτροπής ήταν:

- Ελευθέριος Θαλασσινός (Επιβλέπων)
- Σωτήρης Θεοδωρόπουλος
- Δημήτριος Γουνόπουλος.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Τμήμα Ναυτιλιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς δεν υποδηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.»

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Ελευθέριο Θαλασσινό για τη σωστή καθοδήγηση του και την άριστη συνεργασία καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας.

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Αφιερώνεται
στην οικογένειά μου
σαν ελάχιστο δείγμα τιμής

Σεπτέμβριος 2014

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα Πινάκων	3
Περιεχόμενα Εικόνων	4
Περιεχόμενα Διαγραμμάτων	5
Περίληψη	6
Summary	6
Εισαγωγή	7
Κεφάλαιο I: Ευρωπαϊκή Ένωση και Ενιαίο Νόμισμα	9
1.1 Δημιουργία, Εξέλιξη και Διεύρυνση της Ε.Ε	9
1.2 Οικονομική Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)	13
1.3 Συνθήκη Μάαστριχ & Κριτήρια Σύγκλισης	15
1.4 Πορεία προς το ενιαίο νόμισμα	18
Κεφάλαιο II: Στην Εποχή της Ευρωζώνης	22
2.1 Οφέλη και Μειονεκτήματα του κοινού νομίσματος	22
2.4 Εμπορικά αποτελέσματα της ΟΝΕ σε όλους τους τομείς της Οικονομίας	28
2.3 Ενδο-εταιρικό εμπόριο, εξελίξεις, προοπτικές	34
Κεφάλαιο III: Η Παγκοσμιοποίηση στον 21 ^ο αιώνα	38
3.1 Παγκοσμιοποίηση: εννοιολογικός προσδιορισμός & ιστορική εξέλιξη	38
3.2 Δείκτες Παγκοσμιοποίησης	40
3.3 Αίτια, Επιπτώσεις και Κίνδυνοι της Παγκοσμιοποίησης	45
3.4 Κίνητρα και Οφέλη της Παγκοσμιοποίησης	48
Κεφάλαιο IV: Το Διεθνές Εμπόριο και Ναυτιλία	52

4.1	Ευρωπαϊκή Ένωση & Ναυτιλία	52
4.1.1	Ελλάδα και Ναυτιλία	52
4.2	Διεθνές Εμπόριο και Ναυτιλία	56
4.3	Οικονομία και Ναυτιλία	58
4.4	Παγκοσμιοποίηση και Ναυτιλία	60
	Κεφάλαιο V: Παγκόσμια Οικονομική Κρίση και Θαλάσσιο Εμπόριο	64
5.1	Το χρονικό της πρόσφατης Χρηματοπιστωτικής Κρίσης	64
5.2	Αίτια & Αντιμετώπιση της Κρίσης στην Ευρωζώνη	65
5.3	Η Κρίση στην Ελλάδα του Ευρώ	66
5.4	Οι Επιπτώσεις της Κρίσης στον Κλάδο της Ναυτιλίας	69
	Συμπεράσματα	73
	Βιβλιογραφία	77
	Παράρτημα Α	81

Περιεχόμενα Πινάκων

Πίνακας 1. Δομή δείκτη KFP	42
Πίνακας 2. Δομή δείκτη KOF	44
Πίνακας 3. Κατάταξη χωρών βάσει του δείκτη παγκοσμιοποίησης KOF	45
Πίνακας 4. Εκτιμώμενη δυνητική επίδραση της ποντοπόρου ναυτιλίας στην ελληνική οικονομία	75

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Περιεχόμενα Εικόνων

Εικόνα 1. Διαγραμματική απεικόνιση εισαγωγών & εξαγωγών ανά κατηγορία χωρών (2000- 2010)	57
Εικόνα 2. Οι διεθνείς θαλάσσιες μεταφορές (2010)	60

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Περιεχόμενα Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Παραγγελίες νεότευκτων πλοίων το 2012	54
Διάγραμμα 2: Ισοζύγιο Θαλάσσιων Μεταφορών περιόδου 2000- 2012	56
Διάγραμμα 3: Μοντέλο Προσφοράς & Ζήτησης	62
Διάγραμμα 4: παγκόσμιες εισαγωγές- εξαγωγές 2000- 2012 σε αξία	71
Διάγραμμα 5: Παγκόσμιες εισαγωγές και εξαγωγές 2000- 2012 σε όγκο (Growth rate)	71
Διάγραμμα 6: Παγκόσμιο Α.Ε.Π. 2000- 2012	72

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Περίληψη

Στη παρούσα διπλωματική εργασία παρουσιάζεται η δημιουργία και εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η πολιτική και οικονομική κατάσταση που οδήγησαν στην ανάγκη για υιοθέτηση ενός ενιαίου νομίσματος. Αναφέρονται τα οφέλη και τα μειονεκτήματα που προκύψαν από το κοινό νόμισμα σε όλους τους τομείς της Οικονομίας και ιδιαίτερα στον Τραπεζικό Τομέα και στο ενδο-εταιρικό εμπόριο μεταξύ των 28 μελών της Ε.Ε. Αναλύεται η Παγκοσμιοποίηση με τη βοήθεια των δεικτών KFP Index και KOF, με τους οποίους βλέπουμε πως μια χώρα επηρεάζεται από τη παγκοσμιοποίηση. Επίσης παρουσιάζονται τα αίτια, οι κίνδυνοι και οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στο διεθνές εμπόριο. Εξετάζεται η κατάσταση που επικρατεί στην Ναυτιλία και πώς επηρεάζεται από τους οικονομικούς κύκλους και τη παγκοσμιοποίηση. Τέλος παρακολουθούμε την επίδραση που έχει τόσο η παγκόσμια κρίση και η δημιουργία της Ο.Ν.Ε στη ναυτιλία και ποια είναι τα νέα δεδομένα στα οποία πρέπει να προσαρμοστεί η Ναυτιλία για να ξεπεράσει τη κρίση.

Summary

In this thesis is presented the creation and development of the European Union as well as the political and economic situation which led to the need for adopting a single currency. Benefits and disadvantages resulting from the common currency in all sectors of the economy are presented. In particular the banking sector and the intra-corporate trade among the 28 EU members are analyzed. Effects of Globalisation are explained with the help of indicators KFP Index and KOF, which help us understand the effects of globalization in a country. It also presents the risks and effects of globalization on international trade. It examines the factors affecting Shipping and how it is influenced by economic cycles and globalization. Finally it presents the effect of global crisis and the creation of EMU on Shipping and the new reality on which Shipping must adapt to overcome the crisis.

Εισαγωγή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) είναι μια ενιαία αγορά 500.000.000 κατοίκων. Έχει 28 κράτη- μέλη και συγκαταλέγεται στις πιο σπουδαίες οικονομίες του πλανήτη αφού της αντιστοιχεί το 1/3 του παγκόσμιου εμπορίου και το 1/5 της παγκόσμιας παραγωγής. Από τα 28 κράτη- μέλη, τα 17 μοιράζονται ένα κοινό νόμισμα, το Ευρώ, το οποίο συμβάλει ώστε όντως οι χώρες που χρησιμοποιούν το Ευρώ να συνδημιουργούν μια ενιαία αγορά, όπου τα προϊόντα, οι υπηρεσίες, τα χρήματα και το ανθρώπινο κεφάλαιο διακινούνται ελεύθερα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012). Η τάση για την διεθνοποίηση του εμπορίου και την ελεύθερη διακίνηση των παραγόντων αυτού, δεν είναι μόνο ευρωπαϊκό φαινόμενο αφού λαμβάνει χώρα σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης. Γι' αυτό τον λόγο αναφερόμαστε σε αυτή την κατάσταση με τον όρο παγκοσμιοποίηση και σίγουρα η απόφαση της Ε.Ε. για την υιοθέτηση του κοινού νομίσματος επηρεάστηκε από αυτό το γενικότερο πλαίσιο.

Η καθιέρωση του ευρωπαϊκού νομίσματος επηρεάζει κάθε κατηγορία οικονομικής δραστηριοποίησης και μία από αυτές είναι και η ναυτιλία. Μάλιστα, ο χώρος αυτός είναι ιδιαίτερα σημαντικός αφού οι θαλάσσιες μεταφορές είναι υπεύθυνες για την πλειοψηφία των παγκόσμιων μεταφορών αφού τους αντιστοιχεί το 90% αυτών (Michaux & Anastasakos, 2004). Επιπλέον, γιατί διάφορες ευρωπαϊκές χώρες όπως η Ελλάδα κατά κύριο λόγο πρωταγωνιστούν στην παγκόσμια ναυτιλία συνεισφέροντας όχι μόνο στην αύξηση του Εθνικού τους Ακαθάριστου Προϊόντος (Α.Ε.Π.) αλλά και στην προβολή της οικονομικής ισχύος της Ε.Ε. στον παγκόσμιο χάρτη.

Βέβαια η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση επηρέασε και την Ε.Ε. στο σύνολό της όσο και τα κράτη- μέλη αυτής. Φυσικά επηρεάστηκαν και οι χώρες που ανήκουν στην Οικονομική Νομισματική Ένωση (Ο.Ν.Ε.) και μοιράζονται το ευρώ. Ιδιαίτερα επηρεάστηκε και η χώρα μας που ακόμη δεν έχει καταφέρει να εξέλθει από την βαθιά ύφεση στην οποία έχει βυθιστεί εδώ και μια πενταετία.

Ο σκοπός της εργασίας αυτής είναι η μελέτη των επιπτώσεων της Παγκοσμιοποίησης στον χώρο του Εμπορίου γενικά και της Ναυτιλίας ειδικά. Περαιτέρω η εξέλιξη του ναυτιλιακού κλάδου μέσα από τις επιδράσεις της Ο.Ν.Ε. και τα αποτελέσματα της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Η εργασία στηρίζεται στην

βιβλιογραφική έρευνα με υλικό την σύγχρονη βιβλιογραφία σε θέματα ευρωπαϊκής πολιτικής και οικονομικής ενοποίησης, έγκριτα ναυτιλιακά και οικονομικά περιοδικά και πηγές από την Ε.Ε..

Στο πρώτο και δεύτερο κεφάλαιο θα γίνει μια προσπάθεια να περιγραφεί η πολιτική και οικονομική κατάσταση εντός της Ε.Ε. και η αρχιτεκτονική πάνω στην οποία βασίζεται η υιοθέτηση και χρήση του Ευρώ. Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και το πώς αυτό επηρεάζει τις οικονομικές δραστηριότητες του πλανήτη. Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται επισκόπηση της κατάστασης στην διεθνή ναυτιλία και ιδιαίτερα στην ευρωπαϊκή ενώ στο επόμενο αναλύεται ο τρόπος που η παγκόσμια κρίση αλλά και η πραγματικότητα της Ο.Ν.Ε. επηρεάζουν την ευρωπαϊκή και ελληνική ναυτιλία. Τέλος ακολουθούν τα συμπεράσματα για το τοπίο που διαμορφώνουν από κοινού το ενιαίο νόμισμα και η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση στην ελληνική και την ευρωπαϊκή ναυτιλία.

Κεφάλαιο I: Ευρωπαϊκή Ένωση και Ενιαίο Νόμισμα

1.1 Δημιουργία, Εξέλιξη και Διεύρυνση της Ε.Ε

Η 9^η Μαΐου θεωρείται ως η ημέρα της Ευρώπης και ο λόγος δεν είναι άλλος από το γεγονός πως αυτή η ημερομηνία συνδέεται με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (Ε.Κ.Α.Χ.) στις 9 Μαΐου του 1950. Την πρόταση για αυτήν την ένωση διατύπωσε πρώτος επίσημα ο Γάλλος υπουργός των Εξωτερικών Robert Schuman και στις 18 Απριλίου 1951 στο Παρίσι υπογράφηκε η σχετική συνθήκη. Τη Συνθήκη συνυπέγραψαν 6 ευρωπαϊκά κράτη με προεξέχοντα την Γαλλία και τη Γερμανία. Τα υπόλοιπα είναι η Ιταλία και το Βέλγιο, η Ολλανδία, και το Λουξεμβούργο (Πανάγος, 1987).

Αυτή η κοινότητα θεωρείται ο πρόπομπός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ουσιαστικά ξεκίνησε να υφίσταται από τις 25 Ιουλίου 1952, ημερομηνία που τέθηκε σε εφαρμογή η Συνθήκη ΕΚΑΧ. Ο Schuman μέσα από την Ε.Κ.Α.Χ. είχε οραματιστεί τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς για όλα τα προϊόντα, η οποία θα στηριζόταν σε έναν καλύτερο καταμερισμό της εργασίας και στην αποδοτικότερη χρησιμοποίηση των νέων μεθόδων παραγωγής. Πέρα όμως από την οικονομική ολοκλήρωση, με την ενοποίηση των οικονομικών συμφερόντων των ευρωπαϊκών κρατών, στόχευε στην πολιτική ενοποίηση της ευρωπαϊκής ηπείρου. Η διακήρυξη του Schuman όμως, δεν υπήρξε η μόνη μέσα στο 1950. Στις 25 Οκτωβρίου 1950, ο τότε Γάλλος υπουργός άμυνας Pleven πρότεινε το σχηματισμό ενός ευρωπαϊκού στρατού ενταγμένου στους πολιτικούς θεσμούς της Ενωμένης Ευρώπης. Η πρότασή του έγινε δεκτή υπογράφοντας τη συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άμυνας. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άμυνας ήταν μια αρκετά προωθημένη ιδέα η οποία δεν μπορούσε να γίνει πραγματικότητα την περίοδο εκείνη που η ευρωπαϊκή ήπειρος ήταν διχασμένη εξαιτίας του Ψυχρού Πολέμου. Τελικά, στις 31 Αυγούστου 1954, η Γαλλική Εθνική Συνέλευση αρνήθηκε να επικυρώσει τη συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άμυνας (Πανάγος, 1987) .

Την επόμενη χρονιά, τον Ιουνίου του 1955, σε διάσκεψη στη Μεσσήνα της Ιταλίας αποφασίστηκε να εξεταστεί η δυνατότητα δημιουργίας μιας κοινής αγοράς

για όλα τα προϊόντα, καθώς και μια κοινότητα για την πυρηνική ενέργεια. Η σχετική έκθεση παρουσιάστηκε στις 21 Απριλίου 1956 οπότε και οι προτάσεις της έγιναν αποδεκτές επίσημα στη διάσκεψη της Βενετίας. Στο Καπιτώλιο της Ρώμης στις 29 Μαΐου του 1957 ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.) με έξι χώρες ως ιδρυτικά μέλη: Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία και Λουξεμβούργο. Η Ε.Ο.Κ. είχε αρμοδιότητες για την ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ των έξι χωρών μεταξύ τους αλλά και των έξι κρατών ως συνόλου, με τρίτες εκτός Ε.Ο.Κ. χώρες. Βασικές επιδιώξεις της Ε.Ο.Κ. ήταν η ανάπτυξη των χωρών – μελών και η άνοδος του βιοτικού επιπέδου των πολιτών, με τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς, όπου άνθρωποι, προϊόντα και κεφάλαια θα κινούνται ελεύθερα μεταξύ των κρατών – μελών της Κοινότητας. Γι' αυτόν τον λόγο, πολύ σύντομα, το 1959, συμφωνήθηκε η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (Ε.Ζ.Ε.Σ.), στην οποία προσχώρησαν το Ηνωμένο Βασίλειο, η Νορβηγία, η Σουηδία, η Αυστρία, η Πορτογαλία, η Δανία, η Ισλανδία, η Ελβετία και η Φιλανδία (Μούσης, 1993).

Η Βρετανία στην πορεία είδε θετικά τις ευρωπαϊκές εξελίξεις και θέλησε να συμμετάσχει στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, υποβάλλοντας επίσημα την υποψηφιότητά της, τον Αύγουστο του 1961 για να γίνει πλήρες μέλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Το ίδιο έπραξαν η Δανία, η Νορβηγία και η Ιρλανδία. Τον Ιούλιο του 1961 η Ελλάδα, υπογράφει Συμφωνία Σύνδεσης με την ΕΟΚ, με στόχο την πλήρη ένταξή της στα επόμενα χρόνια. Η ένταξη αυτών των κρατών προσέκρουσε στην καχυποψία του προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας, στρατηγού Ντε Γκώλ, έναντι της Αγγλίας. Το θέμα της ένταξης των χωρών αυτών άρχισε να εξετάζεται σοβαρά μετά την παραίτηση του Ντε Γκώλ, τον Απρίλιο του 1969, στη διάσκεψη της Χάγης και την ίδια χρονιά πραγματοποιείται η Τελωνειακή Ένωση των χωρών της ΕΟΚ. Τον Οκτώβριο του 1970 ο πρωθυπουργός του Λουξεμβούργου Pierre Werner πρότεινε ένα σχέδιο τριών διαδοχικών Σταδίων για την πραγματοποίηση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης Τελικά οι συνθήκες ένταξης συμφωνήθηκαν επίσημα στις 22 Ιανουαρίου 1972 κι από την 1η Ιανουαρίου 1973, η Ε.Ο.Κ. απέκτησε τρία νέα μέλη με την ένταξη της Μεγάλης Βρετανίας, της Ιρλανδίας και της Δανίας. Αυτή η εξέλιξη είναι γνωστή και ως η πρώτη διεύρυνση

της Ε.Ο.Κ.. Την ίδια περίοδο η Νορβηγία κατόπιν δημοψηφίσματος δεν εντάχθηκε στην Ε.Ο.Κ. (Μούσης, 1993).

Η Ελλάδα υπέβαλε επίσημη αίτηση ένταξης στην Ε.Ο.Κ. το 1975 με πρωθυπουργό τον Κωνσταντίνο Καραμανλή και το ίδιο έπραξαν δύο χρόνια αργότερα η Πορτογαλία και η Ισπανία. Την 1^η Ιανουαρίου του 1981 η Ελλάδα έγινε το 10^ο μέλος της Ε.Ο.Κ. ενώ η Ισπανία και η Πορτογαλία ακολούθησαν το 1986. Αυτές οι εξελίξεις αποτελούν την Δεύτερη διεύρυνση της Ε.Ο.Κ.. Μετά την προσχώρηση της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, τροποποιείται η αρχική Συνθήκη της Ρώμης και υπογράφεται η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη. Έτσι θέτονται τα θεμέλια για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Τότε είναι που υιοθετείται η επίσημη ευρωπαϊκή σημαία, χρώματος μπλε με δώδεκα αστέρια σε κύκλο. Το 1979 το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα αρχίζει τη λειτουργία του και ορίζεται το ECU ως νομισματική μονάδα. Την ίδια χρονιά υπογράφεται στο Ζάππειο Μέγαρο της Αθήνας η Συνθήκη Προσχώρησης της Ελλάδας στην ΕΟΚ. Και γίνονται οι πρώτες ευρωπαϊκές εκλογές, για την ανάδειξη των βουλευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις οποίες ψήφισαν οι πολίτες όλων των χωρών – μελών της ΕΟΚ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή βάσει της Λευκής Βίβλου του 1985 πρότεινε και η Ε.Ο.Κ. αποφάσισε να προχωρήσει στην δημιουργία μιας μεγάλης εσωτερικής αγοράς μέχρι την 1η Ιανουαρίου 1993. Το σχέδιο επιβεβαιώθηκε στις 17 και 18 Φεβρουαρίου του 1986 με την υπογραφή στο Λουξεμβούργο και στη Χάγη της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (Ε.Ε.Π.), που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιουλίου 1987 (Πανάγος, 1987).

Η Ε.Ε.Π. περιείχε 300 οδηγίες- στόχους που θα έπρεπε να ακολουθηθούν ώστε την 1^η Ιανουαρίου του 1993 να είναι έτοιμη η ενιαία ευρωπαϊκή αγορά. Κύριος στόχος της Ε.Ε.Π. ήταν η δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς με την εξάλειψη όλων των εμποδίων που περιορίζουν την ελεύθερη μετακίνηση εργαζομένων, αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων μέσα σε αυτήν. Η Ε.Ε.Π. θεωρούσε ότι μια μεγάλη εσωτερική ευρωπαϊκή αγορά θα έδινε σημαντική ώθηση στην ευρωπαϊκή οικονομία αλλά και κοινωνική συνοχή. Τότε είναι που η Ε.Ο.Κ. ασχολείται με αναπτυξιακές πολιτικές για περιοχές ή και ολόκληρα κράτη- μέλη που υστερούσαν οικονομικά και αναπτυξιακά προτείνοντας διαρθρωτικές αλλαγές και χορηγώντας χρήματα.. Ακόμη η Ε.Ο.Κ. δυνάμωσε την συνεργασία σε θέματα έρευνας και ανάπτυξης ανάμεσα στα κράτη- μέλη και προσπάθησε να βελτιώσει συνολικά το επίπεδο διαβίωσης και

εργασίας όλων των Ευρωπαίων πολιτών των χωρών που την αποτελούσαν (Μούσης, 1993).

Τρία βασικά στοιχεία λοιπόν της πολιτικής της Ε.Ο.Κ. ήταν η πλήρης ελευθερία στην κίνηση κεφαλαίων, η σταθερότητα στις συναλλαγματικές ισοτιμίες και η ανεξάρτητη νομισματική πολιτική. Τα τρία αυτά στοιχεία συναποτελούν την γνωστή ως «ασύμβατη τριλογία», αφού κατά γενική ομολογία μόνο δύο από τις αναφερόμενες τρεις πολιτικές είναι ταυτόχρονα συμβατές μεταξύ τους: πλήρης ελευθερία στη κίνηση κεφαλαίων, σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες και ανεξάρτητη νομισματική πολιτική. Αν υπάρχει σε μια χώρα πλήρης ελευθερία στην κίνηση κεφαλαίων και το νόμισμα της είναι άρρηκτα «δεμένο» με το νόμισμα μιας μεγάλης χώρας, τότε η νομισματική πολιτική της, παύει να είναι ανεξάρτητη, γιατί οι νομισματικές αρχές θα πρέπει να αυξομειώνουν την ποσότητα χρήματος ώστε τα εγχώρια επιτόκια να ακολουθούν τα επιτόκια της μεγάλης χώρας με το νόμισμα της οποίας έχει προσδεθεί το δικό της. Ακόμη και μια μικρή μείωση του εγχώριου επιτοκίου, που δεν είναι συμβατή με το αποδεκτό περιθώριο μεταξύ των εγχώριων και ξένων επιτοκίων, θα μπορούσε να προκαλέσει μαζική έξοδο κεφαλαίων από τη χώρα. Ο κίνδυνος αυτός αναγκάζει τις εγχώριες νομισματικές αρχές να μην επιχειρούν δραστικές διαφοροποιήσεις των εγχώριων επιτοκίων από τα ξένα και άρα μεσοπρόθεσμα ακολουθούν τη νομισματική πολιτική της ξένης χώρας. Αν οι χώρες θέλουν πράγματι να ακολουθήσουν ανεξάρτητη νομισματική πολιτική σε ένα περιβάλλον όπου επικρατεί ελευθερία στην κίνηση των κεφαλαίων, τότε πρέπει να αφήνουν τη συναλλαγματική τους ισοτιμία να κυμαίνεται, ώστε να εξασφαλίζεται ισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών. Η προοπτική αυτή όμως, διαταράσσει τις εμπορευματικές ροές και δεν θα μπορούσε να γίνει δεκτή από τις «ισχυρές» οικονομικά χώρες της Ε.Ο.Κ., με αποτέλεσμα η κοινή νομισματική πολιτική να είναι αναπόφευκτη (Μούσης, 1993).

Στις 14 Απριλίου 1987 θέτει υποψηφιότητα για την ένταξη της στην ΕΟΚ, η Τουρκία, στις 17 Ιουλίου 1989 η Αυστρία, στις 4 Ιουλίου του 1990 η Μάλτα και στις 16 Ιουλίου του 1990 η Κύπρος. Την 1^η Ιανουαρίου του 1995 η ευρωπαϊκή οικογένεια δέχεται τρία νέα μέλη, την Αυστρία, τη Φινλανδία και τη Σουηδία. Η πιο μεγάλη διεύρυνση της Ε.Ε, θεωρείται η επόμενη κατά σειράν που έλαβε χώρα επίσημα την 1^η Μαΐου του 2004. Τότε δέκα νέα μέλη προστέθηκαν στην Ε.Ε. : Τσεχία, Εσθονία,

Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Ουγγαρία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβενία και Σλοβακία. Η Ε.Ε. έκτοτε έστρεψε το βλέμμα της στα Βαλκάνια τα οποία είχαν υποφέρει πολύ από την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και πολλά από αυτά προσέβλεπαν στην Ε.Ε. ως έναν παράγοντα ειρήνης και οικονομικής ευημερίας. Έτσι, το 2007 η Ρουμανία και η Βουλγαρία έγιναν επίσημα μέλη της Ε.Ε.. Το νεότερο κράτος- μέλος της ευρωπαϊκής οικογένειας είναι η Κροατία που έγινε δεκτή την 1^η Ιανουαρίου του 2013 (http://www.europarl.europa.eu/external/html/euenlargement/default_el.htm).

1.2 Οικονομική Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)

Σε συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στη Μαδρίτη (14 – 16 Ιουνίου 1989), συμφωνήθηκε ένα σχέδιο που προτάθηκε από τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jacques Delors για την δημιουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (Ο.Ν.Ε.), το οποίο αποτελείται από τρία στάδια. Στις 19 Ιουνίου 1990, η Γερμανία, το Βέλγιο, η Ολλανδία και το Λουξεμβούργο υπογράφουν τη συμφωνία Schengen που αποσκοπεί στην προοδευτική κατάργηση των τελωνειακών και αστυνομικών διατυπώσεων για όλα τα πρόσωπα. Σ' αυτή τη συμφωνία προσχώρησαν σταδιακά η Ιταλία, η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Ελλάδα και η Αυστρία. Τον Ιούλιο του 1990, το Πρώτο Στάδιο της ΟΝΕ τίθεται σε εφαρμογή σύμφωνα με το Σχέδιο Delors. Απελευθερώνεται η κυκλοφορία χρήματος και κεφαλαίων σε οχτώ χώρες της Ε.Ο.Κ.. Στις 21 Οκτωβρίου, πραγματοποιείται η συμφωνία για τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) που υπογράφηκε στο Πόρτο στις 2 Μαΐου 1992 (Μούσης, 1993).

Βασικές επιδιώξεις του Ε.Ο.Χ. ήταν η σύνδεση όλων των χωρών που αποτελούσαν την Ε.Ο.Κ. σε μια ενιαία ευρωπαϊκή αγορά περίπου 400.000.000 κατοίκων. Ουσιαστικά ήταν μια μετεξέλιξη της Ε.Ζ.Ε.Σ. με επιπλέον πρωτοβουλίες για θέματα περιβάλλοντος, έρευνας και ανάπτυξης, πνευματικής ιδιοκτησίας, κτλ. Η Συνθήκη για τον ΕΟΧ τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1994, και αφορούσε τα 19 τότε κράτη της Ε.Ο.Κ. και της Ε.Ζ.Ε.Σ. Ο ίδιος ο Jacques Delors περιέγραψε τον Ε.Ο.Χ. σαν μια δοκιμαστική περίοδο για εκείνες τις χώρες που επιδιώκουν να προσχωρήσουν στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η Ε.Ο.Κ. έγινε Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) με τη Συνθήκη του Μάαστριχ που υπεγράφη στις 7 Φεβρουαρίου 1992. Η

Συνθήκη του Μάαστριχ, εφαρμόστηκε από την 1η Νοεμβρίου του 1993 είχε πολύ φιλόδοξους στόχους για την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Προέβλεπε την νομισματική ένωση των χωρών- μελών μέχρι το 1999, νέες κοινοτικές πολιτικές, δημιουργία της ευρωπαϊκής ιθαγένειας αλλά και κοινή εξωτερική πολιτική ασφάλειας και ανάλογη πολιτική εσωτερικής ασφάλειας. Η Συνθήκη του Μάαστριχ ήταν λοιπόν ο προπομπός για τον ερχομό του Ευρώ την 1^η Ιανουαρίου του 1999. Στο κοινό νόμισμα θα μπορούσαν να συμμετάσχουν προαιρετικά εκείνες οι χώρες που πληρούσαν κάποια θεσπισμένα οικονομικά κριτήρια και έτσι θα διασφάλιζαν την σταθερότητα της πορείας του Ευρώ (Μούσης, 2008).

Την 1^η Ιανουαρίου του 1994 ξεκινά το δεύτερο Στάδιο της ΟΝΕ, με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ινστιτούτου, που υπήρξε ο πρόδρομος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (Ε.Κ.Τ.). Την επόμενη χρονιά έλαβε χώρα η λεγόμενη Τρίτη διεύρυνση με την προσχώρηση στην Ε.Ε. της Αυστρίας, της Φιλανδίας και της Σουηδίας. Τώρα πλέον μιλάμε για την Ε.Ε. των 15 μελών που οδεύει προς το Ευρώ. Στη σύνοδο Κορυφής στο Δουβλίνο (13 – 14/12/1996) παρουσιάζονται τα νέα Ευρώ χαρτονομίσματα, ενώ στο Άμστερνταμ τον επόμενο χρόνο (16 – 17/06/1997), το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ψηφίζει το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης με σκοπό την εξασφάλιση της σταθερότητας του νέου νομίσματος (Μούσης, 2008).

Το Μάρτιο του 1998, η δραχμή εντάσσεται στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών με κεντρική ισοτιμία 357 δρχ/ ECU. Την ίδια χρονιά η Ε.Ε. αποφασίζει πως τα πρώτα κράτη που θα χρησιμοποιήσουν το Ευρώ θα είναι οι έντεκα από τις δεκαπέντε χώρε- μέλη. Εκτός του Ευρώ έμειναν η Δανία, η Σουηδία και η Μεγάλη Βρετανία έπειτα από δική τους επιθυμία και η Ελλάδα η οποία προσπαθούσε να εκπληρώσει τα κριτήρια για την πλήρη ένταξή της στην Ο.Ν.Ε.. Η Ε.Κ.Τ. εμφανίζεται επίσημα το 1998 και την 1^η Ιανουαρίου του 1999 το Ευρώ γίνεται το επίσημο νόμισμα των έντεκα χωρών αν και χρησιμοποιείται ακόμη μόνο σε λογιστική μορφή. Η 1^η Ιανουαρίου του 1999 θεωρείται και η έναρξη του τρίτου σταδίου της Ο.Ν.Ε.. Τότε οριστικοποιήθηκαν οι ισοτιμίες των εθνικών νομισμάτων αυτών των έντεκα χωρών σε Ευρώ. Την επόμενη χρονιά, τον Μάρτιο η Ελλάδα υπέβαλλε αίτηση ένταξης στην Ο.Ν.Ε., ενώ τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς με απόφαση της Συνόδου Κορυφής στην Πορτογαλία, η Ελλάδα γίνεται δεκτή στη ζώνη του Ευρώ. Έτσι η

Ελλάδα από την 1η Ιανουαρίου του 2001 έγινε το δωδέκατο μέλος της ΟΝΕ. Από 1-1-2002, το Ευρώ κυκλοφορεί σε κέρματα και σε χαρτονομίσματα, ως επίσημο νόμισμα των δώδεκα κρατών – μελών της ΟΝΕ και της ευρωπαϊκής Ένωσης, παράλληλα με τα εθνικά νομίσματα αυτών των χωρών για διάστημα περίπου δύο μηνών (περίοδος παράλληλης κυκλοφορίας), ενώ από 1-3-2002, όλες οι συναλλαγές στα κράτη – μέλη της ΟΝΕ γίνονται μόνο σε Ευρώ (Μούσης, 2008).

1.3 Συνθήκη Μάαστριχ & Κριτήρια Σύγκλισης

Όπως ήδη αναφέραμε η Συνθήκη στο Μάαστριχ της Ολλανδίας στις 7 Φεβρουαρίου του 1992 είναι μια από τις σημαντικότερες συνθήκες της ευρωπαϊκής και όχι μόνο ιστορίας. Τα τότε δώδεκα μέλη της συμφώνησαν σε σημαντικές αποφάσεις για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, την πολιτική συνεργασία, την εξωτερική ασφάλεια, την υγείας, το περιβάλλοντος και βέβαια την οικονομικής και νομισματική πολιτική. Αποδελτιώνοντας τις αποφάσεις του Μάαστριχ για την Οικονομία και τη Νομισματική Πολιτική μπορούμε να πούμε ότι:

- Σχετικά με το νόμισμα ελήφθη η απόφαση η Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα (που τελικά πήρε το όνομα Ευρώ) να αποτελεί το κοινό νόμισμα των χωρών που θα ενταχθούν στην Τρίτη φάση της Οικονομικής και Νομισματικής Ενοποίησης είτε το 1997 είτε το 1999.
- Το Ταμείο Συνοχής θα παρέχει οικονομική βοήθεια στις τέσσερις λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες της Ε.Ε. με σκοπό μακροπρόθεσμα να επιτευχθεί η σύγκλιση των οικονομιών όλων των κρατών- μελών.
- Συμφώνησαν για την δομή και λειτουργία της Ε.Κ.Τ. η οποία θα εκκινούσε την λειτουργία της στο τρίτο στάδιο της Ο.Ν.Ε.. Έτσι, οι Κεντρικές Τράπεζες των δώδεκα κρατών- μελών θα συνεργάζονταν με την Ε.Κ.Τ. την οποία ουσιαστικά θα αντιπροσώπευαν στην χώρα τους αλλά και αντίστροφα, κάθε εθνική τράπεζα θα αντιπροσώπευε την χώρα της στην Ε.Κ.Τ.. Μαζί όλες οι εθνικές τράπεζες θα συναποτελούσαν το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών» (Ε.Σ.Κ.Τ.). Η Ε.Κ.Τ. αποφασίστηκε να διοικείται από ένα

Διοικητικό Συμβούλιο και από το Συμβούλιο Διοικητών. Στο τελευταίο θα συμμετέχουν και οι διοικητές των εθνικών τραπεζών.

Το πρόγραμμα για την υιοθέτηση του ευρώ σημείωσε καθυστερήσεις στην πορεία υλοποίησής του. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ αμφισβητήθηκε αμέσως μετά την υιοθέτησή της. Η αβεβαιότητα που προκάλεσε η αμφισβήτηση αυτή είχε σαν συνέπεια να καθυστερήσουν οι προετοιμασίες για την αντιμετώπιση των συνεπειών από την εισαγωγή του ευρώ. Προκειμένου να εξαλείψουν την αβεβαιότητα όσον αφορά την έναρξη υλοποίησης της νομισματικής ένωσης, οι ευρωπαίοι ηγέτες, στο Συμβούλιο της Μαδρίτης, προχώρησαν στην υιοθέτηση ενός χρονοδιαγράμματος που προβλέπει την εισαγωγή του ευρώ σε τρεις φάσεις, με καταληκτική την τρίτη φάση που ξεκινά την 1η Ιανουαρίου του 2002 (Αλογοσκούφης κ.α., 1997).

Άλλη σημαντική προσφορά της Συνθήκης του Μάαστριχτ ήταν η θέσπιση κριτηρίων για τις χώρες- μέλη οι οποίες επιθυμούσαν να συμμετάσχουν στην Τρίτη φάση της Ο.Ν.Ε.. Πιο συγκεκριμένα αυτά αφορούσαν:

- Την σταθερότητα των τιμών. Δηλαδή ο ετήσιος πληθωρισμός κάθε υποψήφιας χώρας δεν θα έπρεπε να ξεπερνά περισσότερο από μιάμιση ποσοστιαία μονάδα (1,5%) το μέσο αντίστοιχο ρυθμό των τριών καλύτερων χωρών (με το χαμηλότερο πληθωρισμό) της Ε.Ε..
- Άλλη απαραίτητη προϋπόθεση ήταν οι σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες. Πιο συγκεκριμένα, το εθνικό νόμισμα κάθε υποψήφιου κράτους που μετέχει στον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών να κυμαίνεται στο +/- 2,25% κατά τα δύο τελευταία χρόνια, και να μην έχει υποτιμήσει την κεντρική διμερή ισοτιμία του έναντι άλλου κοινοτικού νομίσματος που συμμετέχει στο Μηχανισμό, πριν την έναρξη του τρίτου σταδίου της Οικονομικής και Νομισματικής Ενοποίησης.
- Το δημοσιονομικό έλλειμμα του κράτους – μέλους θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να μην είναι μεγαλύτερο από το 3% του Εθνικού Ακαθάριστου Προϊόντος (Α.Ε.Π.).
- Σχετικά με το δημόσιο χρέος, αυτό θα πρέπει να μην υπερβαίνει το 60% του Α.Ε.Π.

- Τέλος, σχετικά με τα μακροπρόθεσμα επιτόκια χορηγήσεων ζητούμενο ήταν η σύγκλιση αυτών. Έτσι, επί ένα έτος πριν από την εξέταση, το επιτόκιο δεν πρέπει να υπερβαίνει κατά περισσότερο από 2% εκείνο των τριών κρατών - μελών με τις καλύτερες επιδόσεις από άποψη σταθερότητας τιμών (Μούσης, 2008).

Η οικονομική και νομισματική ένωση, η οποία προβλέφθηκε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ και ολοκληρώθηκε ως προς τα περισσότερα κράτη-μέλη με τη κυκλοφορία του ευρώ είναι μία απόδειξη της συνέχειας της διαδικασίας πολυεθνικής ολοκλήρωσης. Μία ενιαία αγορά χωρίς ενιαίο νόμισμα είναι εκτεθειμένη σε νομισματικούς και οικονομικούς κινδύνους. Στο νομισματικό πεδίο, λόγω της δυνατότητας υποτίμησης ή ανατίμησης ορισμένων νομισμάτων των κρατών μελών, υπάρχει συναλλαγματικός κίνδυνος στις πωλήσεις επί πιστώσει σε εταίρο άλλου κράτους μέλους. Πράγματι, μία μεταβολή των συναλλαγματικών ισοτιμιών, ακόμη και μικρή, μπορεί να μεταβάλει σημαντικά την ισορροπία των συμβάσεων μεταξύ ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, όπως μπορεί να επηρεάσει τον σχετικό πλούτο των πολιτών και την αγοραστική δύναμη των καταναλωτών. Οι νομισματικές διακυμάνσεις μπορούν να βλάψουν τόσο τους επενδυτές, οι οποίοι χρηματοδοτούν τις επενδύσεις τους στο εξωτερικό με την εξαγωγή κεφαλαίων από τη χώρα τους, όσο και εκείνους οι οποίοι χρησιμοποιούν χρηματοδοτικές πηγές της χώρας προορισμού.

Επίσης, τίθεται το πρόβλημα της μη εναρμόνισης των επιταγών της κοινής αγοράς με τις συγκυριακές πολιτικές των κρατών. Για να μοιάσουν έτσι οι συνθήκες μιας κοινής αγοράς με εκείνες μιας εσωτερικής αγοράς, πρέπει να εκλείψουν οι συναλλαγματικές μεταβολές, που διαταράσσουν τις εμπορικές συναλλαγές και τις επενδύσεις. Για να εδραιώσουν μια νομισματική ένωση, τα κράτη-μέλη μιας κοινής αγοράς οφείλουν να καθορίσουν τις συναλλαγματικές ισοτιμίες για τα νομίσματά τους ή να υιοθετήσουν ένα κοινό νόμισμα, όπως ακριβώς και έγινε στο Μάαστριχτ, το 1992 (Μούσης, 2008).

1.4 Πορεία προς το ενιαίο νόμισμα

Η πορεία προς την δημιουργία και υιοθέτηση του Ευρώ από τις χώρες της Ευρωζώνης πέρασε από πολλές φάσεις και διάφορες περιπέτειες. Αρχικά η Ελλάδα είχε υπογράψει μετά τον ΄Β Παγκόσμιο Πόλεμο την συμφωνία του Bretton Woods το 1945 και το 1953 η δραχμή, μετά από υποτίμησή της κατά 50%, συνδέθηκε με το σύστημα των σταθερών ισοτιμιών. Το 1945 επικρατούσαν οι κατάλληλες συνθήκες νομισματικής σταθερότητας και η δραχμή συνδέθηκε με το δολάριο, το οποίο ήταν ελεύθερα μετατρέψιμο σε χρυσό και ορίστηκε η σταθερή της ισοτιμία. Το 1973 το Σύστημα του Bretton Woods διαλύεται, με αποτέλεσμα τα ευρωπαϊκά νομίσματα να κυμαίνονται ελεύθερα έναντι του δολαρίου, αλλά οι μεταξύ τους διακυμάνσεις να περιορίζονται σε +/-2,25% εκατέρωθεν της κεντρικής διμερούς ισοτιμίας. Το σύστημα αυτό περιθωριοποιήθηκε με την αποχώρηση του Ην. Βασιλείου και της Γαλλίας (Αλογοσκούφης κ.α., 1997).

Η εικοσαετία 1970-1989 ήταν ιδιαίτερα δύσκολη για τους υπεύθυνους χάραξης της οικονομικής πολιτικής σε όλο τον κόσμο, οι οποίοι βρέθηκαν αντιμέτωποι με δύο πετρελαϊκές κρίσεις το 1973-74 και το 1978-79, μια διεθνή κρίση χρέους στη Λατινική Αμερική στις αρχές της δεκαετίας του 1980 και μια παγκόσμια χρηματιστηριακή κρίση το 1987. Ειδικότερα, στη δεκαετία του ΄70, κυριαρχούσαν οι κεϋνσιανές ιδέες, οι οποίες έδιναν μικρότερη έμφαση στη σχέση ανάμεσα στη νομισματική πολιτική και τον πληθωρισμό. Μεταξύ 1979 και 1980 έγινε προσπάθεια να συγκρατηθεί η αύξηση της προσφοράς του χρήματος, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η νέα πετρελαϊκή κρίση. Για το σκοπό αυτό, αποφασίστηκε η άνοδος των επιτοκίων τον Σεπτέμβριο του 1979 και πάλι, όμως, τα επιτόκια ήταν χαμηλότερα από τον πληθωρισμό με αποτέλεσμα να κινούνται σε αρνητικά επίπεδα. Η πολιτική αυτή ανατράπηκε το 1981.

Το E.C.U. εμφανίστηκε ως η πρώτη κοινή ευρωπαϊκή νομισματική μονάδα και αυτό ακριβώς σημαίνουν και τα αρχικά αυτά τρία γράμματα (European Currency Unit). Το ECU και στη συνέχεια το Ευρώ που το αντικατέστησε είναι ένα είδος «καλαθιού νομισμάτων», το οποίο περιείχε τα νομίσματα όλων των κρατών – μελών. Κάθε εθνικό νόμισμα συμμετείχε στο ECU με ένα ποσοστό που καθοριζόταν ανάλογα με την οικονομική ευρωστία της συγκεκριμένης χώρας. Κατά συνέπεια, η

τιμή του ECU ποίκιλε σε κάθε νόμισμα καθώς η τιμή κάθε νομίσματος μεταβάλλεται συνεχώς σε σχέση με αυτό, και λόγω του γεγονότος αυτού, το ECU χρησιμοποιήθηκε ως δείκτης που προσδιόριζε πότε ένα νόμισμα σημείωνε άνοδο ή πτώση σε σχέση με τα άλλα. Η θέση κάθε νομίσματος καθορίστηκε αρχικά τότε, με βάση τη συμμετοχή του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (Α.Ε.Π.) κάθε χώρας στο συνολικό κοινοτικό Α.Ε.Π., καθώς και τη συμμετοχή των εξαγωγών της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τον υπόλοιπο κόσμο. Έτσι, το E.C.U. αποτελούνταν από γερμανικό μάρκο, γαλλικό φράγκο και ιταλική λιρέτα. Η δραχμή συμμετείχε με μικρή αναλογία (0,8%) στο E.C.U. (Καρατζάς, 1998) αλλά δεν συμμετείχε στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (Μ.Σ.Ι.).

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα που υπογράφηκε στο Μάαστριχτ, προέβλεψε τη σταδιακή εγκαθίδρυση μιας ενιαίας νομισματικής πολιτικής βασισμένης σε ένα ενιαίο νόμισμα το οποίο θα διαχειρίζεται μια ενιαία και ανεξάρτητη κεντρική τράπεζα. Σύμφωνα με τη Συνθήκη, ο βασικός στόχος της ενιαίας νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών και η υποστήριξη των γενικών οικονομικών πολιτικών στην Κοινότητα, σύμφωνα με την αρχή της οικονομίας της ανοιχτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό. Οι δράσεις αυτές των κρατών-μελών και της Κοινότητας συνεπάγονται την τήρηση των ακόλουθων κατευθυντήριων αρχών: σταθερές τιμές, υγιή οικονομικά, υγιείς νομισματικές συνθήκες και σταθερό ισοζύγιο πληρωμών.

Το τρίτο στάδιο της ΟΝΕ όπως προείπαμε άρχισε την 1η Ιανουαρίου με τον αμετάκλητο καθορισμό των ισοτιμιών μεταξύ των νομισμάτων των χωρών που θα υιοθετούσαν το Ευρώ. Το ECU αντικαταστάθηκε με το Ευρώ το οποίο κατέστη πλέον αυτοτελές νόμισμα (άρθρο 123 ΣΕΚ). Η αναλογία είναι ότι ένα Ευρώ αντιστοιχεί με ένα ECU Για την Ελλάδα, η κεντρική ισοτιμία της δραχμής έναντι του ευρώ, όπως αυτή επικυρώθηκε στις 19 Ιουνίου 1999, είναι 340,75 δραχμές/ ευρώ. Τα συμμετέχοντα κράτη έχουν πλέον ενιαία νομισματική πολιτική και ενιαίο νόμισμα, το ευρώ. Αυτά ρυθμίζονται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), η οποία αντικατέστησε το προσωρινό Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα και αποτελεί μαζί με τις κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (Ε.Σ.Κ.Τ.). Πρωταρχικός στόχος του ΕΣΚΤ είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών. Επιπλέον, το ΕΣΚΤ στηρίζει τις κοινές οικονομικές

πολιτικές που αφορούν όλα τα κράτη της Ο.Ν.Ε.. Τα βασικά καθήκοντα του ΕΣΚΤ είναι: να χαράζει και να εφαρμόζει τη νομισματική πολιτική της Κοινότητας, να διενεργεί πράξεις συναλλάγματος σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 111 ΣΕΚ, να κατέχει και να διαχειρίζεται τα επίσημα συναλλαγματικά διαθέσιμα των κρατών μελών και να προωθεί την ομαλή λειτουργία των συστημάτων πληρωμών. Η πολιτική των συναλλαγματικών ισοτιμιών έναντι των νομισμάτων τρίτων χωρών καθορίζεται από το Συμβούλιο μετά από διαβούλευση με την ΕΚΤ. Η ΕΚΤ εκδίδει τους αναγκαίους κανονισμούς και λαμβάνει τις αναγκαίες αποφάσεις για την εκτέλεση των καθηκόντων που ανατίθενται στο ΕΣΚΤ (άρθρο 110 ΣΕΚ). Η ΕΚΤ έχει τις έξης εξουσίες (Τσακαλογιάννης, 2000) :

- Ορίζει τα ελάχιστα αποθεματικά τα οποία πρέπει να διαθέτουν οι κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών αλλά και τα επιτόκια επί αυτών
- Επιβάλλει σε επιχειρήσεις πρόστιμα και άλλες χρηματικές ποινές για παραβίαση των κανονισμών και των αποφάσεων της (Κανονισμός 2531/98 και 134/2002),
- Συλλέγει στατιστικές πληροφορίες για τη διεκπεραίωση των αποστολών της (Κανονισμός 2533/98).

Η Ε.Κ.Τ. έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπει την έκδοση τραπεζογραμματίων σε ευρώ μέσα στην Κοινότητα. Η ΕΚΤ και οι τράπεζες μπορούν να εκδίδουν τέτοια τραπεζογραμμάτια (Απόφαση 2003/205). Τέλος, τα κράτη μέλη μπορούν να εκδίδουν κέρματα σε ευρώ, η ποσότητα των οποίων τελεί υπό την έγκριση της Ε.Κ.Τ.. Το κεφάλαιο της Ε.Κ.Τ. (αρχικό 5 δισ. Ευρώ) κατέχεται από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες σύμφωνα με την κλίδα κατανομής σταθμιζόμενη με το δημογραφικό και οικονομικό βάρος κάθε κράτους μέλους. Οι εθνικές κεντρικές τράπεζες μεταβιβάζουν στην ΕΚΤ συναλλαγματικά διαθέσιμα αλλά εκτός από νομίσματα των κρατών μελών, μέχρι ορισμένου ορίου που τίθεται στο άρθρο 30.1 των καταστατικών του ευρωπαϊκού συστήματος κεντρικών τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, αλλά η Ε.Κ.Τ. έχει τη δυνατότητα σε περίπτωση ανάγκης να ζητήσει από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες την περαιτέρω καταβολή συναλλαγματικών διαθέσιμων μέχρι ενός συμπληρωματικού ποσού που δεν θα υπερβαίνει τα 50 δισ. Ευρώ. Τα όργανα λήψης αποφάσεων είναι το Διοικητικό

Συμβούλιο και η Εκτελεστική Επιτροπή. Η πολιτική της διαμορφώνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο, που απαρτίζεται από τους διοικητές των εθνικών τραπεζών των χωρών της ευρωζώνης και από τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής. Η τελευταία που απαρτίζεται από τον πρόεδρο, τον αντιπρόεδρο και τέσσερα άλλα μέλη και διορίζεται με σύμφωνη γνώμη των κυβερνήσεων των κρατών μελών, θέτει σε εφαρμογή τη νομισματική πολιτική της ΕΚΤ και δίνει τις απαραίτητες οδηγίες στις εθνικές κεντρικές τράπεζες. Η πλήρης ανεξαρτησία της ΕΚΤ είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της νέας νομισματικής πολιτικής. Κατά τη γερμανική άποψη που έχει αποδείξει την ορθότητά της χάρη στη ανεξαρτησία της Bundesbank, το νόμισμα είναι πολύ σοβαρό πράγμα για να αφήνεται στους πολιτικούς, οι οποίοι υπό την πίεση της ανεργίας, ξεχνούν τις κακές εμπειρίες του παρελθόντος και τίθενται στον πειρασμό να χειριστούν τη συναλλαγματική τιμή του νομίσματος ή τα επιτόκια σαν εργαλείο ανάκαμψης της οικονομίας. Η είσοδος του Ευρώ είναι σημαντική και για την δραστηριοποίηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (Δ.Ν.Τ.) που αναγνώρισε την μεγάλη αξία του Ευρώ για την παγκόσμια οικονομία και την συμβολή της ΕΚΤ στην παγκόσμια οικονομική σταθερότητα. Γι' αυτό άλλωστε η ΕΚΤ συμμετέχει ως παρατηρητής στις εργασίες και τα ανώτατα συμβούλια του Δ.Ν.Τ. (Μούσης, 2008).

Κεφάλαιο II: Στην Εποχή της Ευρωζώνης

2.1 Οφέλη και Μειονεκτήματα του κοινού νομίσματος

Πρώτος ο Mundel το 1961 διετύπωσε την θεωρία των βέλτιστων περιοχών νομίσματος (OCA) πάνω στην οποία στηρίζεται η οικονομική θεωρία των κοινών νομισμάτων. Τη στιγμή που ένα κράτος αποφασίζει να αφήσει το εθνικό του νόμισμα και να δεχτεί να χρησιμοποιήσει το νόμισμα κάποιας ευρύτερης περιοχής παύει να ελέγχει τη νομισματική πολιτική του. Ο Mundell μελέτησε κάτω από ποιες περιστάσεις αυτό το κόστος ελαχιστοποιείται και υποστήριξε ότι όταν υπάρχει τέλεια κινητικότητα των παραγωγικών συντελεστών η υιοθέτηση ενός κοινού νομίσματος έχει το μικρότερο κόστος για την χώρα που το υιοθετεί. Ένα κοινό νόμισμα δυνητικά έχει πλεονεκτήματα για τα κράτη που το υιοθετούν τόσο σε μικροοικονομικό όσο σε και μακροοικονομικό επίπεδο. Σύμφωνα με τον De Grauwe (2003) ένα κοινό νόμισμα οδηγεί σε κέρδη και οικονομική αποδοτικότητα που οφείλονται σε δύο λόγους. Η πρώτη αιτία αφορά την ελαχιστοποίηση των δαπανών συναλλαγής που συνδέονται με την ανταλλαγή των εθνικών νομισμάτων και τον περιορισμό του κινδύνου που προέρχεται από τις μελλοντικές κινήσεις αβεβαιότητας των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Η μείωση του κόστους συναλλαγής ωφελεί τις επιχειρήσεις καθώς επίσης και τους καταναλωτές που επιλέγουν να ταξιδέψουν μεταξύ των χωρών που απαρτίζουν την νομισματική ένωση και αντιπροσωπεύει το πιο προφανές κέρδος τέτοιας ένωσης. Ένα κοινό νόμισμα καταργεί τις δαπάνες συναλλαγής που προκύπτουν κατά τη μετατροπή των νομισμάτων. Όσο υψηλότερο το εμπόριο και όσο περισσότερες επενδύσεις πραγματοποιούνται μεταξύ των χωρών, τόσο μεγαλύτερο το κέρδος από τις μειωμένες δαπάνες συναλλαγής.

Οι Emerson et al (1992) έχουν υπολογίσει αυτά τα κέρδη για τις μεγαλύτερες οικονομίες τις ONE στο 0,2% του Α.Ε.Π. κάθε χώρας. Βέβαια, θα πρέπει να παραδεχτούμε ότι όταν εισάγεται ένα κοινό νόμισμα, οι τράπεζες και άλλοι οργανισμοί που δραστηριοποιούνται στην αγορά συναλλάγματος έχουν μια απώλεια από τις προμήθειες επί των συναλλαγών που πραγματοποιούνται στην αγορά αυτή. Ωστόσο, ο De Grauwe (2003) έδειξε ότι το κέρδος για τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές είναι μεγαλύτερο από την απώλεια των τραπεζών μετά την εισαγωγή

του κοινού νομίσματος. Ακόμη, η κατάργηση των δαπανών συναλλαγής οδηγεί σε ένα πρόσθετο έμμεσο κέρδος λόγω της μεγαλύτερης διαφάνειας των τιμών στις χώρες που συγκροτούν την Ένωση. Στην ευρωζώνη υπάρχει μόνο ένα νόμισμα το οποίο αποτελεί την μονάδα υπολογισμού των τιμών και η οποία διευκολύνει τη σύγκριση των τιμών και των μισθών μεταξύ των χωρών.

Σύμφωνα με τον Visser (2000) η χρήση του Ευρώ καθιστά τις αγορές των χωρών συγκρίσιμες και μειώνει το κόστος της πληροφόρησης για τους καταναλωτές. Συνεπώς, ένα κοινό νόμισμα μειώνει τις διαφορές στις τιμές ενός αγαθού στις χώρες-μέλη της Ένωσης, καθώς πλέον η αξία του απεικονίζεται στην ίδια μονάδα μέτρησης και είναι άμεσα συγκρίσιμη από τους καταναλωτές των χωρών της Ένωσης. Η άμεση συγκρισιμότητα των τιμών αυξάνει επίσης τον ανταγωνισμό, ο οποίος ωφελεί τους καταναλωτές που αντιμετωπίζουν τις ίδιες χαμηλότερες τιμές σε όλες τις χώρες. Ένα κοινό νόμισμα μειώνει επίσης τον κίνδυνο αβεβαιότητας (uncertainty risk) όσον αφορά τις μετακινήσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Σύμφωνα με τον Mongelli (2002) μέσα σε μια νομισματική ένωση η ονομαστική αβεβαιότητα της συναλλαγματικής ισοτιμίας (nominal exchange rate uncertainty) του νομίσματος μηδενίζεται, οδηγώντας σε ελαχιστοποίηση του hedging cost. Παρά τη σημασία αυτού του οφέλους είναι αρκετά δύσκολη η ποσοτικοποίηση του και συνεπώς δεν έχει μετρηθεί ακόμη η επίδραση του από κάποια εμπειρική μελέτη. Η μειωμένη διακύμανση της συναλλαγματικής ισοτιμίας μειώνει επίσης το ασφάλιστρο κινδύνου (risk premium) που απαιτείται από τους επενδυτές προκειμένου να προβούν σε επενδύσεις και επομένως αυξάνει το μέγεθος τους σε ολόκληρη τη νομισματική ένωση.

Το ενιαίο νόμισμα ενοποιεί τις εθνικές χρηματιστηριακές αγορές και οδηγεί σε υψηλότερη αποδοτικότητα στην κατανομή του κεφαλαίου στην ένωση. Από την άλλη, οι μεγάλες σε όγκο συναλλαγές είναι λιγότερο πιθανό να προκαλέσουν έναν κλονισμό τιμών (price shock) σε μια ενωμένη αγορά από ότι σε μια μικρή εθνική αγορά. Σύμφωνα με τον Tavlas (1993) σε μια διευρυμένη αγορά συναλλάγματος μειώνεται η αστάθεια των τιμών και η δυνατότητα των παικτών του χρηματιστηρίου να επηρεάσουν τις τιμές και να διαταράξουν τη νομισματική πολιτική. Ένα περαιτέρω πλεονέκτημα ενός κοινού νομίσματος είναι ότι ενισχύει την πειθαρχία και την αξιοπιστία της νομισματικής πολιτικής. Παραδείγματος χάριν, σύμφωνα με τον

Visser (2000) εάν σε μια νομισματική ένωση υπάρχουν χαμηλά ποσοστά πληθωρισμού, είναι προς το συμφέρον μιας χώρας με υψηλό πληθωρισμό να εισέλθει στην ένωση. Εντούτοις, αν μια χώρα με υψηλό πληθωρισμό γίνει μέλος της ένωσης μπορεί αυτό με τη σειρά του να αυξήσει το πληθωρισμό σε όλη την ένωση αν αυτή η χώρα δεν καταφέρει άμεσα να τον μειώσει.

Σύμφωνα με τον Visser (2000), ένα άλλο όφελος που προκύπτει από την υιοθέτηση ενός κοινού νομίσματος είναι ότι δεν υπάρχει καμία ανάγκη να κρατούνται πλέον σε μορφή συναλλαγματικών ρευστών διαθέσιμων νομίσματα άλλων χωρών της ένωσης. Αυτά τα διαθέσιμα μπορούν να επενδυθούν σε διάφορες δραστηριότητες βελτιώνοντας την ανάπτυξη της οικονομίας. Τέλος το πιο σημαντικό όφελος, είναι ότι η χρήση ενός κοινού νομίσματος μπορεί να οδηγήσει σε μια αύξηση στο διεθνές εμπόριο των χωρών της Ένωσης. Το εμπόριο που αυξάνεται λόγω της χρήσης ενός κοινού νομίσματος μπορεί να είναι πολύ σημαντικό και το όφελος για τις οικονομίες μπορεί να είναι κατά πολύ μεγαλύτερο από ότι το κέρδος λόγω των μειωμένων δαπανών συναλλαγής και της μείωσης της αστάθειας της συναλλαγματικής ισοτιμίας.

Συγκεκριμένα λοιπόν βάσει των παραπάνω διαπιστώσεων θα μπορούσαμε να αποδελτιώσουμε τα οφέλη της υιοθέτησης της χρήσης του Ευρώ ως εξής;

- Συνεπάγεται την απαλοιφή των εξόδων μετατροπής των νομισμάτων μεταξύ τους.
- Προωθεί το παγκόσμιο εμπόριο.
- Επενεργεί θετικά στην επίτευξη σταθερότητας στις σχέσεις με το δολάριο ΗΠΑ και το Ιαπωνικό γιέν, των οποίων οι τιμές παρουσιάζουν συχνά μεγάλες διακυμάνσεις.
- Διευκολύνει τα ταξίδια στις χώρες της Ο.Ν.Ε. δίνοντας ώθηση στις συναλλαγές και τον τουρισμό.
- Διευκολύνει την σύγκριση τιμών των προϊόντων και των υπηρεσιών διεθνώς και βοηθάει στην καλύτερη έρευνα αγοράς.
- Περισσότερες επενδυτικές επιλογές σε όλη την Ευρωζώνη

- Δημιουργεί σταθερές ισοτιμίες και διασφαλίζετε πως όταν μεταφέρονται χρήματα από μια χώρα της ΟΝΕ σε μια άλλη, δεν θα υπάρχουν πλέον κίνδυνοι συναλλαγματικών διαφορών.
- Το Ευρώ έχει τεράστια συμβολική σημασία για την πλειοψηφία των λαών της Ο.Ν.Ε. και κερδίζει σταδιακά και τις επιχειρήσεις των κρατών που το έχουν υιοθετήσει.

Από το χρονικό σημείο στο οποίο οι ισοτιμίες των εθνικών νομισμάτων των κρατών- μελών κλείδωσαν οριστικά ως προς το Ευρώ, υφίσταται διακύμανση του Ευρώ μόνο με τα νομίσματα των ευρωπαϊκών κρατών που δεν συμμετέχουν στην Ο.Ν.Ε. και με τρίτα κράτη όπως οι Η.Π.Α. και η Ιαπωνία. Σε κάθε περίπτωση η υιοθέτηση ενός ενιαίου νομίσματος δημιουργεί οφέλη αλλά και μειονεκτήματα στα κράτη που το χρησιμοποιούν. Γενικά μπορεί να υποστηριχθεί ότι τα πλεονεκτήματα ενός κοινού νομίσματος εντοπίζονται κυρίως σε μικροοικονομικό επίπεδο ενώ οι δαπάνες συσχετίζονται συνήθως με τα μακροοικονομικά μεγέθη των διαφόρων μελών μιας νομισματικής ένωσης. Το κύριο κόστος από την εισαγωγή ενός κοινού νομίσματος που αντιμετωπίζει μια χώρα όταν εισέρχεται σε μια νομισματική ένωση, είναι η απώλεια της ανεξαρτησίας της σε θέματα νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής.

Σε μια νομισματική ένωση οι εθνικές κεντρικές τράπεζες κάθε μεμονωμένης χώρας είτε σταματούν να υπάρχουν είτε δεν έχουν καμία πραγματική δύναμη. Συνεπώς, όταν μια χώρα σταματά να χρησιμοποιεί το εθνικό νόμισμά της και γίνεται μέλος μιας νομισματικής ένωσης χάνει ένα όργανο της οικονομικής πολιτικής της. Συγκεκριμένα, μια χώρα που ανήκει σε μια νομισματική ένωση δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει τη συναλλαγματική ισοτιμία του εθνικού της νομίσματος για να προστατευτεί από οικονομικές διαταραχές. Επιπλέον, αδυνατεί να ελέγξει την ποσότητα των νομισμάτων που κυκλοφορούν εντός των συνόρων της προκειμένου να αντιμετωπίσει πιθανά ελλείμματα στην οικονομία της. Βέβαια αυτά τα μειονεκτήματα ενός κοινού νομίσματος ελαχιστοποιούνται σε περιπτώσεις συμμετρικών κλονισμών που έχουν επιπτώσεις σε όλα τα μέλη της νομισματικής ένωσης, καθώς μπορούν να αντιμετωπιστούν από όλες τις χώρες παράλληλα. Αν όμως οι κλονισμοί είναι ασύμμετροι και έχουν διαφορετικές επιπτώσεις στα διάφορα μέλη, η μη δυνατότητα

άσκησης μεμονωμένης συναλλαγματική πολιτικής από μια χώρα μπορεί να οδηγήσει σε μεγάλη αστάθεια στην παραγωγή, την ανάπτυξη και την απασχόληση της χώρας.

Η προηγούμενη ανάλυση είναι βασισμένη στην υπόθεση ότι εάν μια χώρα διατηρήσει τη συναλλαγματική ισοτιμία ως μέσο πολιτικής, οι αποφάσεις της θα είναι πάντα ορθολογικές και θα υιοθετούνται όταν οι οικονομικές καταστάσεις το επιβάλλουν. Εντούτοις, στην πράξη η συναλλαγματική πολιτική δεν ασκείται απαραίτητα με ορθολογικά οικονομικά κριτήρια. Ένα άλλο κόστος μιας νομισματικής ένωσης είναι η λεγόμενη απώλεια (seignorage). Με τον όρο «seignorage» ορίζονται τα πραγματικά εισοδήματα που μια κυβέρνηση αποκτά με τη δημιουργία νέων χαρτονομισμάτων και κερμάτων για να χρηματοδοτήσει τις δαπάνες της. Το «seignorage» είναι μια σημαντική πηγή κυβερνητικών εισοδημάτων μόνο για τις οικονομίες που υφίστανται υψηλό πληθωρισμό. Για τις περισσότερες από τις χώρες τα εισοδήματα «seignorage» ανέρχονται χαρακτηριστικά σε λιγότερο από ένα τοις εκατό του ΑΕΠ (Emerson et Al 1992). Συνεπώς η απώλεια της δεν είναι μία από τις υψηλότερες δαπάνες μιας νομισματικής ένωσης. Μια τελευταία δαπάνη των νομισματικών ενώσεων προκύπτει όταν πρωτοεισάγεται το κοινό νόμισμα σε μία χώρα και αποτελεί τη δαπάνη μετατροπής του νομίσματος της χώρας στο κοινό νόμισμα της Ένωσης. Το κόστος αυτής της μετατροπής αποτελείται από τρία μέρη.

Αρχικά, όταν εισάγεται ένα κοινό νόμισμα, νέα χαρτονομίσματα και κέρματα πρέπει να εισέλθουν στη κυκλοφορία και τα παλαιά θα πρέπει να αποσυρθούν. Επίσης, οι καταναλωτές και οι επιχειρήσεις πρέπει να μετατρέψουν τα χαρτονομίσματα, τα κέρματα καθώς και τις τιμές τους στο νέο νόμισμα. Τέλος, όπως ο Visser (2000) αναφέρει οι οικονομικοί φορείς πρέπει να εξομοιωθούν με τους υπολογισμούς στη νέα μονάδα του νομίσματος. Σαν λογικό επακόλουθο λοιπόν του ερχομού του Ευρώ οι πρώτοι που αντιμετώπισαν δυσκολίες ήταν οι επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα θα έπρεπε:

- Να αποφασίσουν αν θα μετατρέψουν το σύνολο ή μέρος των λογαριασμών τους και των εσωτερικών τους πράξεων στο ενιαίο νόμισμα κατά τη διάρκεια της Β' φάσης της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης ή θα περιμένουν την έναρξη της Γ' φάσης.
- Να εισαγάγουν κατάλληλες λογιστικές διαδικασίες και συστήματα ελέγχου.

- Να επιμορφώσουν το προσωπικό τους και,
- Να προσαρμόσουν το λογισμικό τους

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστήριζε ότι έστω και αν οι επιχειρήσεις αποφασίσουν να μετατρέψουν τους λογαριασμούς τους σε Ευρώ στην Γ' φάση, θα πρέπει να αρχίσουν τις προπαρασκευαστικές ενέργειες. Κι αυτό επειδή, έστω και αν για κάποιο μεταβατικό στάδιο τηρούνταν λογαριασμοί και σε Ευρώ και σε εθνικό νόμισμα, η τήρηση «παράλληλων» λογαριασμών θα ήταν δαπανηρή. Άλλωστε, όλα τα είδη μηχανών αυτόματης καταγραφής συναλλαγών (ταμειακές μηχανές, λογιστικές μηχανές) αλλά και οι κερματοδέκτες (μηχανήματα έκδοσης εισιτηρίων, αυτόματες μηχανές πώλησης προϊόντων) έπρεπε να μετατραπούν για να λειτουργούν σε Ευρώ.

Έτσι οι επιχειρήσεις οι οποίες θα είχαν μετατρέψει τις μηχανές τους στα νέα δεδομένα θα προτιμώνται και από τις άλλες επιχειρήσεις και από τους καταναλωτές. Άρα, δεν θα είναι συμφέρον στις επιχειρήσεις να τηρούν δύο ειδών μηχανές, μια για Ευρώ και μια για εθνικό νόμισμα. Οι συμβάσεις, τα τιμολόγια και οι πληρωμές προς τους προμηθευτές έπρεπε να μετατραπούν σε Ευρώ. Το ίδιο ίσχυε και για τις αποδείξεις και τα εσωτερικά έγγραφα. Παράλληλα, προέκυπταν προβλήματα «στρογγυλοποίησης των τιμών», δεδομένου ότι με την εφαρμογή του EURO δεν υπήρχαν πολλές υποδιαίρεσεις, τουλάχιστον όχι τόσες όσες με τα εθνικά νομίσματα. Έτσι, πολλές επιχειρήσεις που εισήγαγαν το Ευρώ στις συναλλαγές τους μπορούσαν να διαφημίσουν ότι στρογγυλοποιούν τις τιμές των προϊόντων τους προς τα κάτω. Αυτό αν μεν αληθεύει είναι ωφέλιμο και για τους καταναλωτές, αν όμως όχι, τότε προέκυπταν προβλήματα αθέμιτου ανταγωνισμού. Τέλος, οι επιχειρήσεις έπρεπε να μεριμνήσουν για την ενημέρωση του προσωπικού τους όχι μόνο για τους νέους τρόπους δουλειάς, αλλά και για το αν και πόσο η καθιέρωση του Ευρώ θα επηρέαζε τους μισθούς τους και τα συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα.

Συμπερασματικά λοιπόν μπορεί να λεχθεί πως η είσοδος στο Ευρώ επέφερε μειονεκτήματα αλλά και οφέλη στα κράτη- μέλη της Ο.Ν.Ε.. Το πιο σημαντικό είναι το γεγονός ότι ο τρόπος με τον οποίο κάθε χώρα διαχειρίστηκε την είσοδό της στο Ευρώ διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο για την μεγέθυνση των πλεονεκτημάτων του και την συρρίκνωση των αρνητικών συνεπειών του. Για παράδειγμα, στην χώρα μας όπου δεν λειτουργεί καλά ο δημόσιος τομέας, πολλές ιδιωτικές επιχειρήσεις βρήκαν την

ευκαιρία να πραγματοποιήσουν στρογγυλοποίηση των τιμών προς τα πάνω κατά την περίοδο της μετατροπής των τιμών από Δραχμές σε Ευρώ. Έτσι, μέσα σε μια μέρα, οι Έλληνες καταναλωτές βρέθηκαν αντιμέτωποι με μια αξιοσημείωτη αύξηση τιμών ακόμη και σε βασικά καταναλωτικά προϊόντα την οποία άργησαν να αντιληφθούν λόγω της αλλαγής του νομίσματος. Το κυριότερο είναι ότι το κράτος ήταν απών από την αγορά για να αποτρέψει αυτήν τη μαζική ανατίμηση και να ενημερώσει το καταναλωτικό κοινό.

2.2 Εμπορικά αποτελέσματα της ΟΝΕ σε όλους τους τομείς της Οικονομίας

Το σημαντικότερο επιχείρημα για την καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος σε σχετική μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, είναι ότι αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα της ενιαίας αγοράς. Σε κάθε περίπτωση φιλοδοξία της Ε.Ε. ήταν το Ευρώ να αποκτήσει κύρος και αξία ανάλογη με αυτή του δολαρίου και του γιεν. Πράγματι μια δεκαετία και πλέον μετά την είσοδό του στην καθημερινότητα των Ευρωπαίων πολιτών το Ευρώ έχει κερδίσει παγκόσμια αναγνώριση. Το επιβεβαιώνει άλλωστε και η ισοτιμία του με τα κυριότερα ξένα νομίσματα, το γιεν και το δολάριο. Το άμεσο πλεονέκτημα για όλες της επιχειρήσεις της Ευρωζώνης ήταν η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου και η μείωση των δαπανών για αγοραπωλησίες συναλλάγματος και για κάλυψη από συναλλαγματικούς κινδύνους. Πρόσθετο όφελος είχαν οι επιχειρήσεις από τη δυνατότητα να αποφασίζουν σε ποια χώρα θα εγκαταστήσουν φυσικό κεφάλαιο για την παραγωγή προϊόντων, χωρίς να ανησυχούν για συναλλαγματικές μεταβολές. Επιπλέον, η τιμολόγηση ομοειδών προϊόντων σε ενιαίο νόμισμα, ανεξάρτητα από τον τόπο παραγωγής, εξυπηρέτησε τις επιχειρήσεις στην αναζήτηση νέων αγορών και νέων ευκαιριών. Επιπρόσθετα το κόστος χρηματοδότησης μειώθηκε αισθητά, λόγω διεύρυνσης της αγοράς κεφαλαίων, αύξησης του ανταγωνισμού στον πιστωτικό τομέα και σύγκλισης των επιτοκίων σε σχετικώς χαμηλά επίπεδα λόγω των δημοσιονομικών και νομισματικών κανόνων της Νομισματικής Ένωσης.

Η ελληνική βιομηχανία στη συντριπτική της πλειοψηφία έχει τοποθετηθεί υπέρ του ενιαίου νομίσματος. Κατά κανόνα οι ελληνικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν υψηλότερο κόστος χρηματοδότησης σε σχέση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις της

Ευρωπαϊκής Ένωσης, γεγονός που τις θέτει εξ αρχής σε μειονεκτική θέση έναντι αυτών. Η εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος τείνει να εξαλείψει τις διαφορές στο κόστος δανεισμού μεταξύ των επιχειρήσεων. Η μείωση του κόστους των κεφαλαίων επιδρά θετικά στην αύξηση των επενδύσεων. Το κόστος για τις βιομηχανίες από την καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος εξαιτίας των αλλαγών που κάνουν οι επιχειρήσεις ως αποτέλεσμα της καθιέρωσής του ήταν για μια φορά. Οι αλλαγές σχετίζονταν με θέματα όπως τα συστήματα πληροφορικής, την τροποποίηση των εντύπων, των συμβολαίων που συνάπτονται, των συστημάτων μισθοδοσίας, τη διαχείριση των ταμειακών εισροών, τη χρηματοπιστωτική πολιτική και το λογιστικό σύστημα. Οι ελληνικές βιομηχανίες επιβαρύνθηκαν στο ξεκίνημα του 21^{ου} αιώνα όπως όλες οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, με το κόστος της προετοιμασίας για την υιοθέτηση του ευρώ. Επίσης, η ελληνική βιομηχανία επιβαρύνθηκε με το κόστος προσαρμογής της στο ανταγωνιστικό περιβάλλον της ενιαίας αγοράς. Όπως είναι γνωστό, η απώλεια του εργαλείου των υποτιμήσεων στέρησε και στερεί από τις ελληνικές επιχειρήσεις τη δυνατότητα επηρεασμού της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων τους μέσω των υποτιμήσεων. Αυτό το κόστος είναι σημαντικό αφού θα χρειαστεί να βρουν άλλες τρόπους για να καταστήσουν ανταγωνιστικά τα προϊόντα τους. Τα οφέλη από το ενιαίο νόμισμα για τον τομέα του εμπορίου πηγάζουν κυρίως από την :

- Άνοδο του ενδο- ευρωπαϊκού εμπορίου ως αποτέλεσμα της εξαφάνισης των συναλλαγματικών κινδύνων. Αν και δεν μπορεί να μετρηθεί με απόλυτη επιστημονική ακρίβεια πόσο επηρεάζεται το διεθνές εμπόριο από τις συναλλαγματικές διακυμάνσεις, μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επισημαίνει ότι οι βραχυπρόθεσμες συναλλαγματικές διακυμάνσεις μπορούν να οδηγήσουν σε μείωση του όγκου εμπορικών συναλλαγών, ενώ οι μεσοπρόθεσμες διακυμάνσεις μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά τις διασυνοριακές ανταλλαγές. (European Commission, 1995).
- Καλύτερη δυνατότητα επιλογής του χώρου εγκατάστασης των εμπορικών επιχειρήσεων με οικονομικά κριτήρια, χωρίς να υπεισέρχονται στους υπολογισμούς οι αβεβαιότητες που συνδέονται με το συναλλαγματικό καθεστώς.

- Μείωση του κόστους λειτουργίας των εμπορικών επιχειρήσεων ως αποτέλεσμα της εξοικονόμησης των δαπανών συναλλαγής σε πολλαπλά νομίσματα. Το κόστος αυτό είναι αρκετά υψηλό και, σύμφωνα με μελέτη της Κοινότητας (European Commission, 1990) για τις μικρές επιχειρήσεις αντιπροσωπεύει το 30% των κερδών στις συναλλαγές τους με άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Οι ελληνικές εμπορικές επιχειρήσεις εξ αρχής προσδοκούσαν πολλά οφέλη από την καθιέρωση του ευρώ και έχουν τοποθετηθεί θετικά υπέρ του ενιαίου νομίσματος. Το μεγαλύτερο όφελος από την καθιέρωση του ευρώ προήλθε από τη μείωση του κόστους των συναλλαγών σε διαφορετικά νομίσματα. Το κόστος αυτό είναι δυσβάσταχτο για τις σχετικά μικρότερες ελληνικές επιχειρήσεις και μειώνει την κερδοφορία τους. Οι εμπορικές επιχειρήσεις, όπως και οι βιομηχανικές αντιμετώπισαν το έμμεσο κόστος αλλαγής λογισμικού και των ταμειακών μηχανών, της ενημέρωσης των πελατών κ.α. Επίσης, αντιμετώπισαν και το πρόσθετο κόστος μετατροπής τους συστήματος τιμολόγησης. Όπως είναι γνωστό, σε κάθε προϊόν αναγράφεται η τιμή του, πολλές φορές, η τιμή ανά μονάδα βάρους. Συνεπώς, στη διάρκεια των εκπτώσεων υπήρξαν τέσσερις τιμές. Με την επικράτηση του ευρώ, υπάρχουν οκτώ τιμές στα προϊόντα – στη διάρκεια των προσφορών -. Το ανωτέρω γεγονός συνεπάγεται μεγάλο κόστος για τις επιχειρήσεις, ιδιαίτερα για τις μικρότερες, παρουσιάζοντας θέμα απασχόλησης πρόσθετου προσωπικού για την αναγραφή των τιμών (Τσουλφίδης, 2010).

Ο τραπεζικός τομέας είναι εκείνος που χωρίς αμφιβολία γνώρισε τις πιο σημαντικές αλλαγές από την καθιέρωση του ευρώ. Η καθιέρωση του ευρώ προκάλεσε αλλαγές συνθηκών λειτουργίας και νέες ευκαιρίες ανάπτυξης του τραπεζικού τομέα, μιας και κατέστησε περισσότερο ανταγωνιστικό το περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν οι τράπεζες. Ο αυξημένος ανταγωνισμός οδήγησε σε μεγαλύτερη σύγκλιση τιμών των τραπεζικών υπηρεσιών, καθώς πλέον οι πελάτες των τραπεζών (ιδιώτες, επιχειρήσεις, επενδυτές) μπορούν πλέον να συγκρίνουν άμεσα τις τιμές υπηρεσιών των διαφόρων ευρωπαϊκών τραπεζικών ιδρυμάτων. Τα οφέλη των τραπεζών από την καθιέρωση του ευρώ είναι σημαντικά και ήταν αποτέλεσμα τόσο της διεύρυνσης όσο και της εμβάθυνσης των ευρωπαϊκών χρηματοπιστωτικών αγορών. Η Νομισματική Ένωση, αφορά πληθυσμό πολύ υψηλότερο από εκείνον των

Η.Π.Α. Η ανάπτυξη λοιπόν, της οικονομικής δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνδυασμό με το σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον έδωσε και θα δώσει και στο μέλλον νέα ώθηση στις τραπεζικές δραστηριότητες. Ο αυξανόμενος ανταγωνισμός και η συγκεντροποίηση του τραπεζικού συστήματος εντάθηκε ακόμη περισσότερο με την εισαγωγή του ευρώ. Η δημιουργία του ενιαίου νομισματικού χώρου ενίσχυσε την τάση των συγχωνεύσεων, εξαγορών και στρατηγικών συνεργασιών στον τραπεζικό τομέα. Το κόστος που συνεπάγεται για τις τράπεζες η εισαγωγή του ευρώ μπορεί να διαχωριστεί σε κόστος προσαρμογής και κόστος που απορρέει από τη μείωση των εσόδων.

Αν και το κόστος προσαρμογής στην εποχή του Ευρώ ήταν ιδιαίτερα υψηλό για το τραπεζικό σύστημα (σε σχετική έρευνα της Τραπεζικής Ομοσπονδίας της Ε.Ε το 1995, το κόστος αυτό υπολογίστηκε σε 8 έως 10 δις. Ευρώ) οι μεγάλες ευρωπαϊκές τράπεζες υπήρξαν βασικοί υποστηρικτές της Νομισματικής Ένωσης. Η εκτίμηση αυτή στηρίχτηκε στην υπόθεση ότι η μετάβαση θα γινόταν σε μία φάση. Λαμβάνοντας υπόψη όμως, πως ο τραπεζικός τομέας τηρούσε λογαριασμούς σε δύο νομίσματα καθ' όλη τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, το κόστος προσαρμογής θα έφτανε στο 2% του ετήσιου λειτουργικού κόστους για μία περίοδο 4 ή 5 ετών (Davies, 1997). Η είσοδος του ευρώ επιβάρυνε τις τράπεζες με σημαντικό κόστος για την τεχνολογική προσαρμογή των συστημάτων πληροφορικής, των συστημάτων πληρωμών, των αυτόματων ταμειολογιστικών μηχανών, αλλά και για την ενημέρωση της πελατείας τους και τη μετατροπή των συμβάσεων. Πολύ σημαντικό ήταν και το κόστος που προέκυψε για τον τραπεζικό κλάδο από την ανάγκη συλλογής, απόσυρσης και αντικατάστασης των εθνικών χαρτονομισμάτων και κερμάτων.

Κατά το διάστημα της Τρίτης Φάσης, έπρεπε να αποσυρθεί το υφιστάμενο απόθεμα χαρτονομισμάτων, στην περίπτωση της Ελλάδας ανερχόταν σε όγκο 750 κυβικών μέτρων και βάρος 644,5 τόνων, ενώ τα ελληνικά – δραχμικά κέρματα είχαν βάρος 15.035 τόνων. Τα ανωτέρω αναφερόμενα μεγέθη δηλώνουν το κόστος συλλογής, μεταφοράς και αποθήκευσης των υπό απόσυρση κερμάτων και χαρτονομισμάτων. Με την καθιέρωση του ευρώ καταργήθηκαν οι προμήθειες των τραπεζών για αγοραπωλησίες συναλλάγματος, που αποτελούν μία από τις βασικές τραπεζικές δραστηριότητες για αρκετές χώρες Σύμφωνα με σχετική έρευνα της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (1997) τα καθαρά έσοδα από αγοραπωλησίες

συναλλάγματος αναμένονταν να μειωθούν μέχρι και 10% περίπου. Η εξάλειψη των 12 ευρωπαϊκών νομισμάτων και η ενσωμάτωση τους σε ένα ενιαίο νόμισμα, επηρέασε και τα έσοδα από τις λειτουργίες ως ανταποκρίτριες τράπεζες, καθώς οι λογαριασμοί που διατηρούσαν οι τράπεζες σε άλλες χώρες για το διακανονισμό διασυνοριακών πληρωμών δεν είχαν λόγο ύπαρξης μετά τη φυσική κυκλοφορία του ευρώ. Με την εκμηδένιση των συναλλαγματικών κινδύνων οι επιχειρήσεις – για τις εμπορικές συναλλαγές τους στην Ένωση – δεν έχουν πλέον ανάγκη να προστατευθούν από τις διακυμάνσεις των ευρωπαϊκών νομισμάτων, προκαλώντας έτσι πτώση των προμηθειών που εξασφαλίζουν οι τράπεζες από τέτοιου είδους συναλλαγές. Οι απώλειες από αυτή την πηγή εσόδων είναι σημαντικές αφού οι συναλλαγές αυτές με την έναρξη εφαρμογής του ευρώ, μηδενίστηκαν. Μια άλλη απώλεια εισοδήματος για τις τράπεζες προέρχεται από τη μείωση της ζήτησης προϊόντων για την κάλυψη από τις διακυμάνσεις των επιτοκίων. Η μείωση των ρυθμών πληθωρισμού στη Νομισματική Ένωση θα οδηγήσει και στο μέλλον σε μείωση της διακύμανσης του πληθωρισμού και κατ'επέκταση των επιτοκίων, με συνέπεια οι ανάγκες κάλυψης από τις διακυμάνσεις αυτές να είναι μικρές (Ε.Κ.Τ., 2001).

Επίσης, η εισαγωγή του ευρώ δημιούργησε μια τεράστια αγορά μετοχών, ομολόγων και παραγώγων, με μεγαλύτερο βάθος, εύρος και διαφάνεια σε σχέση με τις υπάρχουσες εθνικές αγορές. Η διεύρυνση της αγοράς κεφαλαίου έχει ως συνέπεια την αύξηση του μέσου μεγέθους νέων εκδόσεων, αυξάνοντας τη ρευστότητα της αγοράς. Η συνεπαγόμενη μείωση του κόστους συναλλαγών σε συνδυασμό με τις χρηματοπιστωτικές και τεχνολογικές καινοτομίες συνέβαλλαν σημαντικά στη μείωση του κόστους πληροφόρησης των συναλλαγών μειώνοντας κατ' επέκταση τις ατέλειες της αγοράς. Ο συνδυασμός των παραπάνω παραγόντων συνέβαλλε στη μείωση του κλασικού διαμεσολαβητικού ρόλου των τραπεζών. Στην διευρυμένη ευρωπαϊκή αγορά, οι τράπεζες έχασαν το συγκριτικό πλεονέκτημα πληροφόρησης, ενώ ένα μεγάλο μέρος από τραπεζικά δάνεια προς τις επιχειρήσεις αντικαταστάθηκε από την απευθείας έκδοση ομολογίων από τις ίδιες τις εταιρίες. Στην Ευρωπαϊκή Αγορά εξάλλου, υπάρχουν 32 χρηματιστήρια έναντι 12 στις Η.Π.Α., παρά το γεγονός πως με βάση το ΑΕΠ είναι ισοδύναμη της αγοράς των ΗΠΑ. Αν και η ολοκλήρωση των ευρωπαϊκών χρηματιστηριακών αγορών δεν πρόκειται να πραγματοποιηθεί με

ανάλογους ρυθμούς με εκείνους των αγορών ομολόγων, παρ' όλα αυτά η τάση για περιορισμό του αριθμού τους ή η συνεργασία μεταξύ τους είναι αισθητή. Τα χρηματιστήρια παραγώγων της Φρανκφούρτης, του Παρισιού και της Ζυρίχης έχουν ήδη συνάψει συμφωνία συνεργασίας προκειμένου να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό από το χρηματιστήριο παραγώγων του Λονδίνου. Κανείς δεν μπορεί να διαβλέψει με ακρίβεια που θα οδηγηθεί η ευρωπαϊκή τραπεζική αγορά. Ανάμεσα στις τάσεις που διαγράφονται, μπορούμε να οδηγηθούμε στο συμπέρασμα πώς βαδίζουμε προς τη δημιουργία :

- μεγάλων περιφερειακών τραπεζών, οι οποίες ξεφεύγουν από τα εθνικά όρια και αναπτύσσουν δραστηριότητα σε γειτονικές χώρες,
- πανευρωπαϊκών εξειδικευμένων τραπεζών, οι οποίες θα προσφέρουν συγκεκριμένες υπηρεσίες σε πανευρωπαϊκό επίπεδο και,
- πανευρωπαϊκών τραπεζών, οι οποίες θα προσφέρουν όλων των ειδών τις τραπεζικές και χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες σε ολόκληρη την Ευρώπη. Ειδικότερα για τις ελληνικές τράπεζες, η εισαγωγή του ευρώ θα αποτελέσει επιπρόσθετη πρόκληση για εκσυγχρονισμό και βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006).

Σημαντικά είναι τα οφέλη για τους επενδυτές από την καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος. Η διεύρυνση της αγοράς κεφαλαίων και η εξάλειψη των συναλλαγματικών κινδύνων θα πολλαπλασιάζει τις επενδυτικές ευκαιρίες, επιτρέποντας έτσι τη διεύρυνση του χαρτοφυλακίου τους. Η διεύρυνση και η ενοποίηση των ευρωπαϊκών αγορών των μετοχών έχει ως άμεση συνέπεια τόσο οι θεσμικοί επενδυτές όσο και οι απλοί ιδιώτες να επενδύουν ολοένα και περισσότερα κεφάλαια σε ευρωπαϊκές μετοχές. Η προσοχή των επενδυτών στρέφεται πλέον στους κλάδους και όχι στη χώρα προέλευσης των μετοχών. Επίσης, νομικοί περιορισμοί σχετικά με τη σύνθεση των χαρτοφυλακίων πολλών συνταξιοδοτικών ταμείων, που δεν επέτρεπαν επενδύσεις σε ονομαστικούς τίτλους σε ξένο νόμισμα, έχασαν την ισχύ τους και θα έδωσαν τη δυνατότητα στα ταμεία να συμπεριλάβουν μετοχές από όλη τη ζώνη του ευρώ. Αλλά και για λόγους διασποράς κινδύνου, πολλά χαρτοφυλάκια θα συμπεριλαμβάνουν στη σύνθεσή τους μετοχές κλάδων, που δεν έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα εντός των εθνικών ορίων.

Η νομισματική σταθερότητα της ΟΝΕ κατέστησε τις μετοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ελκυστικές και στους επενδυτές από τρίτες χώρες. Σημαντικές αλλαγές πραγματοποιούνται και στην ευρωπαϊκή αγορά ομολόγων. Σύμφωνα με τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Μαδρίτης, οι τίτλοι του Δημοσίου που εκδόθηκαν μετά την έναρξη του Τρίτου Σταδίου εκφράζονταν σε ευρώ. Η πλειοψηφία όμως των χωρών της Ζώνης του Ευρώ είχε ανακοινώσει πως θα προβεί σε μετονομασία σε ευρώ όλων των κρατικών ομολόγων ακόμη και με ημερομηνία έκδοσης πριν την έναρξη του τρίτου Σταδίου. Οι αγορές ομολόγων σε ευρώ διευρύνθηκαν, μιας και το ευρώ διασφάλισε την εμπιστοσύνη των επενδυτών και των κυβερνήσεων ως νόμισμα που διαφυλάττει πλούτο (Arghyrou, 2006). Σήμερα πλέον – μετά και τον πραγματοποιούμενο πόλεμο στο Ιράκ - το ευρώ ισχυροποιήθηκε έναντι του δολαρίου και εγκαθιδρύθηκε στην συνείδηση των επενδυτών ως το νέο «νόμισμα καταφύγιο», τίτλο που κατείχε για πολλά χρόνια μόνο το δολάριο. Το ευρώ υποκατέστησε το δολάριο στις διεθνείς αγορές ως νόμισμα καταφύγιο ή νόμισμα διακανονισμού συναλλαγών, ανεβάζοντας συνεχώς την τιμή του λόγω της αυξημένης ζήτησης του.

2.3 Το ενδο-εταιρικό εμπόριο, εξελίξεις, προοπτικές

Ο βαθμός ανοίγματος της ελληνικής οικονομίας στο διεθνές εμπόριο είναι ιδιαίτερα χαμηλός. Ο λόγος του αθροίσματος του συνόλου των εξαγωγών και εισαγωγών αγαθών της χώρας ως προς το ΑΕΠ ανέρχεται λίγο πάνω από το ήμισυ του αντίστοιχου λόγου της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 28 (EE-28). Αυτό είναι κυρίως αποτέλεσμα της ιδιαίτερα περιορισμένης εξαγωγικής επίδοσης της χώρας. Για πολλά χρόνια, οι εισπράξεις από εξαγωγές αγαθών παρέμεναν κατά μέσο όρο καθηλωμένες στο ένα τρίτο των πληρωμών της χώρας για εισαγωγές αγαθών και κάτω του 10% του ΑΕΠ. Εξαίρεση αποτελεί η τελευταία διετία (2010-12), κατά την οποία η διαφανόμενη ανάκαμψη των εξαγωγών σε συνδυασμό με τη μεγάλη κάμψη των εισαγωγών, λόγω της ύφεσης, έχουν αλλάξει μερικώς την εικόνα του εξωτερικού εμπορίου. Η προσπάθεια, όμως, της χώρας για έξοδο από την κρίση με την επίτευξη υψηλών ρυθμών διατηρήσιμης ανάπτυξης δεν θα έχει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα αν δεν υπάρξει ουσιαστική βελτίωση στην εξαγωγική της επίδοση.

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, ο βαθμός εμπορικής ολοκλήρωσης αποτελεί σημαντικό παράγοντα που διαχωρίζει τις χώρες με υψηλό βαθμό ανάπτυξης

από εκείνες με χαμηλότερο. Με άλλα λόγια, σε μακροχρόνιο ορίζοντα, η διατηρήσιμη ανάπτυξη συνδέεται με υψηλή εξαγωγική επίδοση και αυξανόμενη εμπορική ολοκλήρωση. Γενικότερα, χώρες με εμπειρία μεγάλων περιόδων υψηλών ρυθμών ανάπτυξης τα έχουν καταφέρει στηριζόμενες κατά κύριο λόγο στις εξαγωγές και σε επενδύσεις που χρηματοδοτούνται, όχι μόνο από υψηλή εγχώρια αποταμίευση, αλλά και από σημαντικές εισροές ξένων άμεσων επενδύσεων. Εμπειρικές μελέτες επιβεβαιώνουν την ύπαρξη ιδιαίτερα δυνατής θετικής σχέσης μεταξύ του βαθμού ανοίγματος μιας χώρας στο εξωτερικό εμπόριο και του ρυθμού πραγματικής σύγκλισης της οικονομίας.

Στην περίπτωση των ευρωπαϊκών χωρών, για παράδειγμα, είναι εύκολο να διαπιστώσουμε ότι, οι χώρες με τις μεγαλύτερες αναπτυξιακές επιδόσεις είναι εκείνες που απολαμβάνουν υψηλότερο και αυξανόμενο επίπεδο διεθνούς εμπορίου. Αντίθετα, χώρες με χαμηλό βαθμό εμπορικής ολοκλήρωσης είναι εκείνες που αδυνατούν να επιτύχουν ικανοποιητικούς ρυθμούς διατηρήσιμης ανάπτυξης. Στις χώρες αυτές, η δυναμική της ανάπτυξης περιορίζεται, καθώς στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στους μη εμπορεύσιμους κλάδους. Αυτό επιβεβαιώνεται με τη σύγκριση της εξαγωγικής επίδοσης τεσσάρων χωρών του ευρωπαϊκού βορρά, της Αυστρίας, της Γερμανίας, της Ολλανδίας και της Σουηδίας, που είναι από τις πιο ανεπτυγμένες οικονομίες της Ευρώπης, με εκείνη των τεσσάρων οικονομιών του ευρωπαϊκού νότου, ήτοι της Ελλάδας, της Ιταλίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, που αντιστοιχούν στις πιο αδύναμες ευρωπαϊκές οικονομίες. Για την πρώτη ομάδα χωρών, το μερίδιο των εξαγωγών ως προς το ΑΕΠ αυξήθηκε από 15% μέχρι και πλέον του 50% την περίοδο 1995-2008. Αντίθετα, για τη δεύτερη ομάδα ο αντίστοιχος λόγος παρέμεινε σχετικά στάσιμος την ίδια περίοδο.

Τα μέχρι πρόσφατα μεγάλα ελλείμματα του εξωτερικού τομέα της ελληνικής οικονομίας συνδέονται σχεδόν αποκλειστικά με το εμπορικό ισοζύγιο, γεγονός που υπογραμμίζει το έντονο πρόβλημα ανταγωνιστικότητας της χώρας. Ιδιαίτερα, την περίοδο 2000-2008, η σημαντική διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ήταν αποτέλεσμα της μεγάλης επιδείνωσης του εμπορικού ισοζυγίου, που οφειλόταν στον υψηλό ρυθμό αύξησης των εισαγωγών σε συνδυασμό με τη στασιμότητα της εξαγωγικής επίδοσης. Επίσης και η σημαντική διόρθωση στον εξωτερικό τομέα που συντελείται μετά το 2010, έχει στο επίκεντρο τη μεγάλη

βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου. Ο βαθμός ανοίγματος στο διεθνές εμπόριο και ειδικότερα η ικανότητα μιας χώρας να διεισδύει στις διεθνείς αγορές αντανακλά τον βαθμό της διεθνούς ανταγωνιστικότητάς της. Η έννοια της ανταγωνιστικότητας είναι αρκετά σύνθετη, καθώς περιλαμβάνει την επίδραση πολλών διαφορετικών παραγόντων. Στη σχετική βιβλιογραφία, οι παράγοντες αυτοί διαχωρίζονται σε δύο γενικές κατηγορίες. Η πρώτη αναφέρεται στο κόστος παραγωγής και πιο συγκεκριμένα στην ανταγωνιστικότητα ως προς την τιμή. Η δεύτερη αφορά παράγοντες εκτός της τιμής και περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα χαρακτηριστικών των εξαγωγίμων προϊόντων, όπως ποιότητα, τεχνολογικό πλεονέκτημα και καινοτομία, κλαδική διάρθρωση, επιχειρηματικό περιβάλλον κ.ά. Η δεύτερη αυτή κατηγορία συνοψίζεται κάτω από τον γενικό όρο ανταγωνιστικότητα εκτός τιμής. Η στασιμότητα στην εξαγωγική επίδοση δεν συνδέεται απαραίτητα με κάμψη στην ανταγωνιστικότητα, αλλά μπορεί να είναι το αποτέλεσμα αδύναμης εξωτερικής ζήτησης. Η τάση στην εξωτερική ζήτηση είναι ιδιαίτερα ανοδική, αλλά αυτό δεν φαίνεται να επηρεάζει ιδιαίτερα τη συμπεριφορά των εξαγωγών, καθώς η αύξηση του όγκου τους υπολείπεται σημαντικά της ανόδου στην εξωτερική ζήτηση. Επομένως, η εξωτερική ζήτηση, παρά τη σημαντική άνοδο που σημείωσε, φαίνεται να άφησε σε μεγάλο βαθμό ανεπηρέαστη την εξαγωγική επίδοση της χώρας.

Σύμφωνα με στοιχεία του Ινστιτούτου Εμπορίου και Υπηρεσιών της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ελληνικού Εμπορίου και της Τραπεζής της Ελλάδος για το 2012, όσον αφορά στο συνολικό εμπόριο των Κρατών – Μελών, το μεγαλύτερο πλεόνασμα παρατηρήθηκε στη Γερμανία (+125.3 δις ευρώ τον Ιανουάριο - Αύγουστο του 2012), ακολουθούμενη από την Ολλανδία (+31.0 δις ευρώ) και την Ιρλανδία (+29.3 δις ευρώ). Το Ηνωμένο Βασίλειο κατέγραψε το μεγαλύτερο έλλειμμα εμπορικού ισοζυγίου (-101.2 δις ευρώ), ακολουθούμενο από τη Γαλλία (-56.5 δις ευρώ), την Ισπανία (-23.8 δις ευρώ) και την Ελλάδα (-10.2 δις) (Βλ Παράρτημα Α).

Σε γενικές γραμμές μπορεί να ειπωθεί ότι οι πρωταθλητές στις εξαγωγές αγαθών τουλάχιστον εντός της ευρωζώνης είναι η Γερμανία και η Γαλλία. Αξιοπρόσεκτες και πολύ υψηλές είναι οι επιδόσεις χωρών όπως η Ολλανδία και το Βέλγιο. Μάλιστα οι δύο τελευταίες χώρες έχουν συγκρίσιμα μεγέθη με την Ελλάδα όσον αφορά τον πληθυσμό και την έκταση και είναι αξιοθαύμαστο το γεγονός πως ανταγωνίζονται στις πρώτες θέσεις κράτη όπως η Γερμανία και η Γαλλία που έχουν

πολλαπλάσιο πληθυσμό και έκταση. Η Ελλάδα όσον αφορά τις εξαγωγές της βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις της κατάταξης μεταξύ των 18 χωρών της Ευρωζώνης. Οι επιδόσεις της μπορούν να συγκριθούν μόνο με εκείνες χωρών της Ανατολικής Ευρώπης που είναι πολύ νέα μέλη της Ε.Ε. και πέρασαν πολλές πολιτικές μεταβολές στην πρόσφατη ιστορία τους. Η Ιρλανδία είναι μία χώρα με την οποία η χώρα μας θα έπρεπε να έχει συγκρίσιμες επιδόσεις λόγω των κοινών βασικών τους χαρακτηριστικών. Παρόλα αυτά η Ιρλανδία είναι πολύ αποτελεσματική στον εξαγωγικό τομέα και αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση (παράρτημα Α).

Στο πεδίο των εισαγωγών είναι αξιοπρόσεκτο ότι οι χώρες που πρωταγωνιστούν στις εξαγωγές όπως η Γερμανία, η Γαλλία και η Ιταλία έχουν ανάλογα ποσοστά εισαγωγών. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε παράγοντες όπως είναι η μεγάλη εσωτερική αγορά, η πιθανή εξειδίκευση στην παραγωγή ορισμένων προϊόντων που δίνει ώθηση στις εξαγωγές αλλά δημιουργεί κενό στην παραγωγή άλλων αγαθών και η ανάγκη για εισαγωγή πρώτων υλών για την δημιουργία νέων προϊόντων. Το γεγονός αυτό πάντως αποδεικνύει πως χώρες με ανεπτυγμένες τις εξαγωγές τους, έχουν πραγματοποιήσει ένα γενικότερο άνοιγμα στο διεθνές εμπόριο και συμμετέχουν καθολικά στην παγκοσμιοποίηση και μέσα από τις εισαγωγές. Από τους πίνακες του παραρτήματος Α φαίνεται ακόμη το πώς η βελτίωση του ισοζυγίου εξωτερικού εμπορίου για την χώρα μας βελτιώθηκε όχι χάρις στην αύξηση των εξαγωγών αλλά στην μείωση των εισαγωγών κατά περίπου 30% εν μέσω κρίσης. Ένα ακόμη συμπέρασμα που εξάγεται από την κρίση είναι ότι κατεξοχήν εξαγωγικές χώρες όπως η Γερμανία και η Γαλλία επηρεάστηκαν από την κρίση και ειδικά από την κάμψη των εισαγωγών που πραγματοποιούσαν χώρες του ευρωπαϊκού Νότου που επλήγησαν πολύ από την κρίση.

Κεφάλαιο III: Η Παγκοσμιοποίηση στον 21^ο αιώνα

3.1 Παγκοσμιοποίηση: εννοιολογικός προσδιορισμός & ιστορική εξέλιξη

Σύμφωνα με τον Τομπάζο (1999), ο διάλογος επάνω στο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης δεν είναι κάτι καινούριο. Ξεκίνησε πριν από πολλά χρόνια όταν φιλόσοφοι όπως ο Μάρξ και ο Ένγκελς ασχολήθηκαν για τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής των προϊόντων. Στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο τους αναφέρουν χαρακτηριστικά: *«Η μπουρζουαζία ωθούμενη από την συνεχή ανάγκη για νέες αγορές εισβάλλει σε ολόκληρο τον πλανήτη. Της είναι αναγκαίο να διεισδύσει παντού, να εγκατασταθεί παντού, να δημιουργήσει μέσα επικοινωνίας»*.

Ήδη από τον 19^ο αιώνα διάφοροι ιστορικοί της οικονομίας παρατηρούν μια αύξηση στις σχέσεις αλληλεξάρτησης των εθνικών οικονομιών ως συνέπεια της ανάπτυξης των μέσων μεταφοράς της εποχής. Κάτι ανάλογο άλλωστε συνέβη και στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα με την ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και την κατάργηση των δασμών. Βασικό συστατικό της παγκοσμιοποίησης αποτελεί το διεθνές εμπόριο. Ο Τομπάζος παρατηρεί ότι ήδη από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου το διεθνές εμπόριο αναπτύσσεται ταχύτερα από το ΑΕΠ. Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 εντοπίζεται μια μείωση του ποσοστού μεγέθυνσης του εμπορίου με αποτέλεσμα τη μείωση της διαφοράς του και της παγκόσμιας παραγωγής. Την περίοδο 1984- 1994 το εμπόριο των χωρών του ΟΟΣΑ αυξάνεται 5, 3% ετησίως ενώ το ΑΕΠ κατά 1, 9 %. Το μεγαλύτερο κομμάτι του διεθνούς εμπορίου ανήκει στις ανεπτυγμένες χώρες που αποτελούν την ομάδα των G-7. Αυτές είναι η Μεγάλη Βρετανία, η Ιταλία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιαπωνία, ο Καναδάς και οι Η.Π.Α.. Έτσι η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης σύμφωνα με τον Robertson πέρασε από πέντε βασικά στάδια.

- Γενετική Φάση που εντοπίζεται από τις αρχές του 15^{ου} αιώνα έως τα μέσα του 18^{ου} αιώνα. Σχετίζεται με την σταδιακή κατάλυση του φεουδαρχικού συστήματος και την αντικατάσταση αυτού από τα έθνη- κράτη.

- Εναρκτήρια Φάση που εκδηλώθηκε από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα έως το 1870. Διακρίνεται από την κυριαρχία των εθνικών κρατών και την διαμόρφωση νέων συνθηκών στις διεθνείς σχέσεις, στις οποίες η Ευρώπη πρωταγωνιστεί.
- Φάση Απογείωσης που αφορά την περίοδο από το 1870 μέχρι την δεκαετία του 1920. Τότε εμφανίζονται για πρώτη φορά κινήματα παγκόσμιου χαρακτήρα όπως π.χ. οι Ολυμπιακοί Αγώνες και παρατηρείται ένας αυξημένος οικονομικός, στρατιωτικός και πολιτικός ανταγωνισμός ανάμεσα στα έθνη.
- Φάση Διεκδίκησης της Παγκόσμιας Ηγεμονίας: Ξεκινά την δεκαετία του 1920 και φθάνει μέχρι τα μέσα του 1960. Η Ε.Σ.Σ.Δ και οι Η.Π.Α. κυριαρχούν στον πλανήτη και ο Ψυχρός Πόλεμος κυριαρχεί στον πλανήτη. Τότε ιδρύεται και ο μεγαλύτερος διεθνής οργανισμός ο Ο.Η.Ε..
- Φάση Αβεβαιότητας την περίοδο 1960- 1990. Ο Ψυχρός Πόλεμος τερματίζεται και υπάρχει μια ρευστότητα στο παγκόσμιο σκηνικό. Εμφανίζονται πολλοί διεθνείς οργανισμοί, μη κυβερνητικές οργανώσεις παγκόσμιας εμβέλειας και οι τεχνολογίες τηλεπικοινωνιών και πληροφοριών γνωρίζουν αλματώδη πρόοδο.

Μια άλλη ενδιαφέρουσα θεωρία είναι εκείνη του Wallerstein ο οποίος μελέτησε τις απόψεις του Γάλλου ιστορικού Braudel και αναφέρθηκε στα κοσμοσυστήματα. Σύμφωνα με τον Wallerstein η παγκοσμιοποίηση του 21^{ου} αιώνα αποτελεί την συνέχεια μιας διαδικασίας που ξεκίνησε τον 16^ο αιώνα στην Ευρώπη και δεν είναι τίποτε άλλο από την εναλλαγή ηγεμονικών κύκλων. Αυτοί είναι κατά σειρά εμφάνισης:

- Ο Ολλανδικός ηγεμονικός κύκλος από τον 16^ο μέχρι τον 18^ο αιώνα.
- Ο Βρετανικός ηγεμονικός κύκλος από το 18^ο μέχρι το ξεκίνημα του 20^{ου} αιώνα
- Ο Αμερικανικός ηγεμονικός κύκλος που ξεκίνησε από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, άκμασε το διάστημα 1945-1971 και ο οποίος κατά τα φαινόμενα οδεύει προς την ολοκλήρωσή του (Τομπάζος, 1999).

Ο Scholte διακρίνει πέντε βασικές έννοιες στο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Αυτές είναι οι εξής:

- **Internationalisation:** αναφέρεται για την περιγραφή των διεθνών σχέσεων μεταξύ των χωρών και την ανάπτυξη των διεθνών συναλλαγών.
- **Liberalisation:** αναφέρεται στην φιλελευθεροποίηση της οικονομίας όπου σταδιακά οι περιορισμοί των συνόρων και οι δασμοί χαλαρώνουν για να διευκολύνουν την κίνηση των συντελεστών παραγωγής.
- **Universalisation:** αναφέρεται στην διάδοση τάσεων και εμπειριών σε όλη την υφήλιο.
- **Westernisation/ Modernisation:** αναφέρεται σε μια έντονη δυναμική επικράτησης του δυτικού οικονομικού και κοινωνικού μοντέλου με έντονα τα στοιχεία του καπιταλισμού, της βιομηχανοποίησης και της γραφειοκρατίας.
- **Deterritorialisation:** αναφέρεται σε μια αναδιαμόρφωση της γεωγραφίας όπου πια οι εδαφικές αποστάσεις δεν έχουν την σημασία του παρελθόντος (Τομπάζος, 1999).

Ο συνδυασμός της τεχνολογικής προόδου, της ανάπτυξης των παγκόσμιων μεταφορών και των υπερεθνικών οργανισμών όπως η Ε.Ε. έχει οδηγήσει στην δημιουργία αλληλεξάρτησης μεταξύ των κρατών αλλά και στην αύξηση του διεθνούς εμπορίου και της ροής χρήματος. Η Ε.Ε. έχει ωφεληθεί σε μεγάλο βαθμό από αυτήν τη νέα πραγματικότητα και έχει προσαρμοστεί όσο μπορεί. Η έλευση του Ευρώ και της Ευρωζώνης είναι σημάδια που δείχνουν τον τρόπο που αντιλαμβάνεται η Ευρώπη την παγκοσμιοποίηση.

3.2 Δείκτες Παγκοσμιοποίησης

Για την μέτρηση της Παγκοσμιοποίησης εξετάζονται τέσσερα βασικά κριτήρια, τα οποία είναι:

- i. το οικονομικό, εστιάζει στο εμπόριο με την μορφή εισαγωγών και εξαγωγών, τις ξένες επενδύσεις και το ισοζύγιο εισροών και εκροών, κτλ.

- ii. το πολιτικό, έχει σχέση με την συμμετοχή ενός κράτους σε παγκόσμιους συνασπισμούς, την συμμετοχή του στον Ο.Η.Ε., κτλ.
- iii. το προσωπικό, αναφέρεται στον βαθμό που πραγματοποιούνται ταξίδια σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης, στην ανάπτυξη του τουρισμού, κτλ.
- iv. το τεχνολογικό, σχετίζεται με την διάδοση του διαδικτύου, την ύπαρξη εταιρειών παροχής υπηρεσιών σε αυτό, την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου, κτλ.

Έχουν αναπτυχθεί διεθνώς διάφοροι δείκτες για τον βαθμό που μία χώρα έχει επηρεαστεί από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Ένας πολύ γνωστός δείκτης είναι ο KFP Index (Kearny Foreign Policy Globalization Index), ο οποίος εξετάζει διάφορα στοιχεία για την οικονομία και την ανάπτυξη κάθε χώρας όπως το Α.Ε.Π.. Για το 2007 σύμφωνα με τον KFP Index οι πρώτες χώρες όσον αφορά τον βαθμό εμπλοκής τους στην παγκοσμιοποίηση ήταν ενδεικτικά κράτη όπως η Σιγκαπούρη, η Ολλανδία και οι Η.Π.Α.. Στον πίνακα που ακολουθεί (Πιν. 1), φαίνεται η δομή του δείκτη KFP.

ΤΟΜΕΙΣ	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣ
			ΤΗΣ	ΤΟΜΕΩΝ
			ΣΤΑΘΜΙΣΗ	ΣΤΑΘΜΙΣΗ
			ΔΕΙΚΤΩΝ	ΔΕΙΚΤΩΝ
Οικονομική Ολοκλήρωση	Διεθνές Εμπόριο	Εισαγωγές- Εξαγωγές αγαθών & υπηρεσιών ως ποσοστό του Α.Ε.Π.	2	5
	Ξένες Άμεσες Επενδύσεις	Εισροές- Εκροές ξένων άμεσων επενδύσεων ως ποσοστό του Α.Ε.Π.	3	
Προσωπική Επαφή	Διεθνείς τηλεφωνικές κλήσεις	Λεπτά διεθνών τηλεφωνικών κλήσεων κατά κεφαλή πληθυσμού	1	3
	Διεθνή Ταξίδια	Αριθμός τουριστών από & προς το εξωτερικό κατά κεφαλή πληθυσμού	1	
	Διασυνοριακά εμβάσματα & προσωπικές μεταβιβάσεις	Διασυνοριακά εμβάσματα και προσωπικές μεταβιβάσεις ως ποσοστό του Α.Ε.Π.	1	
Τεχνολογική Συνδεσιμότητα	Χρήστες Διαδικτύου	Χρήστες διαδικτύου ως ποσοστό του πληθυσμού	1/3	1

	Ξενιστές (internet hosts)	Ξενιστές (H/Y που προσφέρουν υπηρεσίες σε άλλους H/Y) κατά κεφαλή του πληθυσμού	1/3	
	Ασφαλείς εξυπηρετητές	Αριθμός ασφαλών εξυπηρετητών μέσω των οποίων πραγματοποιούνται κρυπτογραφημένες συναλλαγές κατά κεφαλή του πληθυσμού	1/3	
Πολιτική δέσμευση	Συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς	Αριθμός συμμετοχών σε διεθνείς οργανισμούς	1/4	1
	Συνεισφορές ειρηνευτικές αποστολές του Ο.Η.Ε.	Οικονομικές, ως ποσοστό του Α.Ε.Π. και σε προσωπικό ως ποσοστό του πληθυσμού, συνεισφορές σε ειρηνευτικές αποστολές του Ο.Η.Ε.	1/4	
	Επικύρωση πολυμερών συνθηκών	Αριθμός επικυρωμένων πολυμερών συνθηκών	1/4	
	Κυβερνητικές μεταβιβάσεις	Κυβερνητικές μεταβιβάσεις, δαπάνες & έξοδα, ως ποσοστό του Α.Ε.Π.	1/4	

Πίνακας. 1: Δομή Δείκτη KFP

Υπάρχει ένας ακόμη δείκτης για την κατάδειξη του βαθμού εμπλοκής μιας χώρας στο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης ο οποίος είναι ο Index of Globalization (KOF) του Ελβετικού Ινστιτούτου για την έρευνα των οικονομικών κύκλων του Ομοσπονδιακού Ινστιτούτου Τεχνολογίας (Πίν. 2).

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ	ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ & ΥΠΟΔΕΙΚΤΕΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΣΤΑΘΜΙΣΗΣ ΔΕΙΚΤΩΝ & ΥΠΟΔΕΙΚΤΩΝ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΣΤΑΘΜΙΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΣΤΑΣΕΩΝ
Οικονομική Παγκοσμιοποίηση	1. Πραγματικές Ροές	50%	36%
	Διεθνές Εμπόριο (ως ποσοστό του Α.Ε.Π.)	18%	
	Ξένες άμεσες επενδύσεις, ροές (ως ποσοστό του Α.Ε.Π.)	21%	
	Ξένες άμεσες επενδύσεις, αποθέματα (ως ποσοστό του Α.Ε.Π.)	22%	
	Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου (ως ποσοστό του Α.Ε.Π.)	19%	
	Εισοδηματικές πληρωμές στους αλλοδαπούς (ως ποσοστό του Α.Ε.Π.)	20%	
	2. Περιορισμοί	50%	
	Υποκρυπτόμενοι (δασμολογικοί και μη) περιορισμοί στις εισαγωγές	24%	
	Μέσος δασμολογικός συντελεστής	28%	
	Φόροι στο Διεθνές Εμπόριο	27%	
	Περιορισμοί στις συναλλαγές του λογαριασμού κεφαλαίου	20%	
Κοινωνική Παγκοσμιοποίηση	1. Προσωπικές επαφές	30%	38%
	Τηλέφωνα προς το εξωτερικό (σε λεπτά ανά άτομα)	13%	
	Μεταβιβάσεις προς το εξωτερικό (ως ποσοστό του Α.Ε.Π.)	6%	
	Αριθμός τουριστών από και προς το εξωτερικό (κατά κεφαλή του πληθυσμού)	28%	
	2. Ροές πληροφορίας	35%	
	Χρήστες διαδικτύου ανά 1000 άτομα	25%	
	Συνδρομητές καλωδιακής τηλεόρασης ανά 1000 άτομα	25%	
	Εισαγωγές & εξαγωγές εφημερίδων & περιοδικών (ως ποσοστό του Α.Ε.Π.)	21%	
	Ραδιόφωνα ανά 1000 άτομα	29%	
	3. Πολιτισμική εγγύτητα	35%	
	Αριθμός εστιατορίων Mc Donald's (κατά κεφαλή του πληθυσμού)	40%	
	Αριθμός IKEA (κατά κεφαλή του πληθυσμού)	41%	
	Εισαγωγές & Εξαγωγές βιβλίων &	19%	

	φυλλαδίων (ως ποσοστό του Α.Ε.Π.)		
Πολιτική παγκοσμιοποίηση	Αριθμός πρεσβειών στη χώρα	35%	25%
	Αριθμός συμμετοχών σε διεθνείς διακυβερνητικούς οργανισμούς	36%	
	Αριθμός συμμετοχών σε αποστολές του Συμβουλίου Ασφαλείας	29%	

Πίνακας 2: Δομή Δείκτη Κ.Ο.Φ.

Στον πίνακα 3 υπάρχει η βαθμολογία 30 χωρών ως προς τον βαθμό παγκοσμιοποίησης αυτών για τα έτη 2007- 2011. Σε γενικές γραμμές μπορεί να υπογραμμιστεί η χαμηλή θέση της Ελλάδας στην σχετική κατάταξη. Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι χώρες με παρόμοια δημογραφικά και γεωγραφικά στατιστικά (πληθυσμός, έκταση, κτλ.) έχουν πολύ υψηλές επιδόσεις στην συμμετοχή τους στο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης ακόμη και εν συγκρίσει με μεγάλες χώρες όπως οι Η.Π.Α. Τέτοια είναι τα παραδείγματα του Βελγίου και της Αυστρίας που είναι ιδιαίτερα σταθερές στις επιδόσεις τους ως προς την παγκοσμιοποίηση. Τέλος, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε τον σύνδεσμο μεταξύ παγκοσμιοποίησης, ανοίγματος στο διεθνές εμπόριο και οικονομίας.

ΧΩΡΑ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ Κ.Ο.Φ.				
	2007	2008	2009	2010	2011
ΒΕΛΓΙΟ	91,96	92,09	91,51	92,95	92,6
ΑΥΣΤΡΙΑ	91,60	91,38	89,14	92,51	91,67
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	89,15	88,40	89,92	91,90	91,16
ΣΟΥΗΔΙΑ	89,89	90,02	88,68	89,75	89,26
ΕΛΒΕΤΙΑ	85,53	88,60	89,87	90,55	88,97
ΔΑΝΙΑ	84,27	88,42	87,37	89,68	88,96
ΓΑΛΛΙΑ	87,71	85,38	83,68	86,18	87,65
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	81,15	82,52	85,15	87,00	87,62
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	83,06	81,57	83,92	87,54	87,28
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	83,09	79,82	91,02	86,92	86,45
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	84,84	84,65	84,19	87,31	86,43
ΤΣΕΧΙΑ	84,46	85,51	84,65	86,87	86,33

ΚΑΝΑΔΑΣ	87,49	81,21	86,32	88,24	85,80
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	74,18	72,88	86,28	85,84	85,62
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	72,58	75,82	81,24	85,07	85,30
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	82,48	83,01	81,75	84,16	85,10
ΙΣΠΑΝΙΑ	82,52	82,73	82,94	85,71	84,71
ΣΙΓΚΑΠΟΥΡΗ	82,14	78,37	84,07	84,58	84,39
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	77,75	79,75	82,27	83,53	83,23
ΚΥΠΡΟΣ	62,48	65,93	82,70	82,45	82,81
ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ	89,29	86,67	79,31	80,18	81,68
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ	80,91	77,35	80,49	83,82	81,40
Η.Π.Α.	80,83	76,76	74,93	78,80	79,83
ΙΤΑΛΙΑ	80,61	79,44	78,80	82,26	81,12
ΕΛΛΑΔΑ	74,94	73,43	77,00	75,83	76,97
ΜΑΛΤΑ	63,78	66,96	81,24	76,42	76,64
ΚΡΟΑΤΙΑ	69,30	70,17	80,61	76,85	75,95
ΙΑΠΩΝΙΑ	64,22	60,91	63,54	68,16	69,13
ΤΟΥΡΚΙΑ	63,45	69,96	66,42	64,91	64,04
ΝΟΤΙΑ ΚΟΡΕΑ	64,82	63,56	65,87	64,73	65,57

Πίνακας 3: Κατάταξη χωρών βάσει του Δείκτη Παγκοσμιοποίησης Κ.Ο.Φ.

3.3 Αίτια, Επιπτώσεις και Κίνδυνοι της Παγκοσμιοποίησης

Στην διεθνή οικονομία συνήθως κάποιες χώρες ηγούνται των οικονομικών εξελίξεων. Αυτό μπορεί κανείς να το παρατηρήσει εάν επικεντρωθεί στην έλλειψη ισορροπίας των χρηματικών ροών. Είναι σύνηθες φαινόμενο οι χώρες που έχουν θετικό ισοζύγιο εξωτερικού εμπορίου να αποτελούν παράδειγμα προς μίμηση για την οργάνωση της παραγωγής τους και την οικονομία τους εν γένει. Τέτοιες χώρες ήταν κατά το πρόσφατο παρελθόν η Μεγάλη Βρετανία και οι Η.Π.Α.. Όταν μία χώρα βρίσκεται στην πλεονεκτική θέση να έχει πλεόνασμα στο εξωτερικό εμπορικό

ισοζύγιο έχει την πολυτέλεια να αναπτύσσει δημοσιονομικά ελλείμματα. Αυτό γίνεται με την άνοδο της εσωτερικής κατανάλωσης και διατηρώντας μια ισορροπία μεταξύ των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, της εγχώριας αποταμίευσης και του εξωτερικού εμπορικού πλεονάσματος. Η ανάπτυξη ενός ιδιαίτερα σύνθετου και πολύπλοκου χρηματοπιστωτικού συστήματος στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης έδωσε την ευκαιρία να αποσυνδεθεί η περιοχή δημιουργίας πλεονάσματος από τον τόπο της παραγωγής. Σε αυτό συνέβαλλε η απορύθμιση των χρηματοπιστωτικών αγορών στη δεκαετία του '80. Μάλιστα η εξειδίκευση των χρηματοπιστωτικών οργανισμών και η διεθνοποίηση των κανόνων που διέπουν τις συναλλαγές βοήθησαν στην καλύτερη κατανομή των πιστώσεων σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης.

Μια ακόμη καίρια αλλαγή που προήλθε εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης σχετίζεται με τον ρόλο της πραγματικής συναλλαγματικής ισορροπίας στη διαδικασία της ανάπτυξης. Μέχρι τώρα το υπόλοιπο του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μέσω των κινήσεων των κεφαλαίων ήταν ενδεικτικό των περιορισμών της εθνικής οικονομίας ενός κράτους, αφού αυτό αντιμετωπιζόταν ως εξωγενές εντός του πλαισίου σταθερότητας των ονομαστικών συναλλαγματικών ισοτιμιών. Στην παρούσα φάση όμως που η παγκοσμιοποίηση συνοδεύεται από την απελευθέρωση της κινήσεως κεφαλαίων, αυτός ο ρυθμιστικός χαρακτήρας ανήκει στο συνολικό υπόλοιπο των ισοζυγίων πληρωμών (Lafay, 2005). Σήμερα η αντιπαράθεση των τιμών εντός κι εκτός μιας αγοράς δεν επηρεάζει την ροή των εξωτερικών συναλλαγών αλλά δύναται να έχει συνέπειες στις επενδύσεις ή στην κατανάλωση και άρα στον ρυθμό ανάπτυξης. Έτσι λοιπόν στην εποχή της παγκοσμιοποίησης παρατηρείται το φαινόμενο της υπερτιμημένης πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας ιδιαίτερα στην περίπτωση των αναπτυσσόμενων κρατών.

Το διεθνές εμπόριο βρίσκεται σε μια συνεχή σχέση αλληλεπίδρασης με το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Οι βασικές αρχές του εμπορίου της εποχής μας αναπτύχθηκαν στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και αντικατέστησαν τις μερκαντιλιστικές αντιλήψεις της εποχής. Η εμποροκρατία έθετε ως βασικές της αρχές την συσσώρευση χρυσού για μια χώρα και την εμπλοκή του κράτους στις οικονομικές δραστηριότητες. Η επικράτηση του φιλελευθερισμού τόνισε την αξία του ατόμου για την ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων. Διάσημοι οικονομολόγοι όπως οι Adam Smith και David Ricardo ήταν από τους πρώτους που εξήραν την αξία του διεθνούς εμπορίου

για όλες τις συμμετέχουσες χώρες. Ο Adam Smith έκανε ιδιαίτερη αναφορά στην θεωρία του απόλυτου πλεονεκτήματος. Υποστήριξε δηλαδή ότι ένα κράτος ευεργετείται εάν μπορεί να πουλά τα προϊόντα που παράγει με χαμηλότερο κόστος σε άλλα κράτη και αν ταυτόχρονα μπορεί να εισάγει εκείνα τα αγαθά που άλλες χώρες μπορούν να παράγουν φθηνότερα από αυτήν. Ο Ricardo μάλιστα συμπλήρωσε ότι ακόμη και ένα κράτος το οποίο έχει την ικανότητα να παράγει όλα τα αγαθά που χρειάζεται με μειωμένο κόστος έχει πολλά να κερδίσει από την συμμετοχή του στο διεθνές εμπόριο. Επιπλέον ο Ricardo κατάφερε να αποδείξει ότι ακόμη κι αν ένα κράτος δεν είναι ιδιαίτερα παραγωγικό και ανταγωνιστικό εν συγκρίσει με άλλα έχει και αυτό όφελος από το διεθνές εμπόριο. Η σχετική θεωρία ονομάστηκε το «Συγκριτικό Πλεονέκτημα του Ricardo» και στηρίχθηκε στην σύγκριση σχετικών τιμών και κόστους παραγωγής αγαθών.

Τα πλεονεκτήματα από το διεθνές εμπόριο προκύπτουν από την δυνατότητα της εξειδίκευσης στην παραγωγή. Μέσα από την εξειδίκευση στην παραγωγή συγκεκριμένων προϊόντων μια χώρα μπορεί να αποκτήσει πολλαπλάσια οικονομικά οφέλη. Επιπλέον θεωρείται πως η τεχνολογική ανάπτυξη έχει δώσει τεράστια ώθηση στο διεθνές εμπόριο. Είναι κοινά αποδεκτό ότι τα επιτεύγματα της τεχνολογίας μπορούν να δώσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε μια επιχείρηση αφού μπορούν να μεταφραστούν σε νέες μεθόδους παραγωγής, νέα προϊόντα, νέες δυνατότητες διάθεσης αυτών, κτλ. Κάθε φορά που μια επιχείρηση υιοθετεί νέες τεχνολογικές μεθόδους οι ανταγωνιστές της αγωνίζονται κι αυτοί με την σειρά τους για να την φθάσουν. Αυτή η συνεχής προσπάθεια σημαίνει ένταση του ανταγωνισμού και τόνωση του διεθνούς εμπορίου λόγω του τεχνολογικού προβαδίσματος κάποιων εταιρειών έναντι των υπολοίπων.

Ένας άλλος παράγοντας που συμβάλλει στην αύξηση του διεθνούς εμπορίου και στην διάδοση του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης είναι η δυνατότητα για την επίτευξη οικονομικών κλίμακος. Η οικονομία κλίμακος σχετίζεται με την μείωση του κόστους παραγωγής εξαιτίας του μεγέθους ή της ελάττωσης του αριθμού των παραγόμενων αγαθών. Η ελάττωση του κόστους παραγωγής ενός αγαθού μεταφράζεται σε αύξηση των εξαγωγών και μείωση των εισαγωγών. Συνεπώς η αξιοποίηση των οικονομικών κλίμακος οδηγεί στην διεθνή εξειδίκευση και στην αύξηση του διεθνούς εμπορίου.

3.4 Κίνητρα και Οφέλη της Παγκοσμιοποίησης

Διεθνώς πολλοί έχουν προσπαθήσει να απαντήσουν στο ερώτημα για το εάν το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης στο τέλος του 20^{ου} αιώνα βοήθησε τις αναπτυσσόμενες οικονομίες να προσεγγίσουν τις ήδη ανεπτυγμένες. Η έρευνα της Παγκόσμιας Τράπεζας το 2002 διέκρινε τρεις κατηγορίες χωρών. Στην πρώτη ομάδα ενέταξε χώρες αναπτυσσόμενες όπως η Κίνα και η Βραζιλία, η Ινδία, η Τουρκία και το Μεξικό για τις οποίες παρατήρησε ότι ο λόγος της αξίας των εξωτερικών εμπορικών συναλλαγών προς το Α.Ε.Π. αυξήθηκε 100%. Στην δεύτερη ομάδα χωρών αναγνωρίζει εκείνες τις αναπτυσσόμενες χώρες που δεν απελευθέρωσαν το εξωτερικό τους εμπόριο και έτσι ο σχετικός λόγος έχει μειωθεί. Στην Τρίτη κατηγορία εντάσσονται οι ανεπτυγμένες χώρες. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι χώρες της πρώτης ομάδας αναπτύσσονταν με ρυθμό κατά μέσο όρο 5% όταν τα ανεπτυγμένα κράτη είχαν ρυθμό ανάπτυξης 2% στην δεκαετία του 1990. Την ίδια περίοδο τα κράτη της δεύτερης κατηγορίας είχαν 1% μείωση στον ρυθμό ανάπτυξής τους. Γνωρίζοντας λοιπόν αυτήν την πραγματικότητα μπορεί να λεχθεί ότι η παγκοσμιοποίηση όντως συνέβαλλε στην οικονομική σύγκλιση μεταξύ των ανεπτυγμένων και των αναπτυσσόμενων χωρών οι οποίες συμμετέχουν σε αυτή με την φιλελευθεροποίηση της οικονομίας τους. Οι Lindert και Williamson (2001) συμφωνούν ότι τουλάχιστον η συμμετοχή στο διεθνές εμπόριο αποτελεί επαρκές αίτιο για περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη. Οι Dollar & Kraay (2004) τονίζουν την θετική συμβολή της απελευθέρωσης του εξωτερικού εμπορίου στην ανάπτυξη και την άμβλυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων. Η φιλοσοφία πίσω από την παγκοσμιοποίηση είναι ότι η τόνωση του διεθνούς εμπορίου θα αυξήσει τον ανταγωνισμό και συνεπακόλουθα τις όποιες ανισότητες στην παραγωγή και την κατανομή του κοινωνικού πλεονάσματος. Βέβαια η διανομή του κοινωνικού πλεονάσματος έχει διαπιστωθεί ότι δεν γίνεται δίκαια αφού κερδισμένοι φαίνεται ότι είναι εκείνοι που έχουν κεφάλαια και οι ειδικευμένοι εργαζόμενοι των ανεπτυγμένων οικονομιών. Αντίθετα οι ανειδίκευτοι εργαζόμενοι των ανεπτυγμένων χωρών θα έχουν μεγαλύτερο όφελος από τους αντίστοιχους των μη ανεπτυγμένων κρατών. Σε κάθε περίπτωση τα εμπόδια που εμφανίζονται στην λειτουργία του υγιούς παγκόσμιου ανταγωνισμού εξαιτίας του τρόπου υλοποίησης της παγκοσμιοποίησης καθιστά σύνθετη την ορθότερη διανομή

του κοινωνικού πλεονάσματος και την διόγκωση των ανισοτήτων (Fitoussi-Rosanvallon, 1998).

Οι ερευνητές Lindert & Williamson (2001) θεωρούν ότι οι εισοδηματικές ανισότητες οφείλονται εν μέρει και στην καλπάζουσα τεχνολογική πρόοδο οι οποία δεν διευκολύνει την ένταξη στην παραγωγή ανειδίκευτων εργαζομένων. Οι εισοδηματικές ανισότητες αντιμετωπίζονται καλύτερα στις ανεπτυγμένες χώρες που έχουν διαφορετική κοινωνική και πολιτική οργάνωση και συστήματα αναδιανομής εισοδήματος. Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε πως η παραπάνω ανάλυση επιβεβαιώνει την αξία της μελέτης του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης αφού εκτός των άλλων παγκοσμιοποίηση σημαίνει και ταχύτερη διάδοση των επιτευγμάτων της τεχνολογίας στις χώρες που συμμετέχουν σε αυτήν.

Στα οφέλη της παγκοσμιοποίησης συγκαταλέγονται επιχειρήματα όπως ο περιορισμός του ρόλου του κράτους και ο ελεύθερος ανταγωνισμός. Με τον παραδοσιακό θεσμικό ρόλο που κατείχε το κράτος στις οικονομικές δραστηριότητες, το κυβερνών κόμμα είχε την ευχέρεια να πραγματοποιεί νομοθετικές παρεμβάσεις στην οικονομία. Αυτό ουσιαστικά περιόριζε την δράση του κεφαλαίου και κάποιες φορές περιόριζε ακόμη και τα κέρδη του. Βέβαια, οι υπέρμαχοι της έντονης παρέμβασης του κράτους στην οικονομική ζωή μιας χώρας αναφέρουν ότι η κυβέρνηση με τις παρεμβάσεις της, την φορολογία της και τα μέτρα που θεσπίζει προστατεύει τους εργαζομένους και εξασφαλίζει έσοδα που θα διατεθούν για τα κοινωνικά αγαθά της υγείας και της παιδείας ειδικά για τις ασθενέστερες οικονομικά ομάδες. Τώρα πλέον οι επιχειρηματίες απολαμβάνουν μεγάλη ελευθερία στην κίνηση των κεφαλαίων και αναζητούν συνεχώς περιοχές με φθηνά εργατικά χέρια και μικρή φορολογία για να παράγουν τα προϊόντα τους και να στήσουν τις επιχειρήσεις τους. Έτσι τα αναπτυγμένα κράτη της Ευρώπης και της Αμερικής έχουν απολέσει την ικανότητά τους να συλλέγουν μεγάλα έσοδα από τις επιχειρήσεις και να τα κατανέμουν υπέρ των αδυνάτων. Βέβαια την ίδια στιγμή τα αναπτυσσόμενα κράτη έχουν ακριβώς για τον λόγο που μόλις αναφέρθηκε, αρχίσει να εμπλέκονται εντονότερα στο διεθνές εμπόριο και να αυξάνουν την επιρροή τους. Αρχικά προσπαθούν να κερδίσουν το ενδιαφέρον του κεφαλαίου για να εγκατασταθούν στην επικράτειά τους νέες παραγωγικές μονάδες οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις μεταφέρονται εκεί από τα αναπτυγμένα κράτη. Σε ένα δεύτερο στάδιο προσφέρουν

στους επιχειρηματίες ευνοϊκή φορολογία και δυστυχώς ακόμη και ελαστική νομοθεσία σε θέματα υγείας και ασφάλειας στην εργασία.

Όσο όμως μεγάλες και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις μετεγκαθίστανται σε αναπτυσσόμενα κράτη, διάφορα προβλήματα δημιουργούνται στα κράτη προέλευσης των επιχειρήσεων αυτών που δεν είναι άλλα από τα αναπτυγμένα. Έτσι διογκώνεται και το φαινόμενο της ανεργίας. Αυτή η αλλαγή της γεωγραφικής κατανομής των παραγωγικών μονάδων των επιχειρήσεων σηματοδοτεί και την απώλεια του απόλυτου ελέγχου της οικονομίας από τα κράτη. Δημιουργούνται σιγά σιγά διάφοροι υπερεθνικοί οργανισμοί οι οποίοι αποχτούν δύναμη τέτοια που ξεπερνά της κρατική. Μάλιστα πολλές φορές αυτοί οι οργανισμοί δεν είναι πολιτικοί όπως η Ε.Ε. αλλά έχουν κατ' αρχάς τουλάχιστον οικονομικό αντικείμενο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η ομάδα των G20 που συμπεριλαμβάνει τα 20 πιο ανεπτυγμένα κράτη του πλανήτη. Οι χώρες- μέλη είναι η Γαλλία, η Γερμανία, οι ΗΠΑ, η Μεγάλη Βρετανία, η Ιταλία, η Ιαπωνία, ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Νότια Κορέα, η Κίνα, η Σαουδική Αραβία, η Ινδία, το Μεξικό, η Ινδονησία, η Βραζιλία, η Ρωσία, η Αργεντινή, η Τουρκία και η Νότια Αφρική. Ένας άλλος υπερεθνικός οικονομικός οργανισμός με μεγάλη επιρροή είναι η Παγκόσμια Τράπεζα. Σκοπός της σύστασής της είναι η παροχή εξειδικευμένης χρηματοοικονομικής βοήθειας στις αναπτυσσόμενες χώρες. Γι' αυτό το λόγο πολλές χώρες έχουν προσφύγει σε αυτήν για την χορήγηση δανείων με σκοπό να χρηματοδοτήσουν αναπτυξιακές προοπτικές και σχέδια. Υπάρχει επίσης ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (Π.Ο.Ε.) που έχει ως σκοπό λειτουργίας του την επίβλεψη του διεθνούς εμπορίου. Ένας ακόμη οργανισμός αυτού του είδους είναι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.) το οποίο παρέχει δάνεια σε αδύναμες οικονομικά χώρες. Μάλιστα το Δ.Ν.Τ. μαζί με την Ε.Ε. έχουν αναλάβει την οικονομική στήριξη της χώρας μας για την αντιμετώπιση της τρέχουσας κρίσης. Βέβαια αυτή η μετατόπιση των κέντρων λήψης των αποφάσεων από τις εκλεγμένες κυβερνήσεις στους υπερεθνικούς οικονομικούς οργανισμούς αντιμετωπίζεται τουλάχιστον με καχυποψία. Πολλοί υποστηρίζουν ότι οργανισμοί όπως το ΔΝΤ ελέγχεται από τις ΗΠΑ και προωθεί τα συμφέροντά τους αδιακρίτως ηθικών φραγμών. Σε κάθε περίπτωση η άνοδος της οικονομίας εις βάρος της πολιτικής σε τέτοιο βαθμό είναι ανησυχητική και δείχνει πως και ο πολίτης μέσα στα

πλαίσια της παγκοσμιοποίησης γίνεται μια ασήμαντη μονάδα αφού η κυβέρνησή του άρα και η ψήφος του αποδυναμώνεται.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι η παγκοσμιοποίηση όπως την εξελίσσεται στην σύγχρονή της μορφή από το 1980 και μετά σχετίζεται σαφέστατα με την αποβιομηχάνιση των οικονομιών της Ευρώπης, την άνοδο της ανεργίας και τον περιορισμό της δύναμης των κρατών να έναντι των πολυεθνικών οργανισμών και των πολυεθνικών εταιρειών. Βέβαια από την άλλη πλευρά, η παγκοσμιοποίηση επέτρεψε την άνοδο του διεθνούς εμπορίου, την διάδοση των αγαθών της τεχνολογίας και του πολιτισμού σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης και έφερε την πρόοδο στις αναπτυσσόμενες οικονομίες (Μακρής, 2008).

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Κεφάλαιο IV: Το Διεθνές Εμπόριο και Ναυτιλία

4.1 Ευρωπαϊκή Ένωση & Ναυτιλία

Οι μεταφορές δια θαλάσσης ευθύνονται για το 70% του εμπορίου της Ε.Ε. με τον υπόλοιπο κόσμο. Οι θαλάσσιες μεταφορές βοηθούν σημαντικά στην άνοδο του Α.Ε.Π. ενός κράτους. Συγκεκριμένα για την χώρα μας σύμφωνα με έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος για την περίοδο 2000- 2008 τα έσοδα από τις θαλάσσιες μεταφορές αντιστοιχούσαν στο 6,3% του Α.Ε.Π. ενώ κατάφεραν να αντισταθμίσουν το 23% του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας. Μάλιστα την ίδια περίοδο η ελληνόκτητη ναυτιλία κατείχε το 15% της παγκόσμιας χωρητικότητας και ήταν υπεύθυνη για το 15% των παγκόσμιων θαλάσσιων μεταφορών με βάση τον όγκο (Παναγιώτου, 2009). Η Ε.Ε. τονίζει την σημασία των θαλάσσιων μεταφορών για την οικονομική της ανάπτυξη. Οι μεταφορές μικρών αποστάσεων δια θαλάσσης είναι υπεύθυνες για το 40% του όγκου εμπορευμάτων που μετακινείται μεταξύ της Ε.Ε. και το ποσοστό αυτό γίνεται 70% εάν συνεκτιμηθούν και οι εγχώριες μεταφορές. Η διεύρυνση της Ε.Ε. και η αναμενόμενη αύξηση των παγκόσμιων θαλάσσιων μεταφορών εξηγούν το ενδιαφέρον της Ε.Ε. για το θαλάσσιο εμπόριο. Μάλιστα το 2012 κυκλοφόρησε και το ευρωπαϊκό πρόγραμμα για τις «Θαλάσσιες Μεταφορές Μικρών Αποστάσεων». Σε κάθε περίπτωση οι θαλάσσιες μεταφορές είναι ένας κατεξοχήν διεθνοποιημένος τομέας που έχει συνεισφέρει και αυτός με την σειρά στο στην τόνωση του διεθνούς εμπορίου αλλά και στο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Εντός της Ε.Ε. τα κράτη κινούνται προς την κατεύθυνση της απορύθμισης της αγοράς με την αποκρατικοποίηση των λιμένων τους και των συναφών εγκαταστάσεων. Ο πιο σημαντικός διεθνής ναυτιλιακός οργανισμός είναι ο «Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός» ή “International Maritime Organization” ο οποίος προσπαθεί να συντονίσει τις προσπάθειες για την διευκόλυνση του παγκόσμιου εμπορίου.

4.1.1 Ελλάδα και Ναυτιλία

Η ναυτιλία αποτελεί παραδοσιακό χώρο οικονομικής δραστηριοποίησης για τους Έλληνες. Υπό ελληνική ιδιοκτησία βρίσκονται περισσότερα από 40065 φορτηγά

πλοία και από αυτά το 80% είναι ποντοπόρα. Ο ελληνόκτητος στόλος είναι ο μεγαλύτερος παγκοσμίως με κριτήριο την χωρητικότητα. Ενδεικτικό είναι πως το 52% του συνόλου των ναυτιλιακών εταιρειών που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης είναι ελληνικών συμφερόντων. Ο στόλος των Ελλήνων εφοπλιστών μεγάλωσε πάρα πολύ την τελευταία εικοσαετία πριν το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης το 2008. Το έτος αυτό ο αριθμός των πλοίων έφτασε τα 4.161 που είναι και ο υψηλότερος της περιόδου ενώ από το 2009 και μετά υπάρχει μια αισθητή πτώση. Κατά βάση υπήρχε μια τάση από τους πλοιοκτήτες να εντάσσουν τα πλοία τους υπό την ελληνική σημαία. Όμως με το πέρασμα των χρόνων η τάση αυτή περιορίστηκε με την εμφάνιση των σημαιών ευκαιρίας όπως έχουν συνηθίζεται να λέγονται. Στο ξεκίνημα της τελευταίας δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα το 83% των πλοίων και το 47% του διαθέσιμου τονάζ άνηκε στο ελληνικό νηολόγιο. Στο τέλος όμως της πρώτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα την ελληνική σημαία είχαν πλοία τα οποία αντιπροσώπευαν τα 28% της διαθέσιμης χωρητικότητας του ελληνόκτητου στόλου. Σε μεγάλο βαθμό η επιλογή σημαίας σχετίζεται με την φορολογία και το λοιπό νομικό πλαίσιο κάθε χώρας. Τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια και στην Ελλάδα, να υπάρξει ένα ευνοϊκό φορολογικό πλαίσιο για την ποντοπόρο ναυτιλία με σκοπό να προσελκύσουν περισσότερα ελληνόκτητα πλοία στο ελληνικό νηολόγιο και αλλά και ναυτιλιακές εταιρείες ελληνικών συμφερόντων στο λιμάνι του Πειραιά. Στην χώρα μας επικρατεί το σύστημα φορολόγησης της χωρητικότητας των πλοίων (tonnage tax) στο οποίο υπάρχει ένας συντελεστής που πολλαπλασιάζεται με τους τόνους του πλοίου. Άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν την φορολόγηση είναι οι κλίμακες χωρητικότητας αλλά και η ηλικία του πλοίου. Τα κέρδη της εταιρείας απαλλάσσονται της φορολογίας. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες που έχουν ανεπτυγμένη της ναυτιλία τους με σκοπό να ενισχύσουν αυτόν τον κλάδο της οικονομίας τους αναγνωρίζοντας πως συμμετέχει σε ένα πλήρως παγκοσμιοποιημένο ανταγωνιστικό περιβάλλον. Τα ποντοπόρα πλοία μεταφέρουν εμπορεύματα και πρώτες ύλες σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης πλέοντας συχνά σε διεθνή ύδατα και επικίνδυνες περιοχές. Τα γραφεία διαχείρισης των πλοίων θα βρίσκονται αναγκαστικά πολύ μακριά και αυτό δίνει την δυνατότητα στις ναυτιλιακές εταιρείες να εγκαθίστανται σε κράτη όπου απολαμβάνουν ευνοϊκή φορολόγηση και άλλες παροχές. Έτσι μια ναυτιλιακή εταιρεία ενδιαφέρεται να βρίσκεται κοντά σε μεγάλα λιμάνια, σε περιοχές με

κατάλληλες τεχνικές εγκαταστάσεις, σε κράτη με άρτια εκπαιδευμένο προσωπικό σε ναυτιλιακά θέματα και κοντά σε άλλες εταιρείες που σχετίζονται με την ναυτιλία όπως ασφαλιστικές, συντήρησης- επισκευής, καυσίμων, κτλ. Εν τέλει η φορολόγηση του τονάζ των πλοίων είναι το επικρατέστερο σύστημα φορολόγησης στις μέρες μας σε όλες σχεδόν τις χώρες- μέλη της Ε.Ε. με μικρές αλλαγές από χώρα σε χώρα. Κάθε ξαφνική μεταβολή του φορολογικού πλαισίου μπορεί να απομακρύνει τις ναυτιλιακές εταιρείες από μία χώρα. Ακόμη και με την ευνοϊκή φορολόγηση που απολαμβάνουν οι ναυτιλιακές εταιρείες δημιούργησαν έσοδα 800 εκατομμυρίων ευρώ το 2009 από φόρους (IOBE, 2013).

Οι Έλληνες πλοιοκτήτες παρά την παρατεταμένη κρίση όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και παγκόσμια συνεχίζουν να επενδύουν στην ναυπήγηση νέων πλοίων (Διάγραμμα 1).

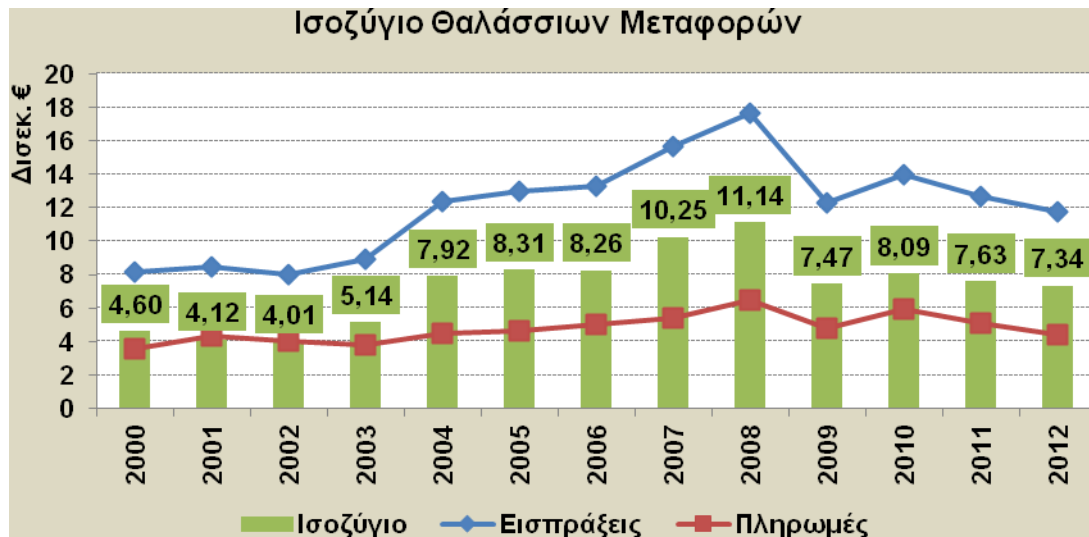

Διάγραμμα1: Παραγγελίες νεότευκτων πλοίων το 2012. Πηγή: IOBE

Η διαφορά σε σχέση με το παρελθόν είναι ότι αναζητούν νέους τύπους πλοίων για να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους. Ο ναυτιλιακός οίκος Clarksons στην έκθεσή του «World Fleet Monitor» αναφέρει ότι το 2011 οι παραγγελίες των Ελλήνων εφοπλιστών αφορούσαν κεφάλαια 13 δισεκατομμυρίων δολαρίων Η.Π.Α. και αντιστοιχούσαν σε μια χωρητικότητα 9. 215 τόνων. Τα δημοφιλέστερα πλοία για νέες παραγγελίες ήταν εκείνα ξηρού φορτίου, τα δεξαμενόπλοια και τα πλοία μεταφοράς

εμπορευματοκιβωτίων. Διαφαίνεται πάντως και μια σημαντική τάση οι Έλληνες εφοπλιστές να θέλουν να ασχοληθούν και με την μεταφορά υγροποιημένου φυσικού αερίου και γι' αυτό όλο και αυξάνουν τις παραγγελίες πλοίων LNG. Ο μέσος όρος ηλικίας του ελληνόκτητου στόλου είναι από τους πλέον ανταγωνιστικούς παγκοσμίως προσδίδοντάς του επιπλέον δυναμική. Αποδελτιώνοντας τα στοιχεία των τελευταίων ετών για την συμβολή της ναυτιλίας στην Ελληνική οικονομία (Διάγραμμα 2) ακόμη και εν μέσω κρίσης μπορούμε να αναφέρουμε ότι η προστιθέμενη αξία της το 2009 ήταν 8,4 δισεκατομμύρια ευρώ. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή (Eurostat) η ναυτιλία έχει το μεγαλύτερο εμπορικό πλεόνασμα για την ελληνική οικονομία αφού το 2009 ενδεικτικά καταγράφηκαν καθαρές εξαγωγές 12, 7 δισεκατομμυρίων ευρώ και το 2010 καθαρές εξαγωγές της τάξης των 14, 5 δισεκατομμυρίων ευρώ. Το 46,9 % του πλεονάσματος στο ισοζύγιο υπηρεσιών το 2011 οφείλεται στα έσοδα της ναυτιλίας. Η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία κατέγραψε 17.018 ναυτικούς εκ των οποίων το 91% εργαζόταν σε πλοία εγγραμμένα στο ελληνικό νηολόγιο. Από το σύνολο του προσωπικού μόνο το 44% ήτοι 7.527 ναυτικοί είχαν ελληνική υπηκοότητα. Αυτό δείχνει και τον περιορισμένο αριθμό των νέων που ακολουθούν τον κλάδο της εμπορικής ναυτιλίας στην εποχή μας. Εν κατακλείδι η τελική ζήτηση στο θαλάσσιο εμπόριο έφερε 13,3 δισεκατομμύρια ευρώ προστιθέμενη αξία για την χώρα μας. Υπολογίζεται πως η ναυτιλία ευθύνεται για το 6,1 % του ελληνικού Α.Ε.Π. με στοιχεία του 2009. Την ίδια χρονιά περίπου 200.000 απασχολήθηκαν έμμεσα ή άμεσα στον κλάδο στην χώρα μας (IOBE, 2013).

Στο άμεσο μέλλον και με τον κατάλληλο σχεδιασμό από την πλευρά του Αρμόδιου υπουργείου, το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) υποστηρίζει πως η ναυτιλία με όρους εγχώριας προστιθέμενης αξίας μπορεί να αγγίξει τα 26 δισεκατομμύρια ευρώ που αντιστοιχεί σε αύξηση 5,8 % επιπλέον στο Α.Ε.Π.. Βέβαια ένα μεγάλο κομμάτι των νέων θέσεων εργασίας που θα προκύψουν αναμένεται να λάβουν αλλοδαποί. Η ύφεση της ελληνικής οικονομίας όμως δεν αποκλείεται να σπρώξει περισσότερους Έλληνες ακόμη και σε θέσεις ανειδίκευτες στον κλάδο. Το γεγονός αυτό όμως δεν αφαιρεί την σπουδαιότητα της επίτευξης αυτών των στόχων αφού το 86% της δυνητικής απασχόλησης περιλαμβάνει περιφερειακούς στην ναυτιλία κλάδους όπως αποθήκευση, διαχείριση φορτίου, παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, κτλ.

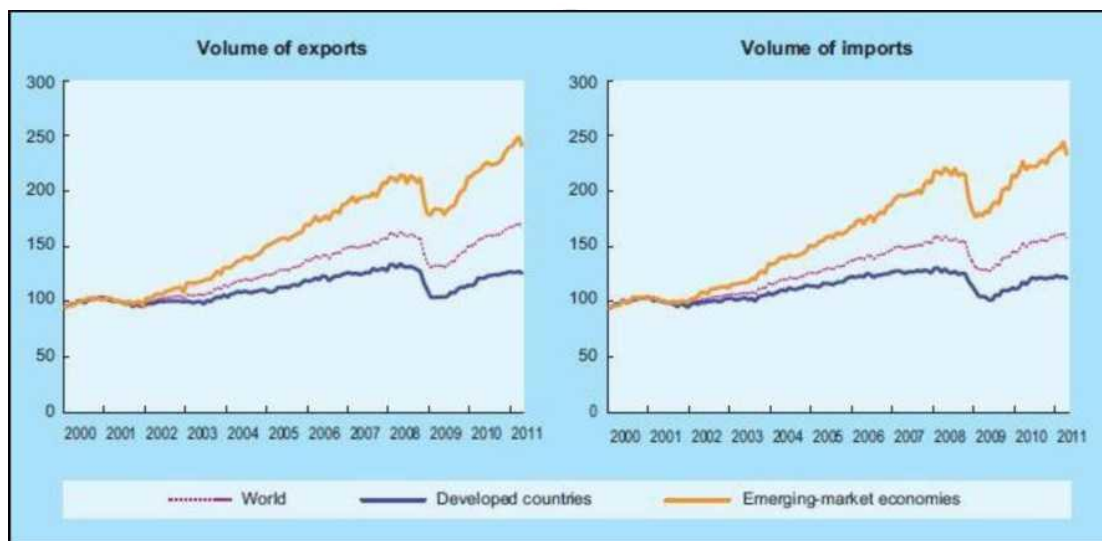
Διάγραμμα 2: Ισοζύγιο Θαλάσσιων Μεταφορών περιόδου 2000- 2012. Πηγή: ΤτΕ

4.2 Διεθνές Εμπόριο και Ναυτιλία

Το διεθνές εμπόριο δημιουργεί την ζήτηση για την προσφορά λιμενικών και ναυτιλιακών υπηρεσιών. Συγχρόνως διάφορα νομικά, τεχνολογικά και περιβαλλοντικά ζητήματα περιπλέκουν την κατάσταση και αυξάνουν το τελικό κόστος μεταφοράς των αγαθών. Έτσι οι χώρες αλλά κυρίως οι μεγάλες πολυεθνικές ναυτιλιακές εταιρείες αναγκάζονται να λάβουν την πληθώρα των παραγόντων που επηρεάζουν το κόστος μεταφοράς υπόψη τους για να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους. Οι κρίσεις που έχουν κατά καιρούς δημιουργηθεί στον κλάδο της ναυτιλίας σχετίζονται με την παθογένεια του ίδιου του κλάδου. Όμως δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε την ευμεταβλητότητα του παγκόσμιου εμπορίου και την έλλειψη επαρκούς σχεδιασμού για τις αρνητικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης. Έτσι η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση που ξεκίνησε από τις Η.Π.Α. μεταδόθηκε λόγω της παγκοσμιοποίησης σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης και επηρέασε ιδιαίτερα κράτη με αδύναμα δημοσιονομικά όπως η Ελλάδα, έφτασε και στον χώρο των θαλάσσιων μεταφορών. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να ληφθεί υπόψιν ότι οι θαλάσσιες μεταφορές είτε αναφέρονται σε ολιστικά συστήματα μεταφορών (door to door) είτε σε αυτοτελή θαλάσσια μεταφορά είναι ένα πολυσύνθετο πεδίο που επηρεάζεται από πολλές και διαφορετικές παραμέτρους (Chlomoudis, 2012).

Ο όγκος του θαλάσσιου εμπορίου υπολογίζεται σε 8,2 δισεκατομμύρια τόνους το 2008, 7,8 δισεκατομμύρια τόνους το 2009 και 8,4 δισεκατομμύρια τόνους το 2010

(Clarkson Research Services). Το 2009 οι αναπτυσσόμενες οικονομίες παρέμειναν οι κύριοι συντελεστές του θαλάσσιου εμπορίου αφού πρωταγωνίστησαν τόσο στις εισαγωγές όσο και στις εξαγωγές. Πιο αναλυτικά σε αυτές αντιστοιχούσε το 2009 το 60% των παγκόσμιων εξαγωγών και το 55% των παγκόσμιων εισαγωγών. Στην άλλη πλευρά οι ανεπτυγμένες οικονομίες είναι υπεύθυνες για το 30% των εξαγωγών και το 45% των εισαγωγών παγκοσμίως (Review of Maritime Transport 2010, UNCTAD). Διαπιστώνεται ότι τις τελευταίες δεκαετίες οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν κατορθώσει να εξάγουν περισσότερα προϊόντα από όσα εισάγουν. Παρατηρήθηκε όμως ότι ο όγκος των εισαγωγών είχε την τάση να αυξάνεται και έτσι πλησίασε κατά πολύ το επίπεδο των εξαγωγών. Αυτό εξηγείται από το υπάρχον σύστημα παγκόσμιας παραγωγής κατά το οποίο η δημιουργία των βιομηχανικών αγαθών γίνεται σε περιοχές μακριά από τα μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα του πλανήτη. Έτσι αναπτύσσονται αυξήσεις στις ενδο- εταιρικές μεταφορές των ενδιάμεσων προϊόντων που αξιοποιούνται για την παραγωγή των τελικών αγαθών

Εικόνα 1: Διαγραμματική απεικόνιση εισαγωγών & εξαγωγών ανά κατηγορία χωρών (2000- 2010)
Πηγή: UNCTAD, Trade & Development Report 2011

4.3 Οικονομία και Ναυτιλία

Οι οικονομικοί κύκλοι επηρεάζουν και την ναυτιλία. Μάλιστα θεωρείτε ότι και η ναυτιλία ακολουθεί μια κυκλική πορεία και ότι μάλιστα είναι ασφαλές μέσο για την εξαγωγή συμπερασμάτων για την μελλοντική πορεία της οικονομίας γενικότερα. Όταν αυξάνεται η ζήτηση προϊόντων στην παγκόσμια ναυτιλία αναπτύσσεται η οικονομία στις αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες και έτσι αυξάνεται το Α.Ε.Π. κάθε χώρας. Έχει διαπιστωθεί ότι οι διακυμάνσεις των ναύλων εμφανίζουν ομοιότητες με τους κύκλους της οικονομίας. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι η ζήτηση για την ναυτιλία είναι παραγωγός ζήτηση (derived demand), η οποία δημιουργείται από την παγκόσμια οικονομία και στη συνέχεια από το θαλάσσιο εμπόριο μέσω της αγοράς πρώτων υλών για την βιομηχανία ή μέσω του εμπορίου τελικών προϊόντων (Wood, 2002). Σύμφωνα με τον Γκιζιάκη (2010) υπάρχουν τρία τμήματα της παγκόσμιας οικονομίας που αλληλεπιδρούν με τις θαλάσσιες μεταφορές:

- Ο οικονομικός κύκλος (Economic Cycle)
- Η ελαστικότητα του θαλάσσιου εμπορίου (Seaborne Trade Elasticity)
- Ο κύκλος ανάπτυξης του θαλάσσιου εμπορίου (Seaborne Trade Development Cycle)

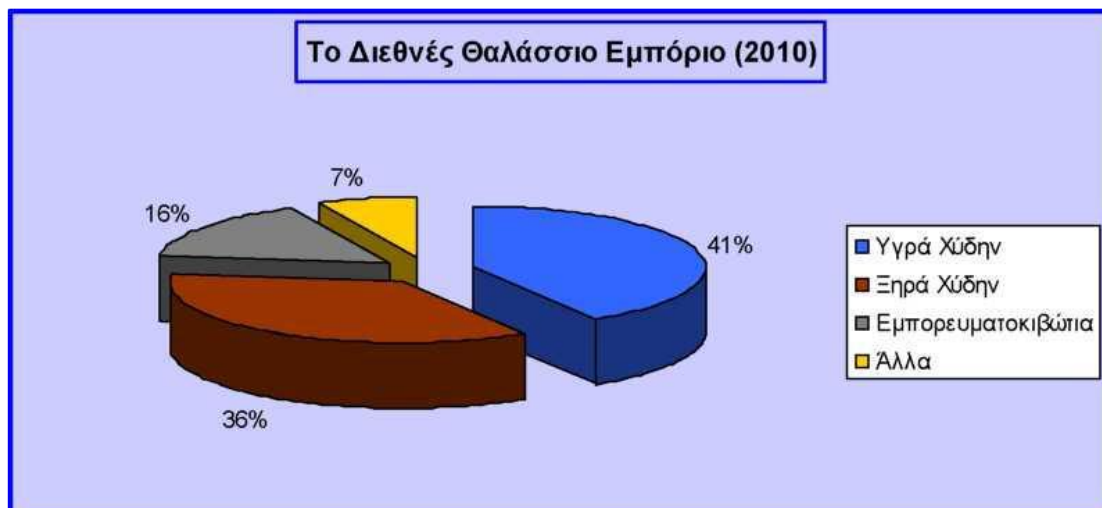
Όπως προείπαμε υπάρχει μεγάλη συσχέτιση μεταξύ των ναυτιλιακών κύκλων και των οικονομικών. Πιο συγκεκριμένα το πλαίσιο της οικονομικής ανάπτυξης επηρεάζει την κατάσταση στο θαλάσσιο εμπόριο και έτσι σχηματίζεται και η κυκλική μεταβολή στην ζήτηση για πλοία. Ανατρέχοντας στην πρόσφατη ναυτιλιακή ιστορία μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι μεγάλες κρίσεις της ναυτιλίας το 1975 και την περίοδο 1981- 1983 αντιστοιχούν σε αναλόγου μεγέθους περιόδους κρίσης στην παγκόσμια οικονομία. Αυτό εύκολα εξηγείται από το γεγονός ότι η βιομηχανική παραγωγή παγκοσμίως είναι αυτή που καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το ποσοστό ζήτησης των θαλάσσιων μεταφορών. Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι από το 1990 και μετά παρατηρείται μια σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα στην διεθνή βιομηχανική παραγωγή και την παγκόσμια ναυτιλία.

Σε γενικές γραμμές οι οικονομικοί κύκλοι επηρεάζονται από ένα πλήθος στοιχείων όπως είναι πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά γεγονότα τα οποία κατηγοριοποιούνται ως εξωγενή και μεταβάλλουν την ζήτηση των εμπορευμάτων. Στον αντίποδα, υφίστανται οι ενδογενείς παράγοντες που σχετίζονται με την ίδια την δομή της παγκόσμιας οικονομίας.

Η ζήτηση για πρώτες ύλες των αναπτυσσόμενων αγορών συντήρησε σε μεγάλο βαθμό τον αυξημένο όγκο των θαλάσσιων μεταφορών. Ως φυσικό επακόλουθο τα κέρδη από την ανάπτυξη αυτών των κρατών οδήγησαν σε αυξημένη εσωτερική κατανάλωση και συνεπώς έτσι δημιουργήθηκε αύξηση της ζήτησης για τα βιομηχανικά και καταναλωτικά προϊόντα. Ο ναυτιλιακός κλάδος με κριτήριο το είδος των μεταφερόμενων εμπορευμάτων χωρίζεται στις εξής κατηγορίες:

- Ναυτιλία χύδην ξηρών φορτίων (Dry Bulk Shipping)
- Ναυτιλία χύδην υγρών φορτίων (Liquid Bulk Shipping)
- Ναυτιλία μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων (Container Shipping)
- Ναυτιλία μεταφοράς γενικού φορτίου (General Cargo Shipping)
- Ναυτιλία μεταφοράς επιβατών ή επιβατών και φορτίου (passenger/ Cargo Passenger Ships)

Εικόνα 2: Οι διεθνείς θαλάσσιες μεταφορές (2010)

Πηγή: Drewry Maritime Research, 2010

Οι οικονομολόγοι συμφωνούν πώς τρία είναι τα κυρίαρχα στοιχεία που καθορίζουν την ανάπτυξη του εμπορίου: η προσφορά, η ζήτηση και το πολιτικό υπόβαθρο που συνοδεύει την λειτουργία της αγοράς. Αυτό το συμπέρασμα βασίζεται σε μια σειρά ερευνών που έχουν συμπεριλάβει στοιχεία δημογραφικά όπως είναι η αύξηση του πληθυσμού και η αστικοποίηση, οικονομικά όπως λόγω χάρη οι άμεσες ξένες επενδύσεις και οι ροές κεφαλαίου και σχετικά με την διακυβέρνηση όπως είναι η διαφθορά και ο κρατικός παρεμβατισμός. Καθώς ο προστατευτισμός στις εθνικές οικονομίες φαίνεται πως υποχωρεί και οι φιλελεύθερες οικονομίες αυξάνονται, η παρατηρούμενη μακροπρόθεσμη άνοδος του ΑΕΠ αρκετών χωρών στηρίζουν τις προβλέψεις ότι οι όγκοι συναλλαγών τα χρόνια που ακολουθούν θα βαίνουν αυξανόμενοι (RREEF Research, 2009).

4.4 Παγκοσμιοποίηση και Ναυτιλία

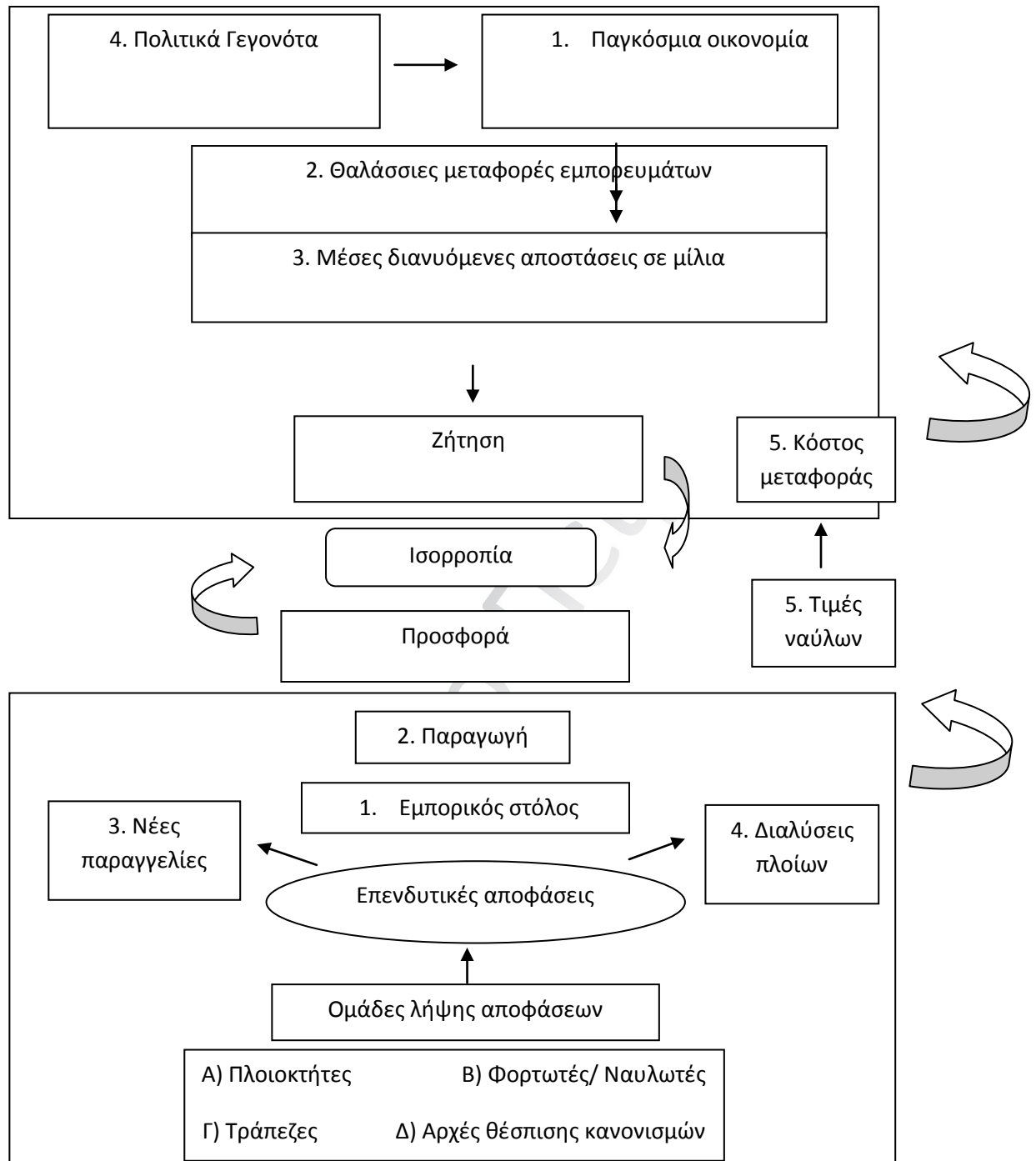
Όπως ήδη αναφέραμε η ζήτηση στις θαλάσσιες μεταφορές είναι μια παράγωγος ζήτηση γιατί προκύπτει από την ανάγκη για την μεταφορά εμπορευμάτων που είναι αποτέλεσμα της διεθνούς οικονομικής κατάστασης και του παγκόσμιου εμπορίου. Βασικά γνωρίσματα της ζήτησης είναι η αστάθεια που εμφανίζεται και η συλλογικότητα. Η αστάθεια εύκολα εξηγείται αφού η ζήτηση εξαρτάται από άλλους παράγοντες και η συλλογικότητα είναι αποτέλεσμα του γεγονότος ότι όταν υπάρχει ζήτηση για ένα αγαθό ή ολόκληρη ομάδα αγαθών, αυτή δεν εξαντλείται σε ένα

φορτίο αλλά πολλά φορτία του ίδιου προϊόντος. Η προσφορά και η ζήτηση συνδιαμορφώνουν τους ναύλους της ναυτιλιακής αγοράς. Όσο μεγαλώνει η ζήτηση για θαλάσσιες μεταφορές οι τιμές των ναύλων θα αυξάνονται αφού κάθε κατηγορία πλοίων έχει μια συγκεκριμένη μεταφορική ικανότητα. Με τον ίδιο τρόπο αυξάνονται και οι τιμές στις ναυπηγήσεις πλοίων αλλά και στις μεταπωλήσεις αυτών. Όταν αναφερόμαστε στην ζήτηση χωρητικότητας στις θαλάσσιες μεταφορές προτιμάτε ως μονάδα μέτρησης το τονομίλι που είναι το γινόμενο των μετρικών τόνων των εμπορευμάτων επί τη διανυθείσα απόσταση σε ναυτικά μίλια. Το βάρος νεκρού φορτίου (dwt) είναι μια άλλη μονάδα μέτρησης στην ναυτιλία η οποία αναφέρεται στο ωφέλιμο βάρος που μπορεί να φορτωθεί σε ένα πλοίο. Η τελευταία μονάδα μέτρησης είναι χρήσιμη για την καταγραφή της προσφοράς χωρητικότητας.

Η ζήτηση χωρητικότητας στην ναυτιλία αλλάζει συνεχώς ανάλογα με την επίδραση των παρακάτω στοιχείων:

- Κόστος μεταφοράς
- Μέση θαλάσσια διανυόμενη απόσταση
- Εξωγενείς παράγοντες
- Παγκόσμιο θαλάσσιο εμπόριο
- Παγκόσμια οικονομία

Το διάγραμμα 3 παρουσιάζει πως η προσφορά και η ζήτηση συνδιαμορφώνουν την τελική ισορροπία στον κλάδο των θαλάσσιων μεταφορών. Επιπρόσθετα φαίνεται ποιοι είναι οι σημαντικότεροι παράγοντες που επηρεάζουν την προσφορά και την ζήτηση και άρα έμεσσα επιδρούν και αυτοί στο θαλάσσιο εμπόριο.

Διάγραμμα 3: Μοντέλο Προσφοράς & Ζήτησης

Πηγή: Κ. Γκιζιάκης, Α. Παπδόπουλος, Ε. Πλωμαρίτου, Εισαγωγή στις Ναυλώσεις, 2002

Η παγκοσμιοποίηση δίνει την ευκαιρία στις ναυτιλιακές επιχειρήσεις να αντλήσουν κεφάλαια από νέες αγορές. Κατ' αυτόν τον τρόπο διευκολύνθηκε η χρηματοδότηση και κατασκευή νέων πλοίων που έφερε ως λογικό αποτέλεσμα την αύξηση της προσφερόμενης χωρητικότητας. Με δεδομένη την παγκόσμια κρίση του

2008 η πτώση της ζήτησης και η αύξηση της διαθέσιμης χωρητικότητας είχαν ως συνέπεια την πτώση των τιμών των ναύλων. Με το άνοιγμα κλειστών αγορών διευκολύνθηκαν οι ροές κεφαλαίων και άρα και η αλληλεπίδραση μεταξύ των οικονομιών. Αυτό το πλαίσιο δημιουργεί αστάθεια και αβεβαιότητα σχετικά με τους ναυτιλιακούς κύκλους και δυσχεραίνει τις προβλέψεις. Η διεθνής οικονομία ωθεί το παγκόσμιο εμπόριο και η ζήτηση που δημιουργείται δίνει πνοή στη ναυτιλία. Η ναυτιλία με την σειρά της επηρεάζει τις οικονομίες των κρατών μέσω του μεγέθους και της επίδρασης της ναυτιλιακής αγοράς που δημιουργείται. Με άλλα λόγια, μέσα από την φορολόγηση, την απασχόληση και την χρηματοδότηση πλοίων υπάρχει ροή συναλλάγματος προς μία χώρα.

Κεφάλαιο V: Παγκόσμια Οικονομική Κρίση και Θαλάσσιο Εμπόριο

5.1 Το χρονικό της πρόσφατης Χρηματοπιστωτικής Κρίσης

Η κρίση του 2008 που μεταφέρθηκε στην πραγματική οικονομία των Η.Π.Α. αλλά και άλλων χωρών στην συνέχεια είναι μια απτή απόδειξη της αλληλεπίδρασης μεταξύ της διεθνούς οικονομίας και του κλάδου των θαλάσσιων μεταφορών. Η χρηματοοικονομική κρίση λοιπόν που ξεκίνησε από την αγορά ακινήτων των Η.Π.Α. και το έλλειμμα ρευστότητας των αμερικανικών τραπεζών την ίδια περίοδο έγινε η αφορμή αλλά και η αιτία για την ύπαρξη οικονομικών κρίσεων σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης σε βαθμό που πλέον έξι χρόνια μετά να μιλάμε για μια παγκόσμια κρίση. Αν και το πρόβλημα ξεκίνησε από μια περιορισμένη κατ' αρχάς αγορά, αυτή των ακινήτων, η διασύνδεσή της με πολύπλοκα τραπεζικά και χρηματιστηριακά προϊόντα άνοιξε τον δρόμο για να μολύνει ολόκληρη την αμερικανική οικονομία και μετέπειτα ολόκληρο τον κόσμο. Οι δανειακές απαιτήσεις των τραπεζών από τους αμερικανούς πολίτες σε σχέση με τα ενυπόθηκα δάνεια ακινήτων είχαν μεταμορφωθεί σε πολύπλοκα χρηματοοικονομικά προϊόντα (Collateralized Debt Obligation- CDO, Credit Default Swaps- CDS, κ.α.) και έτσι η κρίση χτυπώντας πρώτα την αγορά ακινήτων των Η.Π.Α. πέρασε στις τράπεζες άλλων κρατών που είχαν επενδύσει σε αυτά τα χρηματοοικονομικά προϊόντα και τελικά επηρέασε τις οικονομίες τους καθολικά. Τα επόμενα βήματα στη εξέλιξη της κρίσης ήταν η χρεωκοπία τραπεζικών κολοσσών όπως η Lehman Brothers στις Η.Π.Α., οι προσπάθειες διάσωσης των τραπεζών από τις χώρες τους με την παροχή άφθονης ρευστότητας προς αυτές, ο περιορισμός της διαθέσιμης πίστωσης στις αγορές, η ανεπαρκής χρηματοδότηση επιπλέον επενδύσεων από τον τραπεζικό τομέα, η μείωση της εμπιστοσύνης των επενδυτών και τελικά η παγκόσμια ύφεση. Σε μικρό χρονικό διάστημα η χρηματοοικονομική κρίση διείσδυσε και στην αποκαλούμενη πραγματική οικονομία αφού η ανεργία αυξήθηκε, η ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες έπεσε, η οικονομική δραστηριότητα περιορίστηκε και πολλές επιχειρήσεις χρεοκόπησαν. Το παγκόσμιο εμπόριο εξαιτίας της παγκόσμιας κρίσης γνώρισε μεγάλη μείωση στους μεταφερόμενους όγκους και την αξία των εμπορεύσιμων αγαθών. Τα χρόνια 2008-2009 ήταν η χειρότερη χρονιά για το παγκόσμιο εμπόριο εδώ και 70 χρόνια. Η ποσότητα των εξαγωγών εμπορευμάτων συρρικνώθηκε κατά επτά φορές

περισσότερο από το παγκόσμιο Α.Ε.Π.. Την ίδια στιγμή οι τιμές του πετρελαίου ανέβηκαν. Την ίδια στιγμή, εκείνα τα προϊόντα που έχουν διεθνοποιημένες διαδικασίες παραγωγής και εμπορίας και η έλλειψη πιστώσεων από τις τράπεζες μείωσαν το διεθνές εμπόριο. Το ίδιο διάστημα η ελάττωση του όγκου του εμπορίου στα προϊόντα ήταν πολλαπλάσια εκείνης των υπηρεσιών (UNCTAD, 2008, 2009 & 2010).

5.2 Αίτια & Αντιμετώπιση της Κρίσης στην Ευρωζώνη

Το επίπεδο διεθνοποίησης της ελληνικής οικονομίας δεν είναι υψηλό. Το σύνολο των εισαγωγών και εξαγωγών της χώρας μας ως προς το Α.Ε.Π. είναι ελαφρώς υψηλότερα από το 50% του αντίστοιχου λόγου της Ε.Ε. των 27. Το βασικό αίτιο για αυτήν την κατάσταση είναι η χαμηλή εξαγωγική επίδοση της χώρας μας. Για μια μεγάλη περίοδο, τα έσοδα από τις ελληνικές εξαγωγές αντιστοιχούσαν στο 1/3 των χρημάτων που δαπανούνταν για εισαγωγές και ήταν σε κάθε περίπτωση χαμηλότερα από το 10% του Α.Ε.Π.. Η κατάσταση έχει αλλάξει την περίοδο της μεγάλης ύφεσης που διανύουμε όπου παρατηρείται μια σημαντική μείωση των εισαγωγών και μια ελαφρά άνοδος στις εξαγωγές. Η προσπάθεια της ελληνικής οικονομίας για οριστική έξοδο από την ύφεση μέσα από την ανάπτυξη δεν θα έλθει χωρίς αξιόλογη βελτίωση της εξαγωγικής της επίδοσης. Η διεθνής βιβλιογραφία αναφέρει ότι ο βαθμός εμπορικής ολοκλήρωσης είναι ασφαλές κριτήριο για την κατηγοριοποίηση των κρατών με υψηλό ρυθμό ανάπτυξης από αυτά με χαμηλό. Το συμπέρασμα είναι δηλαδή ότι ο στόχος της διατηρήσιμης ανάπτυξης περνάει μέσα από την αύξηση των εξαγωγών και την πληρέστερη εμπορική ολοκλήρωση. Υπάρχουν παραδείγματα κρατών που γνώρισαν μεγάλα διαστήματα με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης γιατί έδωσαν βαρύτητα στις εξαγωγές τους και στις επενδύσεις με τη συμβολή της εγχώριας αποταμίευσης και τις εισροές άμεσων ξένων επενδύσεων. Οι περισσότερες πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι υφίσταται μια σημαντική θετική αλληλεπίδραση ανάμεσα στο πόσο ανοιχτή είναι η αγορά ενός κράτους στο διεθνές εμπόριο και τον ρυθμό πραγματικής σύγκλισης της οικονομίας του. Στην ευρωπαϊκή ήπειρο επί παραδείγματι, τα κράτη μέλη της Ε.Ε. που γνωρίζουν μεγάλη ανάπτυξη είναι αυτά τα οποία ανοίγουν όλο και περισσότερο την οικονομία τους στο διεθνές εμπόριο. Από την άλλη πλευρά, εκείνες οι οικονομίες που

έχουν μειωμένο βαθμό εμπορικής ολοκλήρωσης δεν μπορούν να διατηρήσουν επαρκείς ρυθμούς ανάπτυξης για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Ένα καλό παράδειγμα για την επιβεβαίωση των παραπάνω είναι οι εξαγωγικές επιδόσεις κρατών όπως είναι η Αυστρία και η Γερμανία που μέσα στο διάστημα 1995- 2008 αύξησαν το μερίδιο των εξαγωγών τους ως προς το Α.Ε.Π. κατά 50% σε αντίθεση με την Πορτογαλία και την Ισπανία όπου ο σχετικός λόγος παρέμεινε σχεδόν στα ίδια επίπεδα (Parazoglou, 2007). Τα μεγεθυμένα ελλείμματα του εξωτερικού τομέα της οικονομίας της χώρας μας οφείλονται στο εμπορικό ισοζύγιο και στο έλλειμμα ανταγωνιστικότητας της χώρας μας. Η έννοια της ανταγωνιστικότητας είναι πολύπλοκη και επηρεάζεται από δύο ομάδες στοιχείων. Η πρώτη ομάδα έχει να κάνει με το κόστος παραγωγής και ουσιαστικά μεταφράζεται στην ανταγωνιστική τιμή ενός προϊόντος ή υπηρεσίας. Η άλλη ομάδα παραγόντων αφορά τα χαρακτηριστικά των προϊόντων ή των υπηρεσιών, δηλαδή την ποιότητά τους, την καινοτομία, το τεχνολογικό επίπεδο αλλά και γενικότερα στοιχεία όπως η κλαδική διάρθρωση και το επιχειρηματικό περιβάλλον (Yanikkaya, 2003).

5.3 Η Κρίση στην Ελλάδα του Ευρώ

Αναφορικά με την Ελλάδα είναι κοινώς αποδεκτό ότι ευεργετήθηκε από τα εξορισμού πλεονεκτήματα ενός ενιαίου νομισματικού χώρου όπως είναι η εξάλειψη των συναλλαγματικών κινδύνων και αβεβαιοτήτων και η εξουδετέρωση του κόστους μετατροπής νομισμάτων στις συναλλαγές της με τις άλλες χώρες της ευρωζώνης. Ακόμη αύξησε την ρευστότητά της για εξωτερικές συναλλαγές, δεδομένου ότι το εμπόριό της εντός της Ευρωζώνης το διεκπεραίωσε σε Ευρώ, ενώ και με τρίτες χώρες σημαντικό μέρος της τιμολόγησης και πληρωμής των εισαγωγών διεξάγεται σε Ευρώ. Αυτό είχε ως θετικό αποτέλεσμα την άρση της συναλλαγματικής στενότητας που χαρακτήριζε τη χώρα επί δεκαετίες. Από την άλλη όμως διευκόλυνε και τις εισαγωγές, αφενός λόγω της απουσίας στενότητας συναλλάγματος και αφετέρου λόγω της πραγματικής ανατίμησης του Ευρώ έναντι του δολαρίου. Η απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και η συμμετοχή της χώρας σε μια σταθερή νομισματική ένωση επέτρεψε τουλάχιστον μέχρι το 2007 την απρόσκοπτη εισροή κεφαλαίων και την τεράστια μείωση των επιτοκίων δανεισμού της χώρας με επιτόκια σχεδόν ίδια με τα γερμανικά (Arghyrou et al, 2009; Mathes, 2009; EEAG, 2011^a; Deutche

Bundesbank, 2010^a). Από την άλλη θα πρέπει να τονισθεί ότι οι εισροές κεφαλαίων στη χώρα είχαν τη μορφή δανεισμού του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, γεγονός που προοδευτικά επιβάρυνε τα μέγιστα το ισοζύγιο εμπορευμάτων λόγω των υψηλών πληρωμών για τόκους (Deutsche Bundesbank, 2010^a; Schrader and Laaser, 2010; EEAG 2011^a). Δυστυχώς, λόγω των εσωτερικών διαρθρωτικών αδυναμιών της η χώρα επέδειξε τη χειρότερη επίδοση στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων (Eurostat, 2010).

Ως προς τη νομισματική σταθερότητα παρατηρείται καταρχάς ότι η χώρα κινήθηκε σε επίπεδα χαμηλότερα από τα επίπεδα των προηγούμενων δεκαετιών. Σημειώνεται όμως ότι ο πληθωρισμός στην Ελλάδα ήταν σταθερά κατά περίπου 50% υψηλότερος από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, γεγονός που σωρευτικά προκάλεσε μια αύξηση των ελληνικών τιμών κατά 32,8% την περίοδο 1999-2007 καθώς και μια συγκριτικά μεγάλη πραγματική ανατίμηση (ανάλογα με τους υπολογισμούς αυτή κυμαίνεται μεταξύ 15-20%) του ευρώ έναντι των άλλων εταίρων της (Mathes 2009; EEAG 2011^a; Deutsche Bundesbank, 2010^b). Συνεπώς, σε σχέση με το παρελθόν η χώρα βελτίωσε τη νομισματική της σταθερότητα, όχι όμως σε σχέση με τις άλλες χώρες της ΟΝΕ, με αρνητικές συνέπειες για την ανταγωνιστικότητα τιμών και το εξωτερικό εμπόριό της. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) εκτιμά την απώλεια της ελληνικής ανταγωνιστικότητας την τελευταία 10ετία σε 25% (IMF 2011). Επίσης, οι χοντρικές τιμές των διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών της χώρας συνέχισαν την πορεία ισχυρής σύγκλισής τους με τις τιμές των άλλων χωρών της ΟΝΕ, με αποτέλεσμα το επίπεδο τιμών της χώρας να προσεγγίζει αυτό των πλέον αναπτυγμένων (Funke and Koske, 2007; De Gruwe, 2009; Lane, 2006). Αντιθέτως, η σύγκλιση των εμπορευμάτων υπήρξε βραδύτερη (Christodoulakis, 2009).

Στο ζήτημα της δημοσιονομικής πειθαρχίας η χώρα απέτυχε παταγωδώς, όπως έδειξαν και οι δραματικές εξελίξεις μετά το 2008 (European Commission, 2010^b; Arghyrou and Tsoukalas, 2010; EEAG 2011^a). Καθ' όλη την περίοδο μετά την ένταξη τα δημοσιονομικά ελλείμματα της χώρας ήταν σταθερά πάνω από το επιτρεπόμενο όριο του 3% ως προς το ΑΕΠ, με αποτέλεσμα τη συνεχή αύξηση του δημόσιου χρέους. Παρόλο που η χώρα τέθηκε σε επιτήρηση τα έτη 2006-2007, εξήλθε αυτής με νέο μένος δημοσιονομικής σπατάλης, με αποκορύφωμα τα έτη 2008 και 2009. Υπό το βάρος αυτών των συσσωρευμένων χρεών νομοτελειακή ήταν η χρεοκοπία της χώρας.

Η συμμετοχή μας στην ΟΝΕ όχι μόνον δεν οδήγησε στο μονοπάτι της δημοσιονομικής σταθερότητας, αλλά επέτρεψε το χειρότερο αποτέλεσμα.

Ένα από τα προσδοκώμενα αποτελέσματα της συμμετοχής της χώρας στην ΟΝΕ ήταν η προώθηση της διαρθρωτικής προσαρμογής και του θεσμικού εκσυγχρονισμού της χώρας. Σύμφωνα με τις προσδοκίες, αλλά και τη νεότερη προσέγγιση της ενδογένειας, της θεωρίας του βέλτιστου νομισματικού χώρου (Mathes, 2010; Willet et al., 2010; Mongeli 2008), η Ελλάδα εντός της Ευρωζώνης θα αναγκαζόταν να προβεί σε σημαντικές διαρθρωτικές και θεσμικές προσαρμογές, οι οποίες παρέμειναν ως ζητούμενο και μετά την ένταξή της στο Ευρώ. Χωρίς αυτές τις προσαρμογές θα ήταν αδύνατη η μακροχρόνια επιβίωση της χώρας στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον. Ήταν αναμενόμενο και είχε προβλεφθεί ότι χωρίς τη συνολική προσαρμογή της χώρας στα νέα δεδομένα αναπόφευκτη θα ήταν μια θεραπεία σοκ ή η έξοδος από την ΟΝΕ. Οι νεότερες εξελίξεις, δυστυχώς, επιβεβαίωσαν την πρόβλεψή αυτή (OECD, 2009). Επίσης, επιβεβαίωσαν την αδυναμία ενός κράτους της ΟΝΕ να αντιμετωπίσει δι' ιδίων δυνάμεων μια εθνική διαταραχή, όπως αυτή της Ελλάδος και άλλων χωρών της Κοινοτικής περιφέρειας. Με απύουσα την εθνική νομισματική πολιτική, με τη δημοσιονομική να στερείται περιθωρίων αντίδρασης, η Ελλάδα έμεινε άοπλη έναντι της σκληρής οικονομικής πραγματικότητας και έναντι των αγορών.

Τέλος, ιδιαίτερης αναφοράς χρήζει το ελληνικό παράδοξο (Mitsopoulos and Pelagidis, 2009), η χώρα παρόλο που δεν προχώρησε στις αναγκαίες προσαρμογές κατόρθωσε να επιδείξει σε σύγκριση με το μέσο όρο της ευρωζώνης υψηλούς ρυθμούς ετήσιας αύξησης του ΑΕΠ της και να συγκλίνει σε πραγματικούς όρους. Οι παράγοντες που συνέβαλαν σ' αυτήν την εξέλιξη ήταν, όμως, είτε συγκυριακοί, είτε βραχύβιοι, δηλαδή μακροχρόνια μη βιώσιμοι. Ειδικότερα, στην πρόσκαιρη οικονομική μεγέθυνση της χώρας κατά τα έτη 2001-2007 συνέβαλαν: η αύξηση της ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας λόγω του εύκολου και φθηνού δανεισμού, τα υψηλά ελλείμματα του ελληνικού κράτους που ενίσχυσαν την εσωτερική δημόσια και ιδιωτική κατανάλωση, η αύξηση της παραγωγικότητας σε ορισμένους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, η απελευθέρωση ορισμένων αγορών, η αξιοποίηση της αγοράς των βαλκανικών χωρών για εξαγωγές και επενδύσεις, οι εισροές από τα Κοινοτικά διαρθρωτικά ταμεία, οι Ολυμπιακές υποδομές κ.α. Από την παραπάνω ανάλυση αλλά

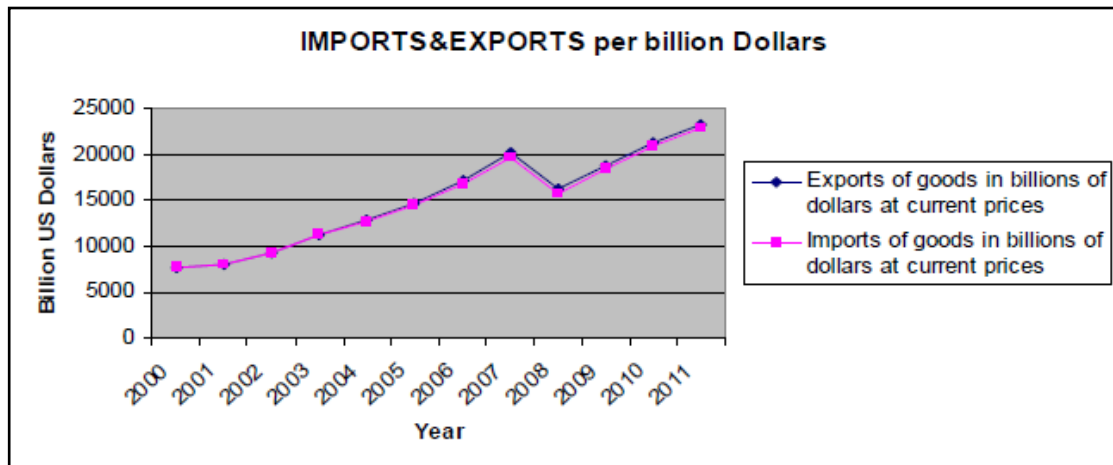
και από την εμπειρική παρατήρηση της σύγχρονης ελληνικής τραγωδίας καταδεικνύεται ότι, συνολικά, τα αρνητικά αποτελέσματα της συμμετοχής της Ελλάδος στην ΟΝΕ υπερσχύουν των θετικών.

5.4 Οι Επιπτώσεις της Κρίσης στον Κλάδο της Ναυτιλίας

Η παγκοσμιοποίηση είναι ένα υπαρκτό φαινόμενο που βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη στην εποχή μας. Βέβαια οι τάσεις για παγκοσμιοποίηση δεν είναι η πρώτη φορά που εμφανίζονται στην ιστορία. Η πρώτη σημαντική προσπάθεια παγκοσμιοποίησης συντελέστηκε τον 19^ο αιώνα. Πρωτοπόρος της παγκοσμιοποίησης είναι η οικονομία η οποία είτε μέσω της αλληλεξάρτησης των οικονομιών των χωρών είτε μέσω των πολυεθνικών εταιρειών δείχνει τον δρόμο για τους υπόλοιπους κλάδους της ανθρώπινης δραστηριότητας. Η ναυτιλία αντιμετωπίζει κι αυτή την εξέλιξη του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης. Ομολογουμένως όμως ο ναυτιλιακός κλάδος ήταν ήδη αρκετά διεθνοποιημένος και γι' αυτόν το λόγο μπόρεσε να εκμεταλλευτεί τις νέες συνθήκες. Βέβαια η παγκόσμια κρίση δεν την άφησε αλώβητη. Τα χρόνια πριν την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, οι θαλάσσιες μεταφορές γνώριζαν άνθηση και αυτό είχε σαν συνέπεια περισσότερες επενδύσεις σε πλοία και λιμενικές εγκαταστάσεις. Το ξέσπασμα της κρίσης βρήκε τα ναυπηγεία με πολλές νέες παραγγελίες πλοίων που υπερκάλυπταν την μελλοντική ζήτηση η οποία ούτως ή άλλως έβαινε μειούμενη.

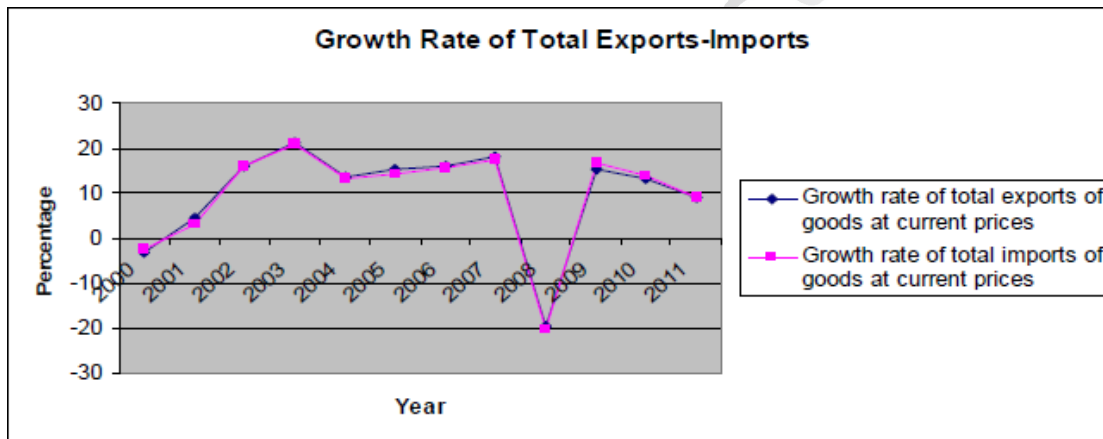
Τα διαγράμματα που ακολουθούν είναι ενδεικτικά της επιβράδυνσης της παγκόσμιας οικονομίας και του διεθνούς εμπορίου εξαιτίας της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008. Η τάση για άνοδο στο Παγκόσμιο Α.Ε.Π. και το διεθνές εμπόριο δεν ήταν αποτέλεσμα τόσο της προσπάθειας των χωρών της Δύσης να αντιμετωπίσουν την κρίση αλλά προήλθε από την αλματώδη ανάπτυξη στις αναπτυσσόμενες οικονομίες της Κίνας, της Ρωσίας, της Βραζιλίας και της Ινδίας (BRIC). Αυτό αφορούσε κυρίως την ακόρεστη ανάγκη αυτών των οικονομιών για πρώτες ύλες. Μέσα όμως από αυτήν την κρίση που πλέον στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο διαφάνηκε η αξία που έχουν οι χώρες BRICs για την παγκόσμια οικονομία και το διεθνές εμπόριο. Αυτό το συμπέρασμα εξάγεται και από τις μελέτες του Διεθνούς Νομισματικού ταμείου και

του UNCTAD που βρίσκουν την ευκαιρία να επισημάνουν ότι αυτή η κρίση ήταν η μεγαλύτερη που γνώρισε η παγκόσμια οικονομία μετά από εκείνη του 1929. Η πτώση στο παγκόσμιο παραγόμενο προϊόν φαίνεται στο δείκτη βιομηχανικής παραγωγής των Η.Π.Α. και του ΟΟΣΑ. Έτσι οι διεθνείς επενδυτές επένδυσαν στα πολύτιμα μέταλλα σε μια προσπάθεια να μειώσουν την αβεβαιότητα και το ρίσκο. Με το ξέσπασμα της κρίσης ανέβηκαν τόσο οι τιμές του πετρελαίου όσο και των εμπορευμάτων και έφεραν τις ευρωπαϊκές οικονομίες αντιμέτωπες με το φαινόμενο του στασιμοπληθωρισμού. Η τιμή του πετρελαίου το 2008 ξεπέρασε για πρώτη φορά τα 100 δολάρια Η.Π.Α. και επηρέασε αρνητικά κάθε τομέα της οικονομίας. Ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης και της μείωσης του διεθνούς εμπορίου την περίοδο 2008- 2009 οι θαλάσσιες μεταφορές αντιμετώπισαν μια σημαντική ύφεση γιατί μειώθηκαν σημαντικά τόσο οι ναύλοι όσο και η αξία των πλοίων, περιορίστηκαν οι πηγές χρηματοδότησης, οι αγοραπωλησίες πλοίων κτλ. Έτσι όλοι οι τομείς της ναυτιλίας υπέφεραν από την κρίση εκτός των διαλυτηρίων που συνήθως εμφανίζουν ανάπτυξη σε περιόδους κρίσεων και εν γένει αντικυκλική συμπεριφορά. Ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα του μεγέθους και της αμεσότητας της κρίσης στην ναυτιλία είναι το γεγονός πως ενώ τον Μάιο του 2008 ο ναυτιλιακός δείκτης BDI (Bulk Dry Index) άγγιζε τις 11.800 μονάδες μέσα σε 7 μήνες, πριν αλλάξει ο χρόνος βρισκόταν στις 800 μονάδες. Άλλο παράδειγμα είναι το γεγονός πως ενώ η τιμή ναύλωσης ενός πλοίου τύπου Aframax των 80.000 τόνων ναυλωνόταν προς 50.000 ευρώ ημερησίως προ κρίσης, το 2009 η τιμή ναύλωσης είχε υποχωρήσει κατά 90%. Έτσι πολλοί ιδιοκτήτες πλοίων αναγκάζονταν να οδηγούν τα πλοία τους στα διαλυτήρια ή στα λιμάνια αφού αδυνατούσαν να καλύψουν έστω και τα ημερήσια έξοδά τους. Μάλιστα το πρόβλημα οξύνθηκε όταν μπήκαν στη αγορά νεότευκτα πλοία τα οποία είχαν παραγγελθεί πριν το ξέσπασμα της κρίσης εξαιτίας της εξαιρετικής περιόδου 2000- 2008 για την ναυτιλία. Συμπεραίνεται λοιπόν ότι η ναυτιλία επηρεάζεται από παράγοντες όπως η προσφορά και η ζήτηση, η πειρατεία, το θεσμικό πλαίσιο για την κλιματική αλλαγή, τις τιμές των καυσίμων αλλά κυρίως από την πορεία της παγκόσμιας οικονομίας και του διεθνούς εμπορίου. Έτσι κάθε μεταβολή του οικονομικού κύκλου επηρεάζει άμεσα και τον ναυτιλιακό κύκλο.

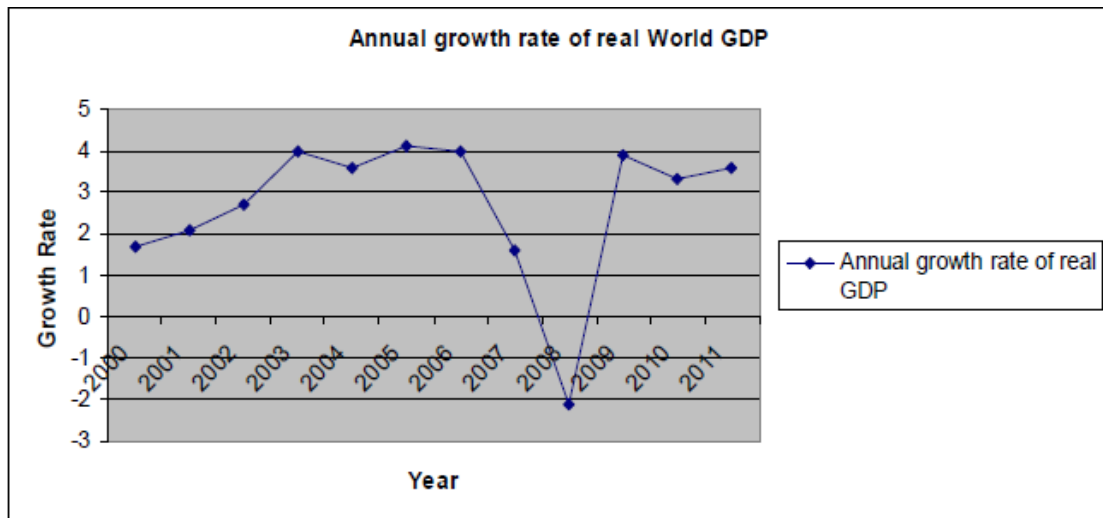
Διάγραμμα 4: Παγκόσμιες εισαγωγές & εξαγωγές 2000- 2012 σε αξία

Πηγή: http://www.un.org/en/development/desa/policy/proj_link/global_economic_outlook.shtml

Διάγραμμα 5: Παγκόσμιες εισαγωγές και εξαγωγές 2000- 2012 σε όγκο (Growth rate)

Πηγή: http://www.un.org/en/development/desa/policy/proj_link/global_economic_outlook.shtml

Διάγραμμα 6: Παγκόσμιο Α.Ε.Π. 2000- 2012

Πηγή: [http://www.un.org/en/development/desa/policy/proj link/global_economic_outlook.shtml](http://www.un.org/en/development/desa/policy/proj_link/global_economic_outlook.shtml)

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Συμπεράσματα

Η συμβολή της ναυτιλίας στην οικονομία τόσο της Ελλάδας όσο και της Ευρώπης είναι ανεκτίμητη καθώς αυτή αποτελεί το μέσο για την υλοποίηση των εισαγωγών και των εξαγωγών τόσο μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών όσο και με χώρες εκτός Ευρώπης. Η εξέταση της ναυτιλίας στις μέρες μας πρέπει να γίνεται συνειδητοποιώντας δύο σημαντικές αλλαγές που έχουν επέλθει και αυτές δεν είναι άλλες από την δημιουργία της ευρωζώνης και την παγκόσμια οικονομική κρίση που έπληξε λίγο ή πολύ όλες τις χώρες της Γηραιάς Ηπείρου.

Διαφαίνεται ότι η ναυτιλία, ένας κατεξοχήν διεθνοποιημένος οικονομικός κλάδος επηρεάστηκε από την κρίση αφού οι οικονομικοί και οι ναυτιλιακοί κύκλοι συμπλέκονται αλλά ταυτόχρονα έδειξε και την προσαρμοστικότητά του. Η μελέτη λοιπόν του ναυτιλιακού κύκλου είναι με άλλα λόγια η έρευνα επί των δυνάμεων της προσφοράς και της ζήτησης στην ναυτιλιακή αγορά. Οι πολλές παράμετροι που επηρεάζουν τον ναυτιλιακό κύκλο δυσχεραίνουν τις προβλέψεις καθώς διαπιστώνεται ότι ναι μεν υπάρχει περιοδικότητα στο πως διαμορφώνεται ο κύκλος αλλά δεν υφίσταται κανονικότητα. Το διεθνές εμπόριο, η ναυτιλία και η οικονομία συνδέονται άρρηκτα σε παγκόσμια κλίμακα. Μετά το ξέσπασμα της κρίσης το 2008 το διεθνές εμπόριο επλήγη με σημαντική μείωση στην αξία και τον όγκο των εμπορευμάτων. Συνεπακόλουθα επλήγη και η ναυτιλία. Την περίοδο 2008- 2009 η μείωση του διεθνούς εμπορίου ήταν τόσο σημαντική που ανάλογή της είχε ξανασυμβεί στα χρόνια του οικονομικού κραχ του 1929- 1930. Βέβαια για την καλύτερη ανάλυση της πορείας της ναυτιλίας θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και στοιχεία όπως οι γεωπολιτικές εξελίξεις γιατί κι αυτές με την σειρά τους δύναται να επηρεάσουν τις τακταινόμενα σε οικονομικό επίπεδο. Έτσι και η δημιουργία της ευρωζώνης δημιούργησε μια κοινότητα κρατών με ενιαίο νόμισμα οι οποίες εν μέσω κρίσης είδαν ξαφνικά τις αδυναμίες του νέου οικοδομήματος.

Η συνέχεια της ύπαρξης της ζώνης του Ευρώ είναι ζήτημα καίριας σημασίας για τις ναυτιλιακές επιχειρήσεις καθώς μιας διάσπαση της Ευρωζώνης θα είχε ως συνέπεια μια νέα διεθνή κρίση που δεν θα άφηνε ανεπηρέαστη και την ναυτιλία. Επιπλέον είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην ναυτιλία είναι άμεσα συνδεδεμένες από τις ευρωπαϊκές τράπεζες και άρα μια

ευρωπαϊκή κρίση θα έχει μεγάλο αντίκτυπο και σε αυτές. Ταυτόχρονα και οι τράπεζες των οικονομικά ακμαίων χωρών της Ευρωζώνης όπως είναι η Γερμανία αλληλοεξαρτώνται από την πορεία των τραπεζών στην Ελλάδα και ακόμη περισσότερο στην Ιταλία και την Ισπανία. Στην ναυτιλία οι φόβοι επικεντρώνονται κυρίως στην απειλή της μη χρηματοδότησης των ναυτιλιακών επιχειρηματικών σχεδίων όπως είναι οι νέες ναυπηγήσεις, που θα έχει συνέπειες στους τομείς της ναύλωσης των πλοίων και του εξοπλισμού τους.

Η περίοδος 2009- 2011 αποτέλεσε μια δύσκολη περίοδο έντονης ύφεσης για ολόκληρο τον πλανήτη. Ωστόσο αξίζει να επισημανθεί ότι ο ελληνόκτητος στόλος παρέμεινε στην κορυφή του κόσμου ακόμη και εν μέσω κρίσης και αυτό είναι ένα ελπιδοφόρο μήνυμα και για την Ευρωζώνη αλλά και για την χώρα μας. Στο νέο περιβάλλον που διαμορφώνεται, παράγοντες όπως τα επανασχεδιασμένα πλοία, η βέλτιστη ενεργειακή διαχείριση και οι μετασκευές θεωρούνται κρίσιμοι για την βιωσιμότητα των ναυτιλιακών εταιρειών σε συνθήκες ύφεσης. Ακόμη νέα δεδομένα υπεισέρχονται στην ναυτιλιακή αγορά όπως ο έλεγχος των αερίων ρύπων και κυρίως του διοξειδίου του άνθρακα, η χρήση καυσίμων χαμηλής περιεκτικότητας σε θείο, η διαχείριση των σκουπιδιών που παράγονται στα πλοία, κ.α. δείχνοντας πως το πεδίο στην παγκόσμια ναυτιλία αλλάζει. Ο στόλος ελληνικών συμφερόντων αντιστοιχεί στο 42,72% της Ε.Ε. και η Ελληνική σημαία είναι στην έκτη θέση παγκοσμίως (Υπουργείο Ναυτιλίας & Αιγαίου).

Το ζήτημα που τίθεται λοιπόν είναι από την μία πλευρά πως μπορεί να προστατευθεί η ελληνόκτητη ναυτιλία από την κρίση της ελληνικής οικονομίας ώστε να μην ακολουθήσει την μοίρα των περισσότερων ελληνικών επιχειρήσεων σε άλλους οικονομικούς κλάδους που παραπαίουν και από την άλλη πως θα μπορούσε αυτός ο χαρακτηριζόμενος σαν «εθνικός πρωταθλητής» από τους Έλληνες πολιτικούς, κλάδος να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας και να φέρει επιπλέον έσοδα στην πατρίδα μας. Τα δύο ερωτήματα είναι αλληλένδετα και ουσιαστικά η απάντηση στο ένα προδικάζει εκείνη για το δεύτερο. Εάν ακολουθηθεί μια συντηρητική πολιτική που σκοπό έχει να διαφυλάξει τα κεκτημένα το πιθανότερο είναι πως και η ελληνική ναυτιλία θα χάσει την πρωτοβουλία των κινήσεων και η ελληνική κρίση θα παραταθεί. Μια δυναμική πολιτική που θα βλέπει την ελληνόκτητη ναυτιλία ως μοχλό περαιτέρω ανάπτυξης και δύναμη εξόδου από την

κρίση θα μπορούσε να βοηθήσει και τους έλληνες εφοπλιστές, και τις λοιπές μικρομεσαίες επιχειρήσεις που ασχολούνται με την ναυτιλία αλλά και τους έλληνες εργαζομένους. Προς αυτήν την κατεύθυνση κινήσεις όπως η διεθνοποίηση του μεγαλύτερου λιμανιού της χώρας με την έλευση Κινέζων επενδυτών και τα σχέδια για την μετατροπή του Πειραιά σε διεθνές διαμετακομιστικό κέντρο συμβάλλουν στην τόνωση της ελληνόκτητης ναυτιλίας. Παράλληλα ένα οργανωμένο σχέδιο για να γίνει ο Πειραιάς διεθνές ναυτιλιακό κέντρο με σύγχρονες υποδομές και υπηρεσίες διεθνούς επιπέδου θα μπορούσε να προσελκύσει ξένους και Έλληνες πλοιοκτήτες να μεταφέρουν τις επιχειρήσεις τους εντός ελληνικών συνόρων. Βέβαια σε τέτοια μεγαλεπήβολα σχέδια οι απαιτήσεις είναι ιδιαίτερα αυξημένες αφού ο διεθνής ανταγωνισμός είναι υψηλός από πόλεις όπως το Λονδίνο, η Σιγκαπούρη, κλπ. Σε αυτήν την κατεύθυνση θα πρέπει να αξιοποιηθούν όλοι οι πόροι της χώρας, όπως η ναυτιλιακή εκπαίδευση με τις σχολές του Εμπορικού Ναυτικού αλλά και σε επίπεδο Πανεπιστημίων με το Πανεπιστήμιο Πειραιώς που ειδικεύεται σε ναυτιλιακές σπουδές, το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο με το τμήμα Ναυπηγών Μηχανικών κ.α.. Ο πίνακας 4 παρουσιάζει τα προσδοκώμενα οφέλη από την υιοθέτηση τέτοιων πολιτικών μέσα στην επόμενη τριετία από την ελληνική κυβέρνηση σύμφωνα με μελέτη του IOBE (2013).

Επίδραση	Απασχόληση (χιλ. άτομα)	Προστιθέμενη Αξία (δισεκ. €)	Αμοιβές (δισεκ. €)	Φόροι (δισεκ. €)
Άμεση	75	8,6	3,5	1,2
Συνολική	552	25,9	10,0	1,9

Πίνακας 4: Εκτιμώμενη δυνητική επίδραση της ποντοπόρου ναυτιλίας στην ελληνική οικονομία. Πηγή: IOBE 2013

Μια δεκαετία και πλέον μετά την ένταξη της χώρας μας στην Ο.Ν.Ε. φαίνεται πως η Ελλάδα ήταν απροετοίμαστη για αυτήν την αλλαγή. Από την άλλη πλευρά και το οικοδόμημα της Ο.Ν.Ε. είχε και έχει εγγενείς αδυναμίες. Η κρίση λοιπόν ταρακούνησε για τα καλά το οικοδόμημα του Ευρώ αλλά έδωσε την ευκαιρία στην

Ε.Ε. να εντοπίσει τις αδυναμίες του. Βέβαια θα πρέπει να διευκρινίσουμε πως σε καμία περίπτωση δεν είναι το ευρώ και η Ο.Ν.Ε. υπεύθυνες για την ελληνική κρίση. Φέρει όμως ευθύνες γιατί οι μηχανισμοί εποπτείας της δεν λειτούργησαν. Η αδυναμία της να αντιμετωπίσει ασύμμετρες απειλές και η απουσία αυτόματων μηχανισμών πρόωμης προειδοποίησης και άμεσης παρέμβασης ευνόησαν την διασπορά της κρίσης (Κότιος, 2011). Για τα μακροοικονομικά προβλήματα μέσα στην Ο.Ν.Ε. βέβαια η ευθύνη βαραίνει την ελληνική πολιτική ηγεσία που φρόντισε να μας εντάξει στην Ο.Ν.Ε. χωρίς όμως να μας προετοιμάσει για ένα νέο πεδίο ανταγωνισμού εντός της ευρωζώνης.

Συνολικά λοιπόν και η ελληνική οικονομία μέσα από τις ευρωπαϊκές δομές οφείλει να ανασυνταχθεί για να ξεπεράσει την κρίση. Η απότομη προσγείωση από την περίοδο 2000- 2007 της ταχείας ανάπτυξης, που ήταν στηριγμένη στην εγχώρια ζήτηση, στην εποχή της κρίσης λειτούργησε σαν σοκ για την ελληνική κοινωνία (Χαρδουβέλης, 2008). Βέβαια δεν ήταν μόνο η Ελλάδα που αντιμετώπισε προβλήματα. Το 2012 τα κράτη που είχαν ζητήσει βοήθεια από την Ε.Ε. έφτασαν τα πέντε: Ελλάδα, Ιρλανδία, Πορτογαλία, Κύπρος και Ισπανία. Πλέον όλα τα κράτη της ευρωζώνης είναι υποχρεωμένα να συμμετέχουν σε έναν ευρύτερο συντονισμό για την διαμόρφωση των οικονομικών πολιτικών της Ε.Ε.. Το κάθε κράτος- μέλος θα πρέπει να ασκεί πίεση στα άλλα ώστε τα προβλήματα και οι μίνι- κρίσεις που εμφανίζονται σε μεμονωμένες οικονομίες να αντιμετωπίζονται ως κοινά. Η συνεργασία ανάμεσα σε όλα τα κράτη- μέλη είναι μονόδρομος για την επίλυση των σημερινών οικονομικών προβλημάτων και η καλύτερη λύση για την δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας για όλους τους Ευρωπαίους πολίτες.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αλογοσκούφης, Γ. & Λαζαρέτου Σ. (1997) «*Η ΔΡΑΧΜΗ: ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΑ ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΣΤΗ ΝΕΩΤΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ*» εκδ. Αθηναϊκή Οικονομική
- Γκιζιάκης, Κ., Καρλής, Α. (2011) Σημειώσεις μαθήματος: Εισαγωγή στις Ναυλώσεις, Πανεπιστήμιο Πειραιά, Τμήμα Ναυτιλιακών Σπουδών
- Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (2001) *Ευρώ το δικό μας νόμισμα*. Ε.Κ.Τ.
- Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (2013) *Η Συμβολή της Ποντοπόρου Ναυτιλίας στην Ελληνική Οικονομία: Επιδόσεις και Προοπτικές*.
- Καρατζάς Θ. (1998) «*ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩ*» Δ.Ε.Ε.Τ. Α' Τριμ.
- Κότιος, Α. (2011) *Η Ελλάδα, η ΟΝΕ και η Κρίση*, Σειρά Ερευνητικών Εργασιών, 17 (1): 1- 20, Πανεπιστήμιο Πειραιώς
- Μακρής, Γ. (2008) Παγκοσμιοποίηση και Διεθνής Πολιτική Οικονομία: Μια Θεωρητική Προσέγγιση στα πρακτικά του 7 Πανελλήνιου Συνεδρίου Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας
- Μούσης, Ν. (1993) *ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ. Θεσμοί και πολιτικές*. Δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση. Εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, σελ. 18.
- Μούσης Ν. (2008) *Ευρωπαϊκή Ένωση - Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση
- Νικολαΐδης, Ι (2001) «*ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΟΝΕ-ΕΥΡΩ*» Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα
- Πανάγος, Β. (1987) *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ, Θεωρία και Πολιτική της Οικονομικής και Νομισματικής Ολοκλήρωσης της Ευρώπης*. Εκδόσεις ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, Θεσ/νίκη, σελ. 18
- Ρουμελιώτης, Π. (2009) *Προς έναν πολυπολικό κόσμο*, Εκδ. Λιβάνης

Τομπάζος, Σ. (1999) *Παγκοσμιοποίηση και Ευρωπαϊκή Ένωση*. Εκδ. Ελληνικά Γράμματα

Τράπεζα της Ελλάδος (2014) *Το χρονικό της μεγάλης κρίσης*

Τσουλφίδης, Λ. (2010), «*Οικονομική Ιστορία της Ελλάδας*», Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Υπουργείο Ναυτιλίας & Αιγαίου (2014) «*Ελληνική Ναυτιλία: Χθες- Σήμερα- Αύριο*», Δελτίο τύπου 07/04/2014

Χαρδούβελης, Γ. (1997) «*Χρηματοοικονομικές Αγορές και Τράπεζες στη Ζώνη του Ευρώ. Το Παρόν και το Μέλλον της Ελληνικής Οικονομίας*.» Επιμέλεια Α. Κιντής. Τομ. Α' Οικονομικό Παν/μιο Αθηνών, Gutenberg, Αθήνα

Χαρδούβελης, Γ. (2008) *Η Ελλάδα στην ΟΝΕ και ο φόβος ανώμαλης προσγείωσης*. Αθήνα

Χαρδούβελης, Γ. (2009) *Η κρίση του 2007- 2009: τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές*. Αθήνα

Χαρδούβελης, Γ. (2011) *Το χρονικό της διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις, προοπτική*. Αθήνα

Χλωμούδης, (2011) *Σημειώσεις μαθήματος: Οργάνωση και Διοίκηση Λιμένων*, Πανεπιστήμιο Πειραιά, Τμήμα Ναυτιλιακών Σπουδών

Ξενόγλωσση

Arghyrou, M.G.,(2006) , *The Effects of the Accession of Greece to the EMU: Initial Estimates*, Centre of Planning and Economic Research. Studies 64, Athens

Arghyrou, M. G., Gregoriou, A. & Kondonikas, A. (2009), Do real interest rates convergence? Evidence from the European Union, *Journal of International Financial markets, Institutions and Money*, 19: 447-460

Clarkson Research Services Limited, (2012) *Dry Bulk Insight*. London: s.n. 96

Davies, H. (1997) *EMU AND THE FINANCIAL MARKETS*. Conference of FT. London, 20/21 November

- De Grauwe P. (1998) Exchange Rate Variability and the slowdown in the growth of international trade. *IMF Staff Papers* 35: 63-84.
- De Grauwe P. (2003), Economics of monetary Integration. *Oxford University Press* 5th edition.
- De Grauwe P. and Verfaillie G. (1988), Exchange rate variability, misalignment and the European monetary system, in Marston RC edition *Misalignment of exchange rates: Effects on trade and industry*. Chicago University Press 77-100.
- De Grauwe P. and Skudenly F. (2000), The impact of EMU on trade flows. *Weltwirtschaftliches Archive* 136(3): 381-402.
- Emerson M. Gross D. Italianer A. Pisani-Ferry J. and Reichenbach H. (1992), One market One money: An evaluation of the potential benefits and costs of forming an economic and monetary union. Oxford University Press.
- European Commission (1989) "REPORT ON ECONOMIC AND MONETARY UNION IN THE EUROPEAN COMMUNITY". Committee for the study of the Economic and European Monetary Union: (Delors Committee Report). Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg
- European Commission (1996) "Economic Evaluation of the Internal Market", European Economy, Report and Studies No 4
- European Commission (1997) "Economic Policy in EMU: Part A, Rules and Adjustment", Economic Papers No 124, November
- European Commission (1997) "Economic Policy in EMU: Part B, Specific Topics", Economic Papers No 124, November
- European Commission (2006), "The Eurozone, 5 years after the introduction of euro coins and banknotes", *Flash Eurobarometer 193*", September
- European Commission, 2009, Skema- Report: D2.2.2.2. Ports organizational and infrastructure strategies

- European Monetary (1995) "The changeover to the single currency, European Monetary Institute, Frankfurt am Main, November
- European Parliament, (2009) The evolving role of E.U. seaports in global maritime logistics- capacities, challenges and strategies.
- International Monetary Fund, (2013) Rebalancing the Euro Area: Where do we stand and where to go?, Euro Area Policies: Selected issues, IMF Country Report, No 13/232, July
- Mathes, J. (2009), Ten Years EMU – Reality Test for the OCA Endogeneity Hypothesis, Economic Divergences and Future Challenges, *Intereconomics*, March/April, pp. 114-128
- Michaux, J. & Anastasakos, A. (2004). "Current International Shipping Market Trends". *OECD, Workshop on Maritime Transport*. Paris.
- Mundell R. (1961), A theory of Optimum Currency Areas. *American Economic Review* 51: 657-665.
- Papazoglou, C. (2007), Greece's Potential Trade Flows: A Gravity Model Approach, *International Advances in Economic Research*, Vol. 13(4), pp. 402-414
- Tavlas G. (1993), The new theory of optimal currency areas. *The world Economy*, 16: 663-685.
- UNCTAD, Review of Maritime Transport, New York & Geneva: United Nations, 2008, 2009, 2010 & 2011 Chapters 1,3 & 4 annually
- Wood, P. (2002) Tanker Chartering, 64- 71
- World Shipping Council, (2011) Container Supply review, May 2011
- Visser H. (2000), A guide to international monetary economics: exchange rate theories, systems and policies. *Northampton Mass 2nd edition*.
- Yanikkaya, H. (2003), Trade openness and economic growth: a cross- country empirical investigation, *Journal of Development Economics*, 72, pp. 57- 89

Παράρτημα Α

Το ενδο- εταιρικό εμπόριο στην Ευρωζώνη 2013 (Πηγή: ΤτΕ)

Εισαγωγές - Εξαγωγές για το έτος 2013 μεταξύ των 18 κρατών - μελών της Ε.Ε (πηγή Ε.τ.Ε. τα ποσά είναι σε εκατομ. €)																			
2013	AT	BE	CY	DE	EE	EL	ES	FI	FR	IE	IT	LU	LV	MT	NL	PT	SK	SL	
imp	AT	0,00 €	2.915,23 €	65,96 €	56.297,04 €	31,70 €	148,38 €	1.690,11 €	415,63 €	3.769,44 €	1.220,15 €	8.564,74 €	311,64 €	25,20 €	21,13 €	5.365,84 €	268,15 €	3.951,81 €	1.921,47 €
exp	AT	0,00 €	1.776,26 €	201,34 €	38.947,59 €	129,18 €	396,64 €	1.990,82 €	498,37 €	6.089,50 €	832,18 €	8.368,03 €	192,44 €	157,41 €	45,67 €	2.034,98 €	276,59 €	5.359,53 €	2.508,01 €
imp	BE	2.018,11 €	0,00 €	142,90 €	45.758,47 €	235,72 €	315,44 €	6.524,47 €	1.983,01 €	35.812,76 €	11.822,45 €	10.556,42 €	2.295,27 €	165,08 €	43,85 €	69.496,18 €	1.438,34 €	845,48 €	179,08 €
exp	BE	3.439,54 €	0,00 €	203,40 €	59.744,82 €	318,68 €	1.252,93 €	8.495,97 €	1.950,54 €	55.222,76 €	1.632,02 €	15.551,70 €	5.999,60 €	286,05 €	140,29 €	43.413,01 €	1.642,52 €	928,02 €	511,07 €
imp	CY	34,36 €	175,30 €	0,00 €	315,87 €	0,74 €	1.120,37 €	207,96 €	11,96 €	299,40 €	13,95 €	334,78 €	3,17 €	2,76 €	5,19 €	295,83 €	12,36 €	9,99 €	4,82 €
exp	CY	8,28 €	12,59 €	0,00 €	40,83 €	1,57 €	268,51 €	5,39 €	3,50 €	11,65 €	2,55 €	29,20 €	0,06 €	1,55 €	5,96 €	18,48 €	0,85 €	6,60 €	3,00 €
imp	DE	39.096,33 €	56.724,94 €	191,29 €	0,00 €	537,38 €	1.739,80 €	23.625,54 €	5.759,57 €	67.857,93 €	6.722,93 €	47.454,07 €	3.739,18 €	622,81 €	504,91 €	125.216,40 €	5.047,58 €	12.772,81 €	4.699,37 €
exp	DE	56.190,77 €	42.221,88 €	863,18 €	0,00 €	1.680,79 €	4.722,16 €	31.323,39 €	8.149,07 €	100.232,17 €	5.351,93 €	53.205,08 €	5.566,98 €	1.422,87 €	357,36 €	70.976,72 €	6.346,23 €	10.647,00 €	4.094,03 €
imp	EE	116,94 €	243,35 €	7,80 €	1.424,05 €	0,00 €	6,60 €	130,71 €	1.999,23 €	264,80 €	36,58 €	323,43 €	11,67 €	1.257,06 €	1,57 €	439,94 €	9,98 €	61,48 €	27,53 €
exp	EE	35,30 €	274,62 €	52,62 €	557,09 €	0,00 €	7,20 €	107,93 €	1.973,36 €	196,19 €	26,33 €	147,33 €	0,78 €	1.270,40 €	5,75 €	280,99 €	9,06 €	57,14 €	7,37 €
imp	EL	433,64 €	1.312,48 €	390,39 €	4.539,99 €	6,32 €	1.380,46 €	132,20 €	2.191,47 €	281,00 €	3.770,33 €	89,27 €	9,19 €	114,51 €	2.175,81 €	128,56 €	124,73 €	139,39 €	
exp	EL	205,96 €	297,10 €	1.223,59 €	1.794,68 €	10,36 €	0,00 €	579,98 €	146,41 €	647,94 €	36,95 €	2.455,66 €	3,63 €	18,97 €	88,53 €	431,51 €	120,17 €	62,15 €	168,95 €
imp	ES	1.794,36 €	8.113,41 €	18,79 €	30.872,14 €	46,05 €	1.069,74 €	0,00 €	869,55 €	29.746,85 €	3.363,43 €	15.887,66 €	442,63 €	45,08 €	74,43 €	12.703,17 €	10.440,51 €	1.092,50 €	238,46 €
exp	ES	1.935,21 €	6.269,21 €	202,37 €	24.157,19 €	148,92 €	1.517,58 €	0,00 €	726,81 €	38.563,95 €	861,87 €	16.835,40 €	220,90 €	173,26 €	128,41 €	6.979,59 €	17.914,07 €	669,71 €	471,10 €
imp	FI	676,97 €	1.786,76 €	4,48 €	8.157,39 €	1.775,94 €	134,61 €	791,58 €	0,00 €	1.806,86 €	451,30 €	1.438,31 €	53,14 €	262,76 €	5,68 €	4.831,98 €	229,26 €	144,70 €	57,36 €
exp	FI	369,63 €	1.920,53 €	164,06 €	5.429,04 €	1.678,93 €	118,82 €	790,99 €	0,00 €	1.826,32 €	100,44 €	1.312,12 €	22,69 €	502,54 €	2,94 €	3.459,55 €	112,49 €	100,86 €	60,06 €
imp	FR	5.844,72 €	57.144,68 €	75,63 €	98.284,39 €	229,71 €	569,81 €	34.058,34 €	1.827,45 €	0,00 €	5.271,60 €	38.063,48 €	2.342,89 €	181,07 €	152,45 €	37.420,97 €	5.132,35 €	2.740,43 €	1.192,66 €
exp	FR	3.620,29 €	33.578,38 €	347,85 €	70.940,74 €	294,94 €	2.318,05 €	29.342,77 €	1.565,42 €	0,00 €	2.436,21 €	30.716,92 €	2.176,46 €	290,41 €	609,65 €	17.705,77 €	4.067,90 €	2.111,26 €	771,24 €
imp	IE	209,70 €	1.148,81 €	2,55 €	4.212,29 €	9,22 €	27,30 €	692,95 €	94,29 €	1.948,52 €	0,00 €	853,66 €	46,16 €	20,31 €	10,60 €	3.079,03 €	120,11 €	36,01 €	14,32 €
exp	IE	446,62 €	11.219,85 €	31,69 €	6.276,29 €	22,01 €	272,28 €	2.681,80 €	346,35 €	3.964,59 €	0,00 €	2.307,35 €	58,85 €	43,37 €	23,56 €	3.667,04 €	319,59 €	61,05 €	34,75 €
imp	IT	9.001,01 €	15.041,34 €	53,94 €	52.954,77 €	83,21 €	2.269,15 €	16.176,47 €	1.330,15 €	30.331,75 €	3.058,50 €	0,00 €	1.097,89 €	101,42 €	212,26 €	20.677,70 €	1.561,03 €	2.871,29 €	2.490,56 €
exp	IT	8.463,05 €	11.407,46 €	418,91 €	48.425,38 €	405,47 €	3.737,24 €	17.149,92 €	1.464,81 €	42.225,89 €	973,68 €	0,00 €	484,43 €	439,24 €	1.549,29 €	9.068,70 €	3.015,79 €	2.289,88 €	3.564,70 €
imp	LU	110,92 €	6.319,30 €	9,61 €	4.871,80 €	1,44 €	2,59 €	134,69 €	29,35 €	2.188,25 €	91,59 €	398,03 €	0,00 €	8,89 €	0,64 €	929,92 €	45,57 €	31,39 €	11,81 €
exp	LU	194,95 €	2.198,70 €	19,86 €	3.137,75 €	8,47 €	49,99 €	370,37 €	42,80 €	2.204,89 €	42,95 €	1.003,54 €	0,00 €	9,83 €	1,12 €	551,35 €	32,57 €	43,15 €	30,49 €
imp	LV	171,13 €	213,49 €	31,84 €	1.550,01 €	1.112,83 €	10,51 €	186,51 €	599,87 €	341,11 €	32,76 €	538,40 €	21,59 €	0,00 €	0,97 €	518,44 €	16,82 €	118,05 €	40,12 €
exp	LV	39,93 €	122,99 €	86,37 €	757,74 €	1.284,51 €	11,79 €	58,86 €	265,52 €	150,98 €	20,67 €	129,72 €	9,27 €	0,00 €	5,34 €	224,21 €	11,59 €	55,94 €	7,58 €
imp	MT	19,02 €	83,78 €	6,34 €	299,35 €	0,91 €	131,66 €	141,88 €	2,81 €	265,01 €	18,69 €	1.295,47 €	0,60 €	1,32 €	0,00 €	183,34 €	8,12 €	3,83 €	4,41 €
exp	MT	4,71 €	8,54 €	1,39 €	327,96 €	0,06 €	64,53 €	33,55 €	2,24 €	184,44 €	6,10 €	145,79 €	0,34 €	0,16 €	0,00 €	29,13 €	8,21 €	5,57 €	9,58 €
imp	NL	2.019,05 €	37.482,30 €	93,49 €	63.888,92 €	232,79 €	488,73 €	6.568,52 €	3.474,10 €	17.635,95 €	5.182,81 €	8.076,11 €	746,25 €	566,06 €	80,27 €	0,00 €	1.786,06 €	1.533,72 €	350,17 €
exp	NL	6.085,21 €	64.848,61 €	509,93 €	127.471,82 €	803,64 €	2.360,81 €	13.372,84 €	4.842,93 €	43.129,70 €	3.574,78 €	22.408,78 €	1.312,20 €	577,69 €	243,87 €	0,00 €	3.170,82 €	1.708,23 €	746,77 €
imp	PT	273,97 €	1.422,54 €	5,52 €	6.473,58 €	28,18 €	121,02 €	18.375,22 €	131,99 €	3.837,85 €	548,45 €	2.940,03 €	81,45 €	4,03 €	20,23 €	2.824,24 €	0,00 €	127,69 €	43,11 €
exp	PT	256,65 €	1.349,81 €	24,32 €	5.521,01 €	29,67 €	192,53 €	11.202,92 €	217,42 €	5.501,34 €	145,55 €	1.558,53 €	67,81 €	19,35 €	17,52 €	1.907,31 €	0,00 €	89,09 €	28,80 €
imp	SK	5.764,54 €	788,03 €	87,46 €	11.225,41 €	86,78 €	60,32 €	621,04 €	117,85 €	1.984,32 €	121,51 €	2.072,43 €	74,97 €	46,66 €	7,11 €	1.606,34 €	105,35 €	0,00 €	923,48 €
exp	SK	3.962,16 €	990,86 €	75,59 €	13.504,88 €	58,52 €	149,09 €	1.187,41 €	161,84 €	3.230,72 €	86,71 €	2.916,51 €	115,11 €	136,36 €	17,13 €	1.500,96 €	135,46 €	0,00 €	486,26 €
imp	SL	2.520,67 €	426,98 €	13,05 €	4.244,17 €	6,16 €	104,88 €	382,60 €	46,77 €	963,29 €	39,42 €	3.469,03 €	72,62 €	9,78 €	14,28 €	667,29 €	93,50 €	348,55 €	0,00 €
exp	SL	2.085,82 €	246,30 €	20,39 €	4.989,38 €	28,39 €	64,57 €	274,64 €	47,41 €	1.178,05 €	24,36 €	2.941,61 €	33,10 €	34,84 €	3,40 €	398,46 €	50,89 €	1.042,59 €	0,00 €
imp	TOTAL	70.105,44 €	191.342,72 €	1.201,04 €	395.369,64 €	4.425,08 €	8.320,91 €	111.689,05 €	18.825,78 €	201.245,56 €	38.277,12 €	146.036,38 €	11.430,39 €	3.329,48 €	1.270,08 €	288.432,42 €	26.443,65 €	26.814,46 €	12.338,12 €
exp	TOTAL	87.344,08 €	178.743,69 €	4.446,86 €	412.024,19 €	6.904,11 €	17.504,72 €	118.969,55 €	22.404,80 €	304.561,08 €	16.155,28 €	162.033,27 €	16.264,65 €	5.384,30 €	3.245,79 €	162.647,76 €	37.234,80 €	25.237,77 €	13.503,76 €

Το ενδο- εταιρικό εμπόριο στην Ευρωζώνη 2012 (Πηγή:ΤτΕ)

Εισαγωγές - Εξαγωγές για το έτος 2012 μεταξύ των 18 κρατών - μελών της Ε.Ε (πηγή Ε.τ.Ε. τα ποσά είναι σε εκατομ. €)																			
2012	AT	BE	CY	DE	EE	EL	ES	FI	FR	IE	IT	LU	LV	MT	NL	PT	SK	SL	
imp	AT	0,00 €	2.844,52 €	34,73 €	57.643,94 €	36,03 €	148,21 €	1.619,42 €	498,65 €	3.696,72 €	501,63 €	8.978,00 €	371,30 €	21,83 €	12,43 €	5.407,04 €	248,11 €	4.185,83 €	1.853,44 €
exp	AT	0,00 €	1.789,51 €	104,73 €	39.378,33 €	112,89 €	402,68 €	1.933,08 €	500,96 €	5.831,07 €	406,06 €	8.694,52 €	187,57 €	144,09 €	34,70 €	1.981,23 €	317,05 €	4.733,16 €	2.333,22 €
imp	BE	1.982,82 €	0,00 €	121,61 €	48.115,89 €	194,68 €	363,52 €	6.415,65 €	1.802,72 €	35.754,70 €	14.811,99 €	10.235,98 €	2.385,75 €	126,80 €	81,73 €	70.363,92 €	1.621,00 €	839,17 €	188,48 €
exp	BE	3.273,90 €	0,00 €	219,23 €	60.542,21 €	334,55 €	1.305,24 €	8.163,30 €	2.038,43 €	53.886,84 €	1.471,05 €	14.907,60 €	6.022,45 €	259,76 €	108,95 €	43.357,57 €	1.633,30 €	916,65 €	479,31 €
imp	CY	45,36 €	139,41 €	0,00 €	400,69 €	1,08 €	1.216,80 €	214,66 €	15,90 €	338,63 €	15,49 €	471,21 €	6,41 €	2,53 €	7,71 €	382,57 €	15,56 €	15,68 €	5,13 €
exp	CY	7,61 €	10,05 €	0,00 €	32,28 €	1,39 €	288,24 €	7,24 €	2,40 €	10,49 €	1,91 €	39,63 €	0,15 €	2,04 €	4,82 €	16,63 €	0,90 €	5,24 €	1,05 €
imp	DE	38.858,07 €	57.134,69 €	211,89 €	0,00 €	508,19 €	1.767,64 €	23.230,86 €	5.841,07 €	66.635,35 €	7.246,84 €	48.055,73 €	3.379,08 €	765,03 €	344,39 €	125.845,76 €	4.922,16 €	12.539,73 €	4.676,03 €
exp	DE	56.591,23 €	43.822,20 €	668,76 €	0,00 €	1.581,58 €	4.737,63 €	31.047,45 €	8.034,46 €	102.910,73 €	4.658,45 €	55.528,72 €	5.601,72 €	1.433,33 €	323,20 €	70.380,83 €	6.153,92 €	10.340,22 €	3.851,12 €
imp	EE	117,87 €	269,78 €	7,49 €	1.411,74 €	0,00 €	5,85 €	103,18 €	1.923,99 €	246,79 €	37,11 €	303,79 €	9,46 €	1.187,98 €	0,31 €	518,92 €	10,14 €	61,73 €	32,66 €
exp	EE	41,81 €	230,90 €	9,09 €	564,45 €	0,00 €	6,35 €	137,56 €	1.819,72 €	168,61 €	17,26 €	179,28 €	1,02 €	1.097,99 €	7,04 €	306,32 €	8,60 €	57,03 €	7,96 €
imp	EL	415,87 €	1.341,25 €	572,62 €	4.657,90 €	4,67 €	0,00 €	1.348,00 €	143,40 €	2.131,44 €	276,84 €	4.036,26 €	120,23 €	7,77 €	35,48 €	2.275,65 €	236,79 €	115,24 €	163,05 €
exp	EL	171,45 €	327,14 €	1.423,26 €	1.766,83 €	8,00 €	0,00 €	543,63 €	674,72 €	22,90 €	2.126,00 €	7,44 €	8,84 €	97,76 €	442,99 €	126,26 €	442,99 €	62,91 €	221,37 €
imp	ES	1.894,92 €	7.839,87 €	17,01 €	30.841,24 €	93,07 €	824,17 €	0,00 €	890,94 €	29.895,10 €	3.450,04 €	17.472,25 €	425,26 €	45,24 €	82,85 €	14.021,49 €	9.532,30 €	938,80 €	202,15 €
exp	ES	1.926,35 €	6.413,47 €	292,10 €	24.430,59 €	130,61 €	1.480,63 €	0,00 €	640,37 €	37.436,66 €	722,31 €	17.192,22 €	163,03 €	164,84 €	249,73 €	7.142,07 €	16.193,63 €	618,11 €	388,09 €
imp	FI	664,90 €	1.892,24 €	3,75 €	8.231,92 €	1.651,30 €	167,72 €	675,83 €	0,00 €	1.707,12 €	504,84 €	1.578,82 €	51,53 €	277,14 €	2,88 €	4.767,42 €	251,14 €	155,44 €	55,09 €
exp	FI	415,23 €	1.730,36 €	19,91 €	5.254,71 €	1.709,71 €	112,33 €	829,20 €	0,00 €	1.689,69 €	115,32 €	1.339,58 €	19,10 €	482,60 €	3,37 €	3.557,46 €	116,53 €	119,11 €	63,24 €
imp	FR	5.684,84 €	58.105,83 €	64,11 €	100.018,84 €	187,60 €	640,13 €	34.074,73 €	1.827,29 €	0,00 €	5.470,93 €	39.329,73 €	2.398,84 €	215,89 €	253,46 €	37.835,13 €	4.830,11 €	2.877,70 €	1.148,10 €
exp	FR	3.691,99 €	32.480,55 €	437,48 €	72.235,95 €	334,10 €	2.301,99 €	29.655,40 €	1.655,90 €	0,00 €	2.247,05 €	32.463,64 €	2.112,43 €	274,16 €	406,63 €	18.494,67 €	3.675,51 €	2.048,76 €	881,78 €
imp	IE	205,99 €	1.135,25 €	2,98 €	3.634,24 €	10,10 €	19,69 €	609,37 €	115,24 €	1.741,96 €	0,00 €	722,31 €	49,19 €	31,05 €	8,63 €	2.661,17 €	115,20 €	39,63 €	7,21 €
exp	IE	380,19 €	13.610,82 €	33,38 €	7.237,03 €	22,02 €	253,89 €	2.743,30 €	356,71 €	4.312,22 €	0,00 €	2.651,78 €	61,93 €	57,80 €	23,18 €	3.280,53 €	379,60 €	61,36 €	24,42 €
imp	IT	8.985,75 €	14.545,09 €	113,84 €	55.129,70 €	101,17 €	2.095,07 €	16.974,14 €	1.528,27 €	31.579,53 €	2.858,16 €	0,00 €	1.014,70 €	106,95 €	216,01 €	20.544,48 €	1.605,95 €	2.677,48 €	2.603,13 €
exp	IT	8.675,13 €	10.341,13 €	566,00 €	48.832,55 €	406,42 €	4.207,05 €	18.309,82 €	1.664,29 €	43.236,69 €	978,54 €	0,00 €	501,10 €	436,58 €	1.723,23 €	9.284,66 €	3.021,52 €	2.354,97 €	4.157,67 €
imp	LU	113,70 €	6.593,20 €	9,31 €	4.980,20 €	1,48 €	2,55 €	130,82 €	20,26 €	2.208,35 €	88,29 €	399,78 €	0,00 €	1,88 €	0,04 €	1.097,29 €	39,28 €	36,50 €	7,49 €
exp	LU	192,48 €	2.167,61 €	28,04 €	3.030,16 €	7,27 €	115,87 €	276,33 €	62,59 €	2.284,91 €	57,58 €	837,55 €	0,00 €	7,49 €	3,06 €	579,88 €	29,64 €	40,18 €	29,88 €
imp	LV	157,31 €	223,01 €	55,13 €	1.552,86 €	1.018,39 €	8,77 €	208,92 €	582,67 €	319,49 €	47,75 €	609,82 €	11,12 €	0,00 €	0,42 €	459,08 €	15,95 €	130,48 €	36,37 €
exp	LV	29,48 €	127,14 €	92,27 €	801,77 €	1.299,87 €	5,95 €	54,91 €	270,56 €	141,08 €	30,61 €	112,99 €	2,09 €	0,00 €	6,27 €	277,56 €	5,60 €	55,46 €	7,30 €
imp	MT	22,12 €	74,86 €	9,84 €	323,78 €	2,80 €	100,61 €	212,27 €	2,68 €	367,88 €	19,91 €	1.980,39 €	0,27 €	1,54 €	0,00 €	197,34 €	6,30 €	4,06 €	2,98 €
exp	MT	7,30 €	15,06 €	2,03 €	357,47 €	0,05 €	12,23 €	48,63 €	7,89 €	295,09 €	7,55 €	172,34 €	0,38 €	0,16 €	0,00 €	97,37 €	8,83 €	3,22 €	0,72 €
imp	NL	1.890,84 €	38.067,16 €	92,95 €	62.930,32 €	252,16 €	456,70 €	6.878,54 €	3.508,75 €	18.055,76 €	5.150,50 €	7.961,04 €	715,46 €	607,26 €	105,44 €	0,00 €	1.707,70 €	1.388,86 €	338,46 €
exp	NL	6.262,55 €	68.099,28 €	496,58 €	132.384,02 €	650,80 €	2.267,98 €	13.872,65 €	5.009,00 €	43.689,61 €	3.326,88 €	22.442,54 €	1.702,75 €	442,74 €	273,40 €	0,00 €	3.049,97 €	1.601,15 €	714,67 €
imp	PT	278,50 €	1.409,19 €	2,68 €	6.407,96 €	13,49 €	113,70 €	17.945,91 €	142,98 €	3.709,44 €	546,03 €	2.944,87 €	81,82 €	15,70 €	21,24 €	2.710,98 €	0,00 €	121,19 €	36,29 €
exp	PT	256,53 €	1.425,50 €	24,90 €	5.607,46 €	23,07 €	215,30 €	10.170,85 €	227,95 €	5.347,92 €	136,24 €	1.659,97 €	60,20 €	17,29 €	13,75 €	1.873,51 €	0,00 €	84,09 €	39,28 €
imp	SK	4.702,39 €	753,37 €	52,64 €	10.956,23 €	39,03 €	53,82 €	655,77 €	156,51 €	1.983,07 €	132,64 €	2.319,08 €	86,82 €	53,08 €	9,49 €	1.442,40 €	95,66 €	0,00 €	685,06 €
exp	SK	4.135,42 €	922,18 €	60,16 €	13.275,85 €	51,46 €	151,40 €	1.061,40 €	175,98 €	3.336,66 €	84,92 €	2.884,34 €	74,14 €	165,49 €	20,12 €	1.407,19 €	138,73 €	0,00 €	467,87 €
imp	SL	2.585,84 €	437,87 €	18,89 €	4.056,35 €	6,14 €	127,25 €	398,92 €	55,72 €	947,92 €	46,39 €	4.108,06 €	82,46 €	4,89 €	2,54 €	675,61 €	37,65 €	347,37 €	0,00 €
exp	SL	1.962,01 €	238,48 €	31,91 €	4.996,09 €	32,68 €	61,02 €	248,35 €	55,78 €	1.190,87 €	18,88 €	2.994,80 €	32,15 €	34,36 €	6,98 €	470,08 €	43,82 €	833,75 €	0,00 €
imp	TOTAL	68.607,09 €	192.806,59 €	1.391,47 €	401.293,80 €	4.121,38 €	8.112,20 €	111.696,99 €	19.057,04 €	201.319,25 €	41.205,38 €	151.507,12 €	11.189,70 €	3.472,56 €	1.185,05 €	291.206,25 €	25.291,00 €	26.474,89 €	12.041,12 €
exp	TOTAL	88.020,66 €	183.751,38 €	4.509,83 €	420.727,75 €	6.706,47 €	17.925,78 €	119.103,10 €	22.679,02 €	306.443,86 €	14.303,51 €	166.227,50 €	16.549,65 €	5.029,56 €	3.306,19 €	162.950,55 €	34.903,41 €	23.935,37 €	13.668,95 €

Το ενδο- εταιρικό εμπόριο στην Ευρωζώνη 2011 (Πηγή: ΤτΕ)

Εισαγωγές - Εξαγωγές για το έτος 2011 μεταξύ των 18 κρατών - μελών της Ε.Ε (πηγή Ε.Τ.Ε. τα ποσά είναι σε εκατομ. €)																			
2011	AT	BE	CY	DE	EE	EL	ES	FI	FR	IE	IT	LU	LV	MT	NL	PT	SK	SL	
imp	AT	0,00 €	2.663,27 €	97,44 €	58.095,50 €	47,52 €	158,78 €	1.657,67 €	436,30 €	3.877,42 €	516,59 €	9.136,92 €	408,49 €	25,77 €	12,48 €	5.489,57 €	265,67 €	4.115,86 €	1.755,37 €
exp	AT	0,00 €	1.779,61 €	124,87 €	39.829,24 €	104,80 €	451,18 €	2.048,42 €	482,47 €	5.207,97 €	222,81 €	9.684,60 €	158,65 €	121,26 €	32,08 €	2.029,60 €	320,06 €	3.372,22 €	2.317,10 €
imp	BE	2.000,01 €	0,00 €	87,96 €	49.462,29 €	129,28 €	333,22 €	6.499,82 €	1.657,93 €	35.432,77 €	14.696,17 €	9.643,57 €	2.286,90 €	82,74 €	69,85 €	65.355,01 €	1.497,95 €	790,20 €	183,83 €
exp	BE	3.258,26 €	0,00 €	235,82 €	61.904,36 €	268,42 €	1.602,23 €	9.022,17 €	2.121,96 €	56.155,11 €	1.748,20 €	15.151,84 €	6.146,75 €	214,28 €	113,42 €	41.603,95 €	1.692,07 €	843,70 €	494,26 €
imp	CY	40,34 €	165,31 €	0,00 €	506,82 €	5,30 €	1.338,30 €	197,67 €	18,94 €	348,90 €	20,16 €	505,81 €	1,72 €	1,35 €	4,26 €	282,06 €	22,52 €	15,14 €	5,67 €
exp	CY	6,85 €	12,10 €	0,00 €	66,62 €	1,21 €	331,47 €	7,35 €	3,26 €	12,08 €	2,38 €	40,16 €	0,00 €	1,66 €	5,14 €	17,55 €	1,05 €	6,33 €	6,51 €
imp	DE	39.468,37 €	58.211,70 €	328,58 €	0,00 €	524,13 €	1.904,79 €	22.424,95 €	6.303,66 €	68.236,80 €	6.958,34 €	48.068,93 €	3.684,44 €	649,41 €	426,93 €	124.313,70 €	4.704,73 €	11.225,54 €	4.512,15 €
exp	DE	57.670,87 €	46.976,25 €	741,75 €	0,00 €	1.551,82 €	5.073,11 €	34.811,10 €	8.448,99 €	101.444,27 €	4.472,26 €	62.043,60 €	6.185,18 €	1.322,38 €	323,19 €	69.422,81 €	7.025,71 €	10.377,15 €	3.954,23 €
imp	EE	101,62 €	234,30 €	7,13 €	1.292,03 €	0,00 €	6,58 €	80,15 €	1.584,22 €	209,83 €	32,46 €	277,49 €	8,07 €	1.072,18 €	0,48 €	453,16 €	9,43 €	49,66 €	27,93 €
exp	EE	47,21 €	144,16 €	9,32 €	550,14 €	0,00 €	7,17 €	163,55 €	1.807,82 €	315,51 €	7,90 €	193,26 €	1,20 €	954,09 €	3,31 €	319,42 €	7,10 €	19,74 €	5,40 €
imp	EL	450,29 €	1.625,99 €	706,22 €	4.964,26 €	5,35 €	0,00 €	1.436,04 €	224,29 €	2.409,87 €	312,76 €	4.549,83 €	99,01 €	7,89 €	189,75 €	2.595,56 €	132,47 €	127,81 €	159,65 €
exp	EL	207,15 €	305,45 €	1.558,95 €	1.909,19 €	7,45 €	0,00 €	481,27 €	163,44 €	694,96 €	26,45 €	2.302,78 €	16,87 €	9,43 €	128,67 €	493,86 €	135,22 €	62,44 €	147,91 €
imp	ES	2.173,30 €	8.966,02 €	15,81 €	34.611,48 €	106,86 €	585,75 €	0,00 €	1.046,18 €	31.627,60 €	3.575,35 €	19.004,31 €	608,63 €	132,34 €	107,64 €	13.629,27 €	9.978,72 €	1.040,17 €	230,07 €
exp	ES	1.949,45 €	6.275,65 €	239,96 €	22.863,53 €	104,14 €	1.597,97 €	0,00 €	805,18 €	38.364,33 €	716,56 €	18.103,88 €	186,43 €	117,43 €	225,35 €	6.549,03 €	18.124,20 €	613,40 €	454,76 €
imp	FI	684,34 €	1.921,47 €	5,81 €	8.351,27 €	1.626,82 €	190,52 €	693,00 €	0,00 €	1.804,13 €	504,75 €	1.491,81 €	66,96 €	466,68 €	3,61 €	4.506,01 €	254,13 €	153,92 €	65,62 €
exp	FI	418,42 €	1.583,62 €	17,18 €	5.626,31 €	1.338,72 €	149,27 €	987,78 €	0,00 €	1.761,73 €	120,72 €	1.346,74 €	26,12 €	442,60 €	19,38 €	3.851,81 €	153,97 €	111,16 €	86,98 €
imp	FR	5.153,83 €	56.892,11 €	60,26 €	97.107,87 €	176,92 €	732,21 €	33.338,76 €	1.786,02 €	0,00 €	6.067,63 €	39.060,78 €	2.099,45 €	127,33 €	300,55 €	38.103,59 €	4.857,27 €	2.890,86 €	1.312,83 €
exp	FR	3.823,75 €	31.035,17 €	396,63 €	70.589,68 €	245,19 €	2.776,53 €	31.024,44 €	1.786,94 €	0,00 €	2.143,87 €	34.636,36 €	2.055,16 €	232,64 €	397,83 €	18.189,98 €	4.052,83 €	1.988,79 €	1.010,84 €
imp	IE	181,54 €	1.287,92 €	2,13 €	3.715,77 €	4,44 €	33,10 €	600,25 €	113,72 €	1.830,31 €	0,00 €	800,77 €	69,54 €	14,50 €	9,72 €	2.752,36 €	108,39 €	30,37 €	11,43 €
exp	IE	291,29 €	13.551,63 €	24,52 €	6.014,52 €	21,17 €	305,04 €	3.021,14 €	296,52 €	4.916,63 €	0,00 €	2.939,19 €	58,45 €	42,63 €	23,50 €	3.085,76 €	451,84 €	59,05 €	24,63 €
imp	IT	9.439,13 €	14.568,41 €	90,64 €	62.388,15 €	161,36 €	2.111,89 €	18.111,19 €	1.402,76 €	33.603,24 €	3.112,03 €	0,00 €	847,80 €	103,56 €	263,86 €	21.036,98 €	1.558,40 €	2.837,71 €	2.536,33 €
exp	IT	8.723,69 €	9.632,93 €	669,90 €	49.267,29 €	376,10 €	4.782,17 €	19.890,05 €	1.542,67 €	43.593,34 €	937,39 €	0,00 €	520,80 €	374,27 €	1.456,63 €	9.119,11 €	3.318,05 €	2.395,58 €	3.988,56 €
imp	LU	131,44 €	6.551,81 €	10,43 €	5.316,92 €	1,44 €	3,37 €	118,76 €	19,60 €	2.174,84 €	82,98 €	425,16 €	0,00 €	1,60 €	0,24 €	1.179,51 €	42,71 €	44,14 €	5,76 €
exp	LU	292,38 €	2.042,27 €	18,47 €	3.120,04 €	6,77 €	79,59 €	260,22 €	83,99 €	2.289,91 €	97,13 €	832,34 €	0,00 €	4,42 €	1,84 €	615,45 €	38,42 €	38,24 €	34,41 €
imp	LV	133,46 €	212,60 €	33,23 €	1.372,02 €	847,21 €	8,72 €	135,73 €	508,19 €	365,00 €	27,08 €	519,32 €	10,13 €	0,00 €	0,88 €	423,09 €	11,10 €	89,02 €	31,73 €
exp	LV	31,22 €	91,42 €	28,18 €	717,56 €	1.162,74 €	7,05 €	64,88 €	260,81 €	123,59 €	21,81 €	131,25 €	1,90 €	0,00 €	8,47 €	199,21 €	4,20 €	30,41 €	4,32 €
imp	MT	24,74 €	70,24 €	6,17 €	309,29 €	2,24 €	67,34 €	164,96 €	6,12 €	373,48 €	21,63 €	1.436,20 €	0,67 €	2,66 €	0,00 €	131,66 €	18,51 €	4,27 €	4,19 €
exp	MT	7,17 €	11,31 €	3,69 €	323,44 €	0,05 €	180,25 €	34,99 €	4,82 €	243,50 €	7,65 €	170,98 €	0,55 €	0,17 €	0,00 €	25,87 €	9,38 €	2,18 €	2,55 €
imp	NL	1.955,77 €	36.797,58 €	114,77 €	61.960,25 €	439,64 €	485,55 €	6.864,83 €	3.915,73 €	17.313,33 €	5.100,67 €	7.917,26 €	747,30 €	575,85 €	53,92 €	0,00 €	1.608,71 €	1.352,05 €	297,41 €
exp	NL	6.326,21 €	65.660,69 €	490,64 €	124.081,75 €	413,24 €	2.497,06 €	14.318,86 €	4.765,63 €	43.614,08 €	3.130,64 €	22.368,17 €	1.644,69 €	416,95 €	257,73 €	0,00 €	3.029,85 €	1.459,71 €	810,70 €
imp	PT	301,28 €	1.505,05 €	3,99 €	7.306,60 €	9,26 €	126,28 €	19.155,84 €	151,84 €	4.009,06 €	575,95 €	3.222,70 €	64,03 €	3,91 €	19,37 €	2.818,25 €	0,00 €	115,71 €	38,77 €
exp	PT	235,66 €	1.350,10 €	34,34 €	5.800,91 €	15,78 €	131,83 €	10.667,22 €	246,66 €	5.206,68 €	127,66 €	1.571,95 €	60,91 €	13,15 €	24,47 €	1.672,61 €	0,00 €	88,31 €	25,83 €
imp	SK	3.373,44 €	752,88 €	57,19 €	10.668,35 €	15,72 €	57,10 €	530,16 €	154,44 €	2.026,53 €	144,06 €	2.261,07 €	103,03 €	85,21 €	14,93 €	1.348,80 €	101,95 €	0,00 €	865,08 €
exp	SK	4.055,40 €	946,04 €	59,45 €	11.481,00 €	36,14 €	148,78 €	1.195,63 €	180,92 €	3.605,84 €	65,49 €	2.816,23 €	98,41 €	117,44 €	11,86 €	1.369,46 €	141,69 €	0,00 €	418,78 €
imp	SL	2.608,55 €	442,19 €	74,86 €	4.191,24 €	4,99 €	159,35 €	460,37 €	93,43 €	1.056,60 €	41,26 €	4.068,09 €	64,86 €	2,86 €	3,03 €	728,35 €	27,81 €	333,01 €	0,00 €
exp	SL	1.912,07 €	246,82 €	77,97 €	4.969,42 €	28,16 €	60,00 €	256,24 €	50,07 €	1.433,07 €	19,46 €	2.973,30 €	30,64 €	26,23 €	2,96 €	486,05 €	56,63 €	980,91 €	0,00 €
imp	TOTAL	68.221,45 €	192.868,85 €	1.702,62 €	411.620,11 €	4.108,48 €	8.302,85 €	112.470,15 €	19.423,37 €	206.699,71 €	41.789,87 €	152.390,02 €	11.171,03 €	3.355,84 €	1.481,50 €	285.146,93 €	25.200,47 €	25.215,44 €	12.043,82 €
exp	TOTAL	89.257,05 €	181.645,22 €	4.731,64 €	409.115,00 €	5.681,90 €	20.180,70 €	128.255,31 €	23.062,15 €	308.982,60 €	13.868,38 €	177.306,63 €	17.192,71 €	4.411,03 €	3.035,83 €	159.051,53 €	38.562,27 €	22.449,32 €	13.787,77 €

Το ενδο- εταιρικό εμπόριο στην Ευρωζώνη 2010 (Πηγή: ΤτΕ)

Εισαγωγές - Εξαγωγές για το έτος 2010 μεταξύ των 18 κρατών - μελών της Ε.Ε. (πηγή Ε.Τ.Ε. τα ποσά είναι σε εκατομ. €)																			
	2010	AT	BE	CY	DE	EE	EL	ES	FI	FR	IE	IT	LU	LV	MT	NL	PT	SK	SL
imp	AT	0,00 €	2.465,23 €	78,78 €	52.207,90 €	31,03 €	117,78 €	1.423,62 €	408,93 €	3.342,04 €	579,50 €	8.091,05 €	299,48 €	28,09 €	16,32 €	4.912,28 €	219,49 €	3.261,31 €	1.508,24 €
exp	AT	0,00 €	1.568,42 €	97,51 €	36.103,59 €	78,42 €	530,63 €	2.074,06 €	515,64 €	4.732,68 €	212,36 €	8.885,94 €	136,46 €	97,95 €	33,34 €	1.839,55 €	345,90 €	3.019,16 €	2.318,73 €
imp	BE	1.841,15 €	0,00 €	64,60 €	47.389,12 €	112,73 €	253,13 €	6.147,30 €	1.663,42 €	32.542,13 €	14.937,89 €	8.910,38 €	2.106,79 €	63,27 €	78,51 €	54.872,79 €	1.087,97 €	720,38 €	157,02 €
exp	BE	3.003,76 €	0,00 €	212,86 €	57.071,89 €	189,16 €	1.689,02 €	9.152,76 €	2.009,31 €	51.046,84 €	1.713,44 €	14.052,19 €	5.390,42 €	160,86 €	102,65 €	36.576,18 €	1.786,79 €	763,14 €	447,96 €
imp	CY	29,36 €	133,76 €	0,00 €	583,62 €	2,32 €	1.218,98 €	179,15 €	22,31 €	328,16 €	176,52 €	604,56 €	4,55 €	1,26 €	101,14 €	290,54 €	34,22 €	14,66 €	6,77 €
exp	CY	8,18 €	8,14 €	0,00 €	105,70 €	1,00 €	241,77 €	5,22 €	2,39 €	13,03 €	3,13 €	25,34 €	0,06 €	1,01 €	4,04 €	18,35 €	0,64 €	0,89 €	1,15 €
imp	DE	34.899,67 €	52.501,89 €	279,37 €	0,00 €	432,19 €	1.895,63 €	20.552,05 €	5.760,18 €	62.628,54 €	7.226,77 €	42.245,74 €	3.285,75 €	566,29 €	270,49 €	106.483,79 €	3.992,38 €	9.498,43 €	3.650,28 €
exp	DE	52.156,29 €	45.039,23 €	707,62 €	0,00 €	1.189,05 €	5.845,94 €	34.222,04 €	7.643,61 €	89.581,82 €	4.154,52 €	58.588,72 €	5.505,90 €	959,82 €	417,16 €	62.978,26 €	7.768,52 €	8.714,51 €	3.590,26 €
imp	EE	70,95 €	154,95 €	3,53 €	1.046,26 €	0,00 €	7,01 €	69,16 €	1.378,08 €	164,44 €	31,43 €	221,51 €	7,55 €	1.012,19 €	0,57 €	308,53 €	6,26 €	17,80 €	24,27 €
exp	EE	33,55 €	112,26 €	10,38 €	454,57 €	0,00 €	6,69 €	64,65 €	1.487,62 €	214,74 €	14,16 €	80,60 €	0,49 €	776,76 €	1,92 €	203,14 €	6,39 €	14,76 €	4,31 €
imp	EL	572,85 €	1.703,87 €	573,88 €	5.505,27 €	5,13 €	0,00 €	1.607,06 €	284,06 €	2.489,89 €	420,97 €	5.185,94 €	158,60 €	7,60 €	107,53 €	2.659,51 €	124,44 €	127,89 €	147,31 €
exp	EL	173,16 €	264,25 €	1.451,79 €	1.960,39 €	6,60 €	0,00 €	414,38 €	148,24 €	662,29 €	28,61 €	1.953,80 €	12,23 €	10,30 €	170,39 €	434,35 €	120,37 €	56,60 €	93,32 €
imp	ES	2.004,32 €	8.212,16 €	14,82 €	31.421,29 €	39,39 €	601,82 €	0,00 €	1.097,88 €	28.903,27 €	3.817,26 €	18.274,49 €	569,44 €	82,47 €	134,99 €	13.617,03 €	9.448,24 €	1.305,00 €	210,39 €
exp	ES	1.621,43 €	5.509,98 €	319,80 €	20.464,22 €	80,47 €	1.715,63 €	0,00 €	597,11 €	35.470,37 €	756,49 €	17.238,67 €	178,06 €	83,81 €	163,27 €	6.141,18 €	17.188,85 €	476,95 €	421,27 €
imp	FI	690,65 €	1.688,43 €	5,70 €	7.554,83 €	1.335,26 €	126,67 €	596,78 €	0,00 €	1.862,72 €	393,16 €	1.376,35 €	68,01 €	241,39 €	15,24 €	4.231,35 €	279,10 €	119,48 €	55,41 €
exp	FI	377,54 €	1.422,97 €	20,98 €	5.275,93 €	1.130,45 €	186,22 €	1.059,60 €	0,00 €	1.780,34 €	167,35 €	1.349,69 €	19,90 €	306,35 €	22,12 €	3.334,85 €	160,47 €	117,09 €	71,76 €
imp	FR	4.835,29 €	51.152,84 €	54,97 €	87.727,00 €	141,54 €	598,16 €	30.381,85 €	1.870,50 €	0,00 €	5.573,90 €	36.037,51 €	1.959,04 €	122,30 €	378,00 €	34.314,75 €	4.118,23 €	2.666,57 €	1.335,90 €
exp	FR	3.387,62 €	29.471,75 €	349,19 €	63.795,22 €	179,58 €	2.721,83 €	29.364,64 €	1.902,87 €	0,00 €	2.107,77 €	31.646,90 €	2.038,82 €	222,74 €	516,76 €	16.231,42 €	4.210,32 €	1.786,50 €	1.020,07 €
imp	IE	165,07 €	1.216,71 €	5,82 €	3.441,48 €	2,67 €	32,97 €	597,89 €	179,56 €	1.720,14 €	0,00 €	706,26 €	32,83 €	10,81 €	9,98 €	2.552,49 €	82,99 €	28,45 €	13,24 €
exp	IE	311,58 €	13.515,87 €	31,20 €	6.041,30 €	22,09 €	306,28 €	3.347,59 €	290,71 €	4.462,74 €	0,00 €	2.706,48 €	75,97 €	24,36 €	30,18 €	3.085,16 €	425,01 €	58,87 €	46,41 €
imp	IT	8.452,21 €	13.358,64 €	167,89 €	58.985,53 €	86,30 €	1.878,75 €	16.736,98 €	1.454,01 €	32.170,58 €	3.133,42 €	0,00 €	1.055,21 €	96,40 €	250,57 €	19.964,94 €	1.385,77 €	2.552,09 €	2.163,83 €
exp	IT	8.002,00 €	8.678,18 €	771,31 €	43.928,02 €	295,74 €	5.472,65 €	19.594,94 €	1.428,57 €	39.236,74 €	921,66 €	0,00 €	507,61 €	301,79 €	1.127,67 €	8.368,19 €	3.474,20 €	2.028,46 €	3.589,89 €
imp	LU	111,51 €	5.726,13 €	12,32 €	4.742,96 €	1,05 €	6,24 €	120,49 €	13,09 €	2.183,13 €	70,82 €	388,36 €	0,00 €	1,27 €	0,07 €	1.122,44 €	39,59 €	29,34 €	12,45 €
exp	LU	230,94 €	1.827,85 €	8,85 €	3.293,64 €	6,31 €	100,01 €	344,80 €	64,51 €	2.310,87 €	89,13 €	1.057,96 €	0,00 €	4,13 €	6,13 €	592,93 €	51,11 €	46,28 €	33,79 €
imp	LV	116,10 €	148,63 €	24,77 €	1.004,20 €	623,42 €	7,98 €	115,69 €	417,14 €	279,55 €	131,42 €	348,13 €	12,28 €	0,00 €	0,88 €	344,37 €	10,19 €	60,60 €	26,24 €
exp	LV	22,12 €	81,59 €	46,37 €	585,15 €	900,33 €	6,84 €	75,64 €	210,20 €	107,70 €	26,51 €	130,72 €	2,47 €	0,00 €	1,88 €	151,31 €	3,92 €	21,83 €	4,70 €
imp	MT	18,03 €	68,41 €	6,27 €	294,87 €	0,39 €	58,10 €	108,76 €	20,28 €	338,34 €	22,84 €	1.053,49 €	0,70 €	0,39 €	0,00 €	156,87 €	6,93 €	2,80 €	3,39 €
exp	MT	7,64 €	9,98 €	80,17 €	281,56 €	0,06 €	36,37 €	20,83 €	5,97 €	221,94 €	8,06 €	157,54 €	0,10 €	0,30 €	0,00 €	21,99 €	14,26 €	1,77 €	5,38 €
imp	NL	1.817,21 €	32.208,45 €	110,02 €	59.838,18 €	244,94 €	395,55 €	7.339,04 €	3.196,87 €	14.795,98 €	4.284,96 €	7.281,65 €	652,77 €	175,49 €	90,87 €	0,00 €	1.443,19 €	1.279,58 €	289,62 €
exp	NL	5.979,60 €	55.674,78 €	409,06 €	111.895,59 €	337,87 €	2.667,70 €	14.804,38 €	4.269,46 €	39.539,89 €	3.018,85 €	21.076,85 €	1.558,57 €	319,96 €	251,89 €	0,00 €	3.461,78 €	1.706,15 €	645,39 €
imp	PT	310,61 €	1.574,57 €	1,33 €	8.134,38 €	11,71 €	109,63 €	18.815,21 €	157,78 €	4.231,45 €	534,38 €	3.334,45 €	54,20 €	3,47 €	22,45 €	3.018,78 €	0,00 €	114,68 €	40,28 €
exp	PT	209,75 €	967,32 €	47,72 €	4.851,54 €	15,70 €	110,95 €	10.065,47 €	243,86 €	4.473,67 €	101,18 €	1.378,22 €	56,71 €	10,65 €	20,12 €	1.440,62 €	0,00 €	77,66 €	22,85 €
imp	SK	2.310,19 €	666,06 €	44,94 €	8.920,08 €	14,69 €	76,53 €	444,41 €	143,43 €	1.870,69 €	102,84 €	1.950,39 €	81,78 €	62,32 €	1,55 €	1.189,07 €	90,48 €	0,00 €	543,58 €
exp	SK	3.354,91 €	778,24 €	60,43 €	9.293,93 €	25,84 €	179,40 €	1.239,29 €	158,31 €	3.295,10 €	48,11 €	2.672,76 €	48,60 €	91,40 €	7,07 €	1.410,47 €	141,53 €	0,00 €	358,59 €
imp	SL	2.406,58 €	430,16 €	6,95 €	3.666,85 €	3,88 €	80,95 €	454,27 €	77,85 €	1.090,80 €	88,77 €	3.541,41 €	78,05 €	2,97 €	6,28 €	657,30 €	24,53 €	313,06 €	0,00 €
exp	SL	1.644,78 €	222,77 €	9,26 €	4.257,02 €	27,47 €	63,60 €	244,21 €	43,82 €	1.509,18 €	22,60 €	2.656,36 €	37,74 €	25,22 €	3,34 €	426,71 €	58,30 €	726,42 €	0,00 €
imp	TOTAL	60.651,75 €	173.410,89 €	1.455,96 €	382.463,82 €	3.088,64 €	7.465,88 €	105.689,71 €	18.145,37 €	190.941,85 €	41.526,85 €	139.551,67 €	10.427,03 €	2.477,98 €	1.485,44 €	250.696,83 €	22.394,00 €	22.112,12 €	10.188,22 €
exp	TOTAL	80.524,85 €	165.153,58 €	4.634,50 €	369.659,26 €	4.486,14 €	21.881,53 €	126.094,50 €	21.022,20 €	278.659,94 €	13.393,93 €	165.658,74 €	15.570,11 €	3.397,41 €	2.879,93 €	143.254,66 €	39.218,36 €	19.617,04 €	12.675,83 €

Το ενδο- εταιρικό εμπόριο στην Ευρωζώνη 2009 (Πηγή: ΤτΕ)

Εισαγωγές - Εξαγωγές για το έτος 2009 μεταξύ των 18 κρατών - μελών της Ε.Ε (πηγή Ε.Τ.Ε. τα ποσά είναι σε εκατομ. €)																			
2009	AT	BE	CY	DE	EE	EL	ES	FI	FR	IE	IT	LU	LV	MT	NL	PT	SK	SL	
imp	AT	0,00 €	2.109,09 €	24,38 €	46.320,41 €	30,85 €	115,75 €	1.255,89 €	434,24 €	3.065,43 €	533,08 €	6.911,14 €	212,82 €	32,97 €	14,18 €	4.093,42 €	194,28 €	2.253,74 €	1.194,13 €
exp	AT	0,00 €	1.483,72 €	72,78 €	30.468,59 €	55,38 €	610,90 €	1.812,63 €	441,66 €	3.868,02 €	243,38 €	7.885,17 €	103,33 €	70,95 €	30,82 €	1.715,19 €	400,59 €	2.112,45 €	2.187,98 €
imp	BE	1.541,50 €	0,00 €	36,30 €	42.674,52 €	92,31 €	236,45 €	5.147,77 €	1.426,64 €	29.333,07 €	15.435,71 €	8.269,50 €	1.888,96 €	121,32 €	68,75 €	45.519,32 €	891,02 €	624,30 €	147,35 €
exp	BE	2.667,45 €	0,00 €	196,07 €	51.351,71 €	191,63 €	1.945,84 €	8.661,59 €	1.624,79 €	47.531,60 €	1.438,22 €	12.554,46 €	4.584,49 €	125,76 €	72,27 €	31.551,58 €	1.691,04 €	577,39 €	400,39 €
imp	CY	33,14 €	182,16 €	0,00 €	490,02 €	0,39 €	1.131,85 €	203,63 €	21,29 €	223,59 €	24,92 €	606,01 €	2,88 €	0,91 €	78,72 €	270,66 €	22,78 €	5,22 €	3,86 €
exp	CY	6,28 €	10,24 €	0,00 €	81,86 €	0,78 €	220,28 €	3,38 €	2,19 €	8,35 €	4,40 €	18,30 €	0,02 €	1,26 €	3,65 €	12,82 €	0,73 €	0,34 €	0,88 €
imp	DE	29.012,91 €	47.843,10 €	207,91 €	0,00 €	352,58 €	1.704,76 €	18.851,87 €	5.143,76 €	54.864,46 €	6.390,45 €	37.536,28 €	3.239,28 €	479,72 €	325,02 €	86.007,96 €	3.459,47 €	7.487,53 €	2.917,23 €
exp	DE	45.557,09 €	41.763,79 €	634,60 €	0,00 €	846,37 €	6.517,97 €	31.202,33 €	7.048,76 €	81.233,25 €	3.654,96 €	50.482,01 €	4.417,20 €	805,81 €	295,70 €	53.037,16 €	6.192,46 €	6.577,18 €	3.048,76 €
imp	EE	55,10 €	153,01 €	3,10 €	774,31 €	0,00 €	5,99 €	71,14 €	1.047,16 €	186,79 €	23,65 €	163,92 €	7,90 €	764,67 €	2,29 €	257,43 €	6,01 €	16,23 €	23,46 €
exp	EE	25,62 €	122,97 €	3,90 €	395,42 €	0,00 €	7,94 €	41,49 €	1.201,44 €	149,51 €	9,55 €	73,51 €	0,52 €	613,32 €	2,82 €	160,50 €	7,01 €	10,98 €	5,27 €
imp	EL	645,13 €	1.999,58 €	683,38 €	6.470,85 €	7,13 €	0,00 €	1.898,73 €	423,96 €	2.820,84 €	493,86 €	6.000,57 €	178,14 €	4,64 €	4,90 €	2.798,07 €	116,54 €	112,11 €	88,21 €
exp	EL	150,73 €	248,49 €	1.195,17 €	1.798,57 €	5,26 €	0,00 €	392,27 €	70,66 €	591,60 €	47,12 €	1.800,48 €	5,68 €	6,39 €	161,30 €	424,53 €	109,15 €	44,67 €	107,83 €
imp	ES	1.780,97 €	8.014,31 €	21,45 €	29.524,15 €	73,03 €	432,75 €	0,00 €	1.067,84 €	26.883,03 €	4.354,13 €	15.482,78 €	522,35 €	93,91 €	81,84 €	11.359,64 €	8.675,91 €	793,62 €	181,14 €
exp	ES	1.406,71 €	4.545,31 €	225,59 €	18.436,80 €	67,13 €	1.795,49 €	0,00 €	460,80 €	31.546,63 €	637,80 €	13.825,10 €	205,27 €	82,47 €	161,48 €	5.056,61 €	14.965,33 €	413,67 €	403,86 €
imp	FI	402,67 €	1.444,91 €	3,43 €	6.909,30 €	1.050,14 €	98,76 €	484,73 €	0,00 €	1.842,57 €	357,01 €	1.094,67 €	91,81 €	151,38 €	16,75 €	3.052,60 €	170,09 €	97,40 €	47,15 €
exp	FI	313,68 €	1.230,80 €	206,14 €	4.657,88 €	879,63 €	234,43 €	1.025,13 €	0,00 €	1.658,80 €	170,56 €	1.365,37 €	13,74 €	191,27 €	25,20 €	2.645,11 €	310,27 €	99,39 €	73,20 €
imp	FR	3.702,25 €	47.105,74 €	33,94 €	78.968,61 €	121,41 €	498,07 €	26.929,41 €	1.535,57 €	0,00 €	5.487,22 €	32.219,64 €	2.274,70 €	93,94 €	28.942,49 €	3.584,27 €	2.402,62 €	2.402,62 €	1.262,03 €
exp	FR	2.972,99 €	25.842,10 €	303,18 €	55.520,71 €	176,20 €	3.152,17 €	27.031,05 €	1.817,69 €	0,00 €	2.208,67 €	28.427,40 €	1.641,01 €	158,55 €	368,03 €	13.850,47 €	4.375,84 €	1.734,53 €	959,06 €
imp	IE	194,26 €	1.039,56 €	13,56 €	3.054,08 €	18,18 €	22,10 €	518,37 €	215,23 €	2.147,42 €	0,00 €	814,33 €	31,92 €	9,67 €	5,73 €	2.641,60 €	83,50 €	21,09 €	9,69 €
exp	IE	322,64 €	14.104,34 €	47,62 €	5.797,13 €	20,64 €	360,23 €	3.238,55 €	272,20 €	4.491,70 €	0,00 €	2.782,51 €	139,57 €	12,22 €	20,18 €	2.841,70 €	406,39 €	61,04 €	25,85 €
imp	IT	7.189,28 €	11.955,43 €	43,13 €	49.700,83 €	78,09 €	1.487,25 €	13.141,07 €	1.445,74 €	26.352,56 €	3.144,30 €	0,00 €	1.030,42 €	64,09 €	224,11 €	16.917,69 €	1.128,01 €	2.192,62 €	1.776,76 €
exp	IT	6.960,80 €	8.032,37 €	741,01 €	36.942,49 €	203,15 €	6.134,56 €	16.680,06 €	1.195,27 €	33.984,50 €	920,84 €	0,00 €	432,02 €	209,07 €	1.053,86 €	7.111,04 €	3.877,56 €	1.606,87 €	2.861,34 €
imp	LU	94,85 €	4.937,75 €	9,24 €	4.117,91 €	0,45 €	2,04 €	135,14 €	41,78 €	1.611,41 €	64,58 €	367,87 €	0,00 €	0,98 €	0,25 €	906,39 €	38,83 €	14,92 €	7,11 €
exp	LU	206,62 €	1.740,60 €	11,79 €	3.077,37 €	7,40 €	119,71 €	603,07 €	96,20 €	2.526,90 €	38,94 €	1.158,53 €	0,00 €	3,83 €	4,42 €	690,25 €	111,68 €	53,29 €	31,05 €
imp	LV	79,16 €	106,82 €	31,94 €	795,55 €	548,11 €	5,70 €	98,17 €	262,90 €	216,35 €	17,80 €	275,98 €	9,97 €	0,00 €	0,61 €	281,71 €	7,51 €	44,61 €	22,58 €
exp	LV	36,83 €	61,02 €	39,40 €	450,50 €	751,15 €	7,12 €	54,44 €	145,67 €	95,30 €	22,97 €	83,56 €	0,00 €	1,25 €	131,70 €	4,65 €	20,36 €	4,00 €	0,00 €
imp	MT	14,75 €	60,30 €	5,80 €	272,36 €	0,24 €	31,81 €	119,73 €	17,57 €	338,91 €	20,20 €	843,10 €	1,65 €	0,60 €	0,00 €	177,39 €	6,19 €	3,55 €	3,88 €
exp	MT	6,23 €	5,24 €	55,63 €	222,00 €	0,05 €	1,48 €	17,94 €	14,96 €	187,40 €	9,91 €	105,19 €	0,03 €	0,16 €	0,00 €	20,31 €	6,25 €	2,08 €	1,74 €
imp	NL	1.691,13 €	27.720,64 €	82,91 €	53.379,28 €	345,88 €	394,18 €	4.973,69 €	2.677,89 €	14.047,96 €	3.305,98 €	6.416,96 €	718,74 €	153,49 €	43,83 €	0,00 €	1.091,35 €	1.140,91 €	228,62 €
exp	NL	4.773,46 €	44.984,19 €	348,62 €	92.027,09 €	272,06 €	2.720,87 €	12.258,47 €	3.111,41 €	32.931,00 €	2.834,27 €	18.043,29 €	1.140,31 €	247,25 €	251,38 €	0,00 €	2.932,17 €	1.286,45 €	558,01 €
imp	PT	411,54 €	1.465,02 €	1,70 €	6.789,99 €	10,09 €	105,44 €	16.844,73 €	380,71 €	4.288,21 €	512,81 €	2.988,68 €	97,28 €	3,95 €	13,28 €	2.738,03 €	0,00 €	102,65 €	31,88 €
exp	PT	182,57 €	783,84 €	34,34 €	4.106,44 €	12,08 €	110,77 €	8.623,73 €	135,55 €	3.931,69 €	119,01 €	1.187,01 €	53,29 €	7,04 €	11,85 €	1.146,86 €	0,00 €	51,84 €	15,25 €
imp	SK	2.051,22 €	562,15 €	36,24 €	6.927,97 €	11,38 €	76,91 €	425,47 €	173,47 €	1.787,58 €	86,54 €	1.729,91 €	98,47 €	70,23 €	1,84 €	961,25 €	55,61 €	0,00 €	381,90 €
exp	SK	2.397,29 €	662,38 €	48,79 €	7.857,77 €	18,16 €	257,95 €	943,05 €	113,14 €	3.082,93 €	30,99 €	2.393,07 €	25,17 €	65,02 €	8,14 €	1.284,71 €	137,45 €	0,00 €	261,00 €
imp	SL	2.243,01 €	388,05 €	5,19 €	3.136,13 €	5,67 €	134,35 €	464,04 €	65,92 €	946,88 €	65,20 €	3.027,93 €	62,06 €	2,97 €	2,83 €	566,95 €	20,80 €	238,29 €	0,00 €
exp	SL	1.360,48 €	186,04 €	9,41 €	3.644,28 €	24,14 €	77,12 €	206,19 €	48,47 €	1.381,15 €	16,07 €	2.119,98 €	17,89 €	20,94 €	2,05 €	289,70 €	52,09 €	532,80 €	0,00 €
imp	TOTAL	51.142,87 €	157.087,62 €	1.243,60 €	340.306,27 €	2.745,93 €	6.484,16 €	91.563,58 €	16.381,67 €	170.957,06 €	40.317,44 €	124.749,27 €	10.469,35 €	2.049,44 €	1.147,10 €	207.492,60 €	19.552,17 €	17.551,41 €	8.326,98 €
exp	TOTAL	69.347,47 €	145.807,44 €	4.174,04 €	316.836,61 €	3.531,21 €	24.274,83 €	112.795,37 €	17.800,86 €	249.200,33 €	12.407,66 €	144.304,94 €	12.782,15 €	2.621,31 €	2.474,40 €	121.970,24 €	35.580,66 €	15.185,33 €	10.945,47 €

Το ενδο- εταιρικό εμπόριο στην Ευρωζώνη 2008 (Πηγή: ΤτΕ)

Εισαγωγές - Εξαγωγές για το έτος 2008 μεταξύ των 18 κρατών - μελών της Ε.Ε (πηγή Ε.Τ.Ε. τα ποσά είναι σε εκατομ. €)																			
2008	AT	BE	CY	DE	EE	EL	ES	FI	FR	IE	IT	LU	LV	MT	NL	PT	SK	SL	
imp	AT	0,00 €	2.579,41 €	61,24 €	55.703,72 €	36,97 €	131,38 €	1.312,24 €	573,85 €	3.845,33 €	605,74 €	8.814,32 €	230,98 €	27,48 €	11,19 €	5.179,92 €	232,28 €	2.488,78 €	1.422,61 €
exp	AT	0,00 €	1.785,37 €	77,20 €	36.340,54 €	134,00 €	787,65 €	2.900,13 €	630,59 €	4.574,33 €	283,12 €	10.545,92 €	160,73 €	145,74 €	43,10 €	2.194,60 €	400,75 €	2.718,72 €	2.697,58 €
imp	BE	1.866,39 €	0,00 €	68,93 €	54.411,42 €	79,57 €	241,78 €	6.094,55 €	1.770,73 €	34.691,42 €	12.569,53 €	10.006,03 €	2.909,30 €	71,48 €	44,69 €	61.188,70 €	1.094,92 €	656,06 €	167,25 €
exp	BE	3.204,34 €	0,00 €	202,20 €	63.369,98 €	255,54 €	2.267,81 €	10.531,73 €	2.313,18 €	56.013,88 €	1.964,20 €	15.021,26 €	6.044,71 €	200,75 €	95,71 €	39.223,34 €	1.987,12 €	860,93 €	529,72 €
imp	CY	40,56 €	155,09 €	0,00 €	601,60 €	0,44 €	1.228,53 €	261,63 €	21,98 €	294,42 €	26,83 €	769,76 €	3,80 €	0,99 €	146,67 €	295,25 €	36,60 €	9,50 €	6,94 €
exp	CY	5,25 €	14,21 €	0,00 €	67,11 €	1,04 €	228,53 €	21,12 €	2,86 €	11,31 €	8,28 €	36,23 €	0,14 €	0,97 €	4,08 €	16,47 €	0,75 €	1,08 €	0,80 €
imp	DE	34.938,76 €	58.184,23 €	235,89 €	0,00 €	407,61 €	2.026,57 €	20.537,34 €	7.412,59 €	64.776,97 €	7.596,34 €	47.087,00 €	4.208,96 €	537,83 €	620,08 €	100.055,09 €	4.031,61 €	8.653,58 €	3.738,16 €
exp	DE	54.642,45 €	49.898,64 €	760,04 €	0,00 €	1.522,70 €	7.724,35 €	42.578,02 €	9.623,60 €	93.668,58 €	5.535,27 €	61.910,68 €	5.288,87 €	1.409,75 €	351,94 €	65.623,69 €	8.131,84 €	8.738,64 €	4.310,03 €
imp	EE	85,11 €	218,95 €	4,83 €	1.455,66 €	0,00 €	8,88 €	81,65 €	1.540,12 €	220,62 €	49,98 €	282,91 €	11,17 €	987,60 €	0,34 €	362,20 €	10,83 €	29,82 €	22,23 €
exp	EE	37,86 €	101,22 €	2,34 €	429,14 €	0,00 €	14,29 €	58,51 €	1.557,94 €	114,99 €	13,07 €	104,90 €	2,69 €	843,89 €	0,68 €	194,06 €	10,06 €	19,69 €	4,63 €
imp	EL	837,17 €	2.253,27 €	735,60 €	7.946,82 €	8,50 €	0,00 €	2.294,37 €	612,73 €	3.367,92 €	546,19 €	7.597,49 €	173,64 €	5,26 €	8,49 €	3.145,18 €	154,82 €	122,04 €	94,35 €
exp	EL	159,04 €	249,28 €	1.343,05 €	2.078,51 €	7,04 €	0,00 €	556,98 €	134,38 €	740,60 €	68,86 €	2.195,73 €	12,10 €	21,76 €	225,89 €	478,72 €	143,86 €	51,32 €	254,67 €
imp	ES	2.492,92 €	9.601,78 €	37,97 €	41.950,39 €	39,16 €	422,03 €	0,00 €	1.951,15 €	34.302,49 €	4.078,01 €	22.793,62 €	978,57 €	358,44 €	73,40 €	13.320,90 €	9.780,66 €	831,09 €	259,19 €
exp	ES	1.479,10 €	5.747,82 €	330,27 €	20.167,73 €	111,24 €	2.632,39 €	0,00 €	603,17 €	35.087,96 €	918,25 €	15.444,66 €	236,37 €	116,65 €	123,06 €	6.034,17 €	17.366,28 €	478,35 €	498,37 €
imp	FI	552,30 €	1.921,01 €	3,12 €	9.776,05 €	1.432,36 €	154,79 €	663,48 €	0,00 €	1.997,48 €	419,83 €	1.685,25 €	135,27 €	231,82 €	30,62 €	3.950,09 €	261,22 €	325,23 €	70,18 €
exp	FI	420,09 €	1.637,15 €	183,51 €	6.559,69 €	1.437,77 €	330,56 €	1.887,82 €	0,00 €	2.290,29 €	300,71 €	2.157,84 €	39,46 €	405,00 €	5,43 €	3.371,76 €	313,50 €	141,88 €	124,84 €
imp	FR	4.340,29 €	56.547,03 €	45,29 €	93.296,61 €	153,34 €	627,99 €	32.866,50 €	2.327,63 €	0,00 €	5.677,91 €	39.513,27 €	2.980,35 €	161,83 €	359,88 €	32.007,77 €	4.073,72 €	2.414,45 €	1.216,43 €
exp	FR	3.702,92 €	31.248,62 €	308,15 €	65.797,61 €	257,33 €	3.705,57 €	34.129,24 €	1.880,85 €	0,00 €	2.728,78 €	35.913,93 €	2.052,79 €	248,27 €	510,71 €	17.060,04 €	5.181,52 €	2.067,24 €	1.184,87 €
imp	IE	196,17 €	1.496,55 €	30,33 €	4.900,96 €	4,59 €	32,74 €	867,15 €	320,74 €	2.256,11 €	0,00 €	1.238,53 €	69,21 €	32,62 €	7,22 €	3.221,04 €	115,93 €	24,15 €	19,07 €
exp	IE	389,07 €	12.539,03 €	32,07 €	5.920,88 €	47,25 €	361,34 €	3.570,35 €	334,96 €	4.988,99 €	0,00 €	3.004,79 €	145,26 €	14,57 €	17,68 €	3.025,34 €	421,53 €	69,76 €	28,00 €
imp	IT	8.999,11 €	14.201,33 €	124,31 €	61.185,59 €	102,05 €	1.852,32 €	16.633,50 €	2.307,56 €	32.872,61 €	3.041,37 €	0,00 €	1.534,43 €	80,68 €	292,93 €	20.518,73 €	1.404,95 €	2.496,16 €	2.273,32 €
exp	IT	8.802,75 €	9.930,83 €	1.102,44 €	47.110,45 €	363,25 €	7.842,56 €	24.123,20 €	1.705,31 €	41.458,95 €	1.417,40 €	0,00 €	463,63 €	360,55 €	1.228,84 €	8.678,31 €	3.593,64 €	2.045,39 €	3.980,80 €
imp	LU	124,95 €	6.105,18 €	6,15 €	5.193,21 €	0,29 €	2,75 €	156,25 €	48,59 €	2.250,05 €	72,19 €	344,98 €	0,00 €	0,44 €	0,28 €	1.046,95 €	36,79 €	14,97 €	15,06 €
exp	LU	260,81 €	1.773,98 €	11,69 €	3.750,06 €	12,63 €	128,68 €	847,74 €	144,85 €	3.022,13 €	49,89 €	1.196,11 €	0,00 €	10,31 €	2,64 €	1.037,74 €	159,67 €	87,46 €	45,93 €
imp	LV	190,04 €	189,24 €	41,63 €	1.411,86 €	772,15 €	10,10 €	123,34 €	473,43 €	281,69 €	26,45 €	390,70 €	14,68 €	0,00 €	0,74 €	394,05 €	21,51 €	108,10 €	24,85 €
exp	LV	27,27 €	62,71 €	66,90 €	522,12 €	901,24 €	5,18 €	95,00 €	195,71 €	117,54 €	71,86 €	112,16 €	2,62 €	0,00 €	1,69 €	151,00 €	2,78 €	33,96 €	4,19 €
imp	MT	36,12 €	64,92 €	7,70 €	267,55 €	0,11 €	37,28 €	143,03 €	16,37 €	381,43 €	20,30 €	1.027,37 €	1,42 €	1,51 €	0,00 €	147,40 €	7,40 €	3,13 €	2,55 €
exp	MT	8,01 €	6,35 €	5,54 €	270,43 €	0,04 €	6,86 €	16,98 €	19,50 €	237,25 €	8,84 €	114,61 €	0,05 €	0,46 €	0,00 €	21,30 €	5,58 €	0,58 €	0,75 €
imp	NL	2.061,89 €	34.249,78 €	82,45 €	65.577,97 €	155,80 €	468,95 €	6.350,05 €	3.618,39 €	17.384,21 €	3.702,20 €	8.076,91 €	1.203,68 €	205,03 €	19,08 €	0,00 €	1.309,06 €	1.186,94 €	274,65 €
exp	NL	5.988,42 €	59.494,22 €	398,96 €	110.608,43 €	384,41 €	3.175,73 €	14.852,08 €	3.928,05 €	38.670,74 €	3.674,04 €	22.418,43 €	1.419,62 €	459,31 €	182,28 €	0,00 €	3.069,65 €	1.626,65 €	726,18 €
imp	PT	382,16 €	1.848,08 €	4,47 €	8.594,93 €	16,87 €	121,10 €	19.786,69 €	388,75 €	5.198,57 €	591,10 €	3.452,83 €	179,88 €	3,43 €	5,09 €	3.025,24 €	0,00 €	95,02 €	26,41 €
exp	PT	195,13 €	966,88 €	43,23 €	4.954,30 €	16,83 €	153,73 €	10.826,06 €	252,55 €	4.579,74 €	235,62 €	1.432,52 €	62,70 €	18,66 €	29,61 €	1.277,00 €	0,00 €	52,52 €	26,26 €
imp	SK	2.530,84 €	861,73 €	25,40 €	9.908,72 €	25,00 €	65,20 €	538,13 €	157,83 €	1.872,29 €	88,76 €	1.954,70 €	134,61 €	48,41 €	6,95 €	1.128,97 €	61,57 €	0,00 €	511,08 €
exp	SK	2.812,68 €	831,38 €	46,31 €	9.429,48 €	47,84 €	277,42 €	1.122,04 €	640,45 €	3.211,76 €	93,91 €	2.730,21 €	26,36 €	159,85 €	6,53 €	1.546,88 €	164,10 €	0,00 €	361,18 €
imp	SL	2.830,49 €	482,98 €	4,12 €	4.318,17 €	6,18 €	258,46 €	602,86 €	101,13 €	1.176,90 €	42,64 €	4.159,63 €	72,26 €	2,83 €	13,78 €	751,32 €	34,39 €	309,26 €	0,00 €
exp	SL	1.738,98 €	207,57 €	13,11 €	4.331,98 €	19,50 €	85,54 €	283,30 €	59,34 €	1.312,17 €	27,18 €	2.704,12 €	26,90 €	25,08 €	4,29 €	361,34 €	56,55 €	564,37 €	0,00 €
imp	TOTAL	62.505,27 €	190.960,56 €	1.519,43 €	426.501,23 €	3.240,99 €	7.690,85 €	109.312,76 €	23.643,57 €	207.170,51 €	39.155,37 €	159.195,30 €	14.842,21 €	2.757,68 €	1.641,43 €	249.738,80 €	22.668,26 €	19.768,28 €	10.144,33 €
exp	TOTAL	83.874,17 €	176.495,26 €	4.927,01 €	381.708,44 €	5.519,65 €	29.728,19 €	148.400,30 €	24.027,29 €	290.101,21 €	17.399,28 €	177.044,10 €	15.985,00 €	4.441,57 €	2.834,16 €	150.295,76 €	41.009,18 €	19.558,54 €	14.778,80 €

Το ενδο- εταιρικό εμπόριο στην Ευρωζώνη 2007 (Πηγή: ΤΤΕ)

Εισαγωγές - Εξαγωγές για το έτος 2007 μεταξύ των 18 κρατών - μελών της Ε.Ε. (πηγή Ε.Τ.Ε. τα ποσά είναι σε εκατομ. €)																			
2007	AT	BE	CY	DE	EE	EL	ES	FI	FR	IE	IT	LU	LV	MT	NL	PT	SK	SL	
imp	AT	0,00 €	2.591,57 €	72,94 €	54.135,64 €	35,74 €	147,53 €	1.300,76 €	652,92 €	3.719,65 €	510,69 €	8.430,83 €	257,77 €	35,22 €	11,94 €	5.143,93 €	219,25 €	2.332,54 €	1.366,85 €
exp	AT	0,00 €	1.708,88 €	64,15 €	35.609,90 €	140,58 €	759,71 €	3.374,54 €	571,62 €	4.284,42 €	328,82 €	10.542,23 €	172,74 €	180,09 €	47,11 €	2.145,29 €	478,75 €	2.365,48 €	2.550,08 €
imp	BE	1.658,53 €	0,00 €	108,51 €	53.129,97 €	111,25 €	284,24 €	5.490,11 €	1.709,14 €	33.313,80 €	14.501,50 €	11.245,90 €	2.224,49 €	46,75 €	23,06 €	52.507,89 €	1.074,99 €	641,65 €	148,55 €
exp	BE	3.190,03 €	0,00 €	187,39 €	61.251,67 €	237,42 €	2.178,06 €	11.401,32 €	2.050,91 €	52.357,47 €	2.200,37 €	16.275,46 €	5.396,33 €	228,38 €	88,08 €	37.320,22 €	1.948,60 €	825,33 €	499,00 €
imp	CY	38,92 €	142,07 €	0,00 €	589,34 €	0,59 €	1.109,13 €	224,12 €	22,74 €	338,30 €	24,14 €	644,35 €	3,54 €	0,40 €	35,66 €	256,12 €	28,51 €	9,92 €	4,89 €
exp	CY	4,83 €	15,79 €	0,00 €	66,88 €	1,51 €	215,96 €	5,98 €	2,33 €	8,62 €	15,62 €	29,50 €	0,23 €	1,30 €	3,55 €	16,42 €	0,57 €	5,44 €	1,32 €
imp	DE	33.801,05 €	57.841,52 €	645,86 €	0,00 €	427,34 €	2.021,91 €	20.322,51 €	8.111,66 €	64.594,56 €	8.622,81 €	44.791,94 €	3.769,10 €	491,45 €	383,15 €	92.077,10 €	4.051,27 €	8.915,47 €	3.567,93 €
exp	DE	52.786,28 €	50.657,74 €	858,80 €	0,00 €	1.544,29 €	7.489,09 €	47.522,22 €	10.271,41 €	91.604,72 €	6.237,01 €	64.393,43 €	4.701,29 €	1.741,99 €	369,46 €	62.666,18 €	8.331,75 €	8.492,24 €	4.121,51 €
imp	EE	119,64 €	226,88 €	3,92 €	1.477,96 €	0,00 €	8,89 €	79,85 €	1.772,22 €	230,95 €	45,66 €	314,61 €	12,69 €	851,20 €	0,24 €	389,12 €	10,58 €	34,04 €	19,94 €
exp	EE	51,60 €	81,93 €	1,83 €	418,38 €	0,00 €	14,08 €	46,07 €	1.421,97 €	108,07 €	29,09 €	85,20 €	1,61 €	924,47 €	1,01 €	215,46 €	8,02 €	18,12 €	5,19 €
imp	EL	771,40 €	2.280,54 €	724,59 €	7.806,95 €	12,25 €	0,00 €	2.188,74 €	578,13 €	3.347,74 €	565,58 €	7.220,01 €	162,69 €	4,59 €	3,74 €	2.924,23 €	131,62 €	198,62 €	92,52 €
exp	EL	168,24 €	285,37 €	1.249,99 €	2.198,69 €	9,14 €	0,00 €	607,80 €	103,19 €	788,43 €	62,96 €	2.071,49 €	5,31 €	13,99 €	89,29 €	396,56 €	125,81 €	49,61 €	212,47 €
imp	ES	2.812,61 €	10.022,96 €	31,00 €	45.650,29 €	45,48 €	730,93 €	0,00 €	1.891,89 €	36.505,40 €	3.859,03 €	24.740,99 €	802,83 €	241,69 €	27,88 €	13.645,29 €	9.442,38 €	728,75 €	397,58 €
exp	ES	1.399,60 €	5.217,30 €	215,27 €	19.891,68 €	121,09 €	2.210,64 €	0,00 €	805,12 €	34.782,96 €	1.041,38 €	16.474,83 €	237,72 €	116,50 €	139,72 €	6.041,53 €	16.002,64 €	519,04 €	482,51 €
imp	FI	523,68 €	1.733,65 €	3,21 €	9.388,20 €	1.297,41 €	191,36 €	841,13 €	0,00 €	2.049,15 €	516,40 €	1.884,37 €	85,82 €	217,64 €	71,24 €	4.039,90 €	208,48 €	163,87 €	74,96 €
exp	FI	467,10 €	1.596,49 €	29,78 €	7.161,70 €	1.750,49 €	368,91 €	1.799,10 €	0,00 €	2.330,64 €	231,12 €	1.842,12 €	34,71 €	473,39 €	5,79 €	3.649,99 €	232,49 €	120,32 €	106,27 €
imp	FR	4.133,72 €	52.311,82 €	30,99 €	88.792,52 €	236,24 €	623,65 €	32.668,10 €	2.461,75 €	0,00 €	5.922,22 €	38.825,10 €	2.653,60 €	163,80 €	274,87 €	32.153,53 €	4.180,24 €	1.722,09 €	1.165,72 €
exp	FR	3.668,31 €	29.944,38 €	372,81 €	62.446,82 €	288,20 €	3.774,32 €	37.911,35 €	2.008,54 €	0,00 €	2.938,09 €	36.331,33 €	1.915,30 €	271,57 €	724,53 €	16.633,05 €	5.019,68 €	1.874,92 €	1.214,51 €
imp	IE	184,28 €	1.477,92 €	27,28 €	5.942,41 €	6,84 €	38,78 €	953,21 €	220,46 €	2.545,95 €	0,00 €	1.316,91 €	62,80 €	40,31 €	6,01 €	3.043,57 €	128,36 €	24,19 €	17,46 €
exp	IE	508,39 €	12.777,28 €	34,25 €	6.538,13 €	40,55 €	418,03 €	3.253,92 €	415,35 €	5.156,33 €	0,00 €	3.170,09 €	158,23 €	10,29 €	16,60 €	3.530,55 €	414,68 €	73,48 €	29,64 €
imp	IT	9.376,47 €	15.998,20 €	68,88 €	63.721,31 €	75,98 €	2.033,81 €	16.201,11 €	2.019,80 €	34.048,02 €	3.477,14 €	0,00 €	1.681,63 €	75,76 €	180,91 €	20.595,59 €	1.522,16 €	2.582,19 €	2.306,23 €
exp	IT	8.844,98 €	10.751,47 €	850,22 €	47.253,95 €	392,38 €	7.767,28 €	27.369,20 €	1.977,70 €	41.991,09 €	1.738,95 €	0,00 €	593,52 €	426,41 €	878,14 €	8.657,67 €	3.552,83 €	1.932,16 €	3.809,75 €
imp	LU	134,08 €	5.648,10 €	7,63 €	4.855,79 €	0,96 €	4,14 €	150,98 €	39,95 €	1.969,27 €	78,64 €	400,78 €	0,00 €	0,60 €	0,27 €	998,98 €	34,45 €	11,98 €	19,08 €
exp	LU	268,01 €	1.678,84 €	38,03 €	3.475,63 €	11,84 €	97,54 €	822,30 €	132,04 €	2.706,96 €	61,60 €	1.213,22 €	0,00 €	11,67 €	2,23 €	876,09 €	159,29 €	72,36 €	45,89 €
imp	LV	164,71 €	213,17 €	34,69 €	1.740,09 €	899,82 €	12,01 €	154,59 €	567,55 €	256,73 €	22,03 €	408,29 €	18,01 €	0,00 €	0,30 €	358,00 €	24,10 €	71,30 €	19,82 €
exp	LV	32,41 €	59,71 €	19,20 €	504,29 €	831,13 €	12,78 €	81,13 €	181,47 €	90,41 €	63,31 €	88,43 €	2,55 €	0,00 €	5,69 €	122,06 €	6,17 €	20,77 €	4,04 €
imp	MT	29,56 €	68,36 €	4,71 €	290,47 €	0,10 €	28,32 €	98,37 €	4,18 €	420,08 €	21,35 €	902,73 €	2,79 €	0,33 €	0,00 €	107,94 €	8,42 €	1,82 €	6,01 €
exp	MT	5,70 €	14,57 €	3,38 €	306,71 €	0,00 €	2,26 €	14,32 €	48,04 €	271,29 €	9,06 €	90,79 €	0,01 €	0,23 €	0,00 €	12,49 €	7,83 €	1,56 €	17,38 €
imp	NL	1.910,41 €	33.378,28 €	78,24 €	63.663,76 €	232,27 €	391,32 €	6.355,17 €	3.625,75 €	15.733,67 €	3.944,71 €	7.804,46 €	996,33 €	180,84 €	17,03 €	0,00 €	1.225,89 €	1.293,04 €	246,75 €
exp	NL	5.793,55 €	54.508,03 €	326,57 €	98.174,15 €	453,96 €	2.938,44 €	14.518,48 €	4.100,55 €	34.023,49 €	3.735,16 €	20.264,76 €	1.309,94 €	374,17 €	162,75 €	0,00 €	2.874,33 €	1.364,07 €	688,58 €
imp	PT	524,17 €	1.746,17 €	7,30 €	8.367,51 €	6,27 €	109,36 €	18.618,89 €	267,39 €	5.207,37 €	476,89 €	3.299,46 €	165,10 €	4,22 €	8,28 €	2.838,41 €	0,00 €	99,97 €	36,55 €
exp	PT	198,64 €	982,35 €	30,12 €	4.957,53 €	17,02 €	144,70 €	10.978,89 €	234,83 €	4.822,90 €	185,27 €	1.580,37 €	104,03 €	27,48 €	11,32 €	1.324,20 €	0,00 €	50,99 €	27,79 €
imp	SK	2.358,04 €	765,26 €	73,29 €	9.489,08 €	14,95 €	79,80 €	565,09 €	133,21 €	1.829,91 €	94,48 €	1.749,20 €	102,51 €	40,41 €	4,25 €	983,36 €	68,85 €	0,00 €	274,29 €
exp	SK	2.473,92 €	901,84 €	42,14 €	8.917,00 €	55,09 €	256,59 €	1.299,07 €	258,24 €	2.755,20 €	99,53 €	2.657,69 €	29,16 €	123,19 €	2,37 €	1.502,59 €	135,35 €	0,00 €	336,58 €
imp	SL	2.691,50 €	494,89 €	4,83 €	4.177,85 €	4,19 €	169,36 €	529,44 €	83,01 €	1.151,61 €	42,32 €	3.927,57 €	62,68 €	1,92 €	0,97 €	762,11 €	37,12 €	283,41 €	0,00 €
exp	SL	1.631,12 €	190,95 €	9,70 €	4.097,85 €	20,60 €	72,09 €	371,21 €	63,13 €	1.297,95 €	28,28 €	2.725,22 €	47,72 €	28,01 €	4,73 €	336,48 €	63,48 €	464,98 €	0,00 €
imp	TOTAL	61.232,77 €	186.941,36 €	1.927,85 €	423.219,13 €	3.407,68 €	7.984,53 €	106.742,17 €	24.161,76 €	207.262,16 €	42.725,58 €	157.907,48 €	13.064,39 €	2.397,12 €	1.049,81 €	232.825,07 €	22.396,67 €	19.114,86 €	9.765,14 €
exp	TOTAL	81.492,72 €	171.372,90 €	4.333,64 €	363.270,95 €	5.915,29 €	28.720,49 €	161.376,90 €	24.646,44 €	279.380,94 €	19.005,62 €	179.836,17 €	14.710,37 €	4.953,12 €	2.552,37 €	145.446,83 €	39.362,28 €	18.250,87 €	14.152,53 €

Το ενδο- εταιρικό εμπόριο στην Ευρωζώνη 2006 (Πηγή: ΤΤΕ)

Εισαγωγές - Εξαγωγές για το έτος 2006 μεταξύ των 18 κρατών - μελών της Ε.Ε. (πηγή Ε.Τ.Ε. τα ποσά είναι σε εκατομ. €)																			
2006	AT	BE	CY	DE	EE	EL	ES	FI	FR	IE	IT	LU	LV	MT	NL	PT	SK	SL	
imp	AT	0,00 €	2.557,68 €	77,36 €	49.662,70 €	23,23 €	118,78 €	1.226,04 €	662,56 €	3.456,18 €	526,36 €	7.625,59 €	278,21 €	19,48 €	7,49 €	4.464,37 €	197,38 €	1.761,01 €	1.251,77 €
exp	AT	0,00 €	1.726,06 €	52,62 €	32.749,84 €	100,93 €	608,46 €	3.029,68 €	569,55 €	4.096,14 €	358,80 €	9.795,76 €	194,43 €	160,92 €	215,41 €	1.968,74 €	445,97 €	1.850,05 €	2.008,85 €
imp	BE	1.771,71 €	0,00 €	64,98 €	48.460,72 €	81,18 €	240,67 €	5.149,18 €	1.571,58 €	31.017,16 €	16.023,63 €	9.374,40 €	1.715,02 €	41,13 €	18,71 €	50.947,94 €	1.054,90 €	390,26 €	140,17 €
exp	BE	2.959,88 €	0,00 €	175,19 €	57.333,66 €	205,88 €	1.853,02 €	10.687,35 €	1.869,99 €	49.112,84 €	2.356,04 €	15.029,15 €	5.469,23 €	165,02 €	75,89 €	34.851,77 €	1.734,90 €	662,56 €	410,20 €
imp	CY	34,64 €	120,85 €	0,00 €	494,54 €	0,42 €	968,70 €	159,59 €	52,04 €	236,78 €	25,79 €	629,98 €	2,55 €	0,32 €	3,21 €	236,87 €	25,72 €	9,04 €	2,82 €
exp	CY	4,95 €	14,50 €	0,00 €	51,51 €	1,03 €	149,39 €	7,04 €	2,27 €	83,50 €	12,03 €	37,33 €	0,08 €	0,82 €	3,61 €	16,22 €	0,75 €	3,68 €	1,43 €
imp	DE	31.193,63 €	52.892,63 €	410,36 €	0,00 €	357,78 €	1.977,54 €	19.201,72 €	7.507,60 €	62.079,41 €	8.332,14 €	40.983,63 €	3.544,75 €	485,52 €	296,37 €	86.120,65 €	4.004,02 €	7.324,03 €	3.018,53 €
exp	DE	49.062,88 €	46.458,73 €	730,11 €	0,00 €	1.302,62 €	6.639,35 €	41.476,02 €	9.149,85 €	84.579,43 €	5.770,48 €	58.857,37 €	4.319,67 €	1.353,76 €	335,89 €	55.768,62 €	7.321,00 €	7.613,93 €	3.447,81 €
imp	EE	119,14 €	188,91 €	5,01 €	1.339,67 €	0,00 €	7,93 €	70,17 €	1.939,31 €	195,95 €	23,19 €	269,86 €	13,05 €	608,74 €	0,73 €	379,92 €	8,37 €	22,18 €	16,27 €
exp	EE	37,93 €	77,90 €	2,54 €	385,58 €	0,00 €	13,28 €	46,62 €	1.391,11 €	103,19 €	37,50 €	55,82 €	0,35 €	699,57 €	0,68 €	182,72 €	5,68 €	9,01 €	1,82 €
imp	EL	617,18 €	1.839,94 €	411,11 €	6.946,40 €	6,99 €	0,00 €	1.922,24 €	604,16 €	3.117,45 €	464,67 €	6.437,27 €	310,18 €	6,30 €	3,35 €	2.800,89 €	123,45 €	147,53 €	92,57 €
exp	EL	146,95 €	230,02 €	973,20 €	2.089,24 €	8,57 €	0,00 €	746,15 €	102,66 €	821,65 €	71,56 €	2.034,84 €	5,16 €	13,26 €	26,05 €	386,95 €	101,71 €	30,84 €	205,52 €
imp	ES	2.192,82 €	9.266,28 €	19,16 €	38.737,42 €	134,88 €	669,46 €	0,00 €	1.590,34 €	35.032,01 €	3.842,19 €	21.608,42 €	792,88 €	203,81 €	17,70 €	12.840,60 €	8.687,05 €	718,53 €	248,18 €
exp	ES	1.407,25 €	4.978,56 €	193,79 €	18.590,80 €	113,67 €	1.907,66 €	0,00 €	730,69 €	31.891,61 €	1.047,26 €	14.528,06 €	179,79 €	84,06 €	90,88 €	5.633,66 €	15.172,74 €	450,23 €	441,87 €
imp	FI	483,92 €	1.618,85 €	3,11 €	8.629,42 €	1.296,68 €	131,62 €	699,26 €	0,00 €	1.804,50 €	550,99 €	1.690,92 €	57,46 €	130,46 €	57,01 €	3.573,85 €	264,71 €	150,62 €	63,06 €
exp	FI	470,58 €	1.410,49 €	50,97 €	6.945,94 €	1.773,03 €	322,22 €	1.530,56 €	0,00 €	2.064,54 €	229,38 €	1.955,08 €	41,22 €	468,60 €	14,41 €	3.155,81 €	200,06 €	106,82 €	111,48 €
imp	FR	3.775,12 €	47.927,14 €	144,42 €	81.605,92 €	284,94 €	755,99 €	30.140,93 €	2.139,27 €	0,00 €	5.766,02 €	36.019,50 €	2.647,73 €	246,96 €	340,07 €	29.241,79 €	3.957,91 €	978,91 €	1.004,15 €
exp	FR	3.689,16 €	28.620,81 €	395,34 €	61.391,41 €	311,31 €	3.293,53 €	37.973,53 €	1.910,20 €	0,00 €	2.709,66 €	35.095,05 €	1.824,71 €	228,05 €	578,05 €	15.879,14 €	4.886,56 €	1.107,27 €	1.296,93 €
imp	IE	165,50 €	1.436,27 €	16,55 €	5.609,79 €	18,61 €	41,00 €	879,10 €	267,33 €	2.120,83 €	0,00 €	1.382,70 €	63,49 €	60,28 €	1,89 €	2.681,61 €	142,19 €	12,35 €	17,88 €
exp	IE	420,80 €	12.304,76 €	29,61 €	6.741,12 €	24,94 €	370,53 €	3.247,55 €	455,25 €	5.049,85 €	0,00 €	3.612,77 €	153,22 €	5,58 €	14,66 €	3.386,28 €	421,31 €	45,76 €	23,68 €
imp	IT	9.232,29 €	14.862,90 €	50,32 €	59.103,62 €	66,47 €	1.988,43 €	15.010,08 €	2.233,73 €	32.738,54 €	3.757,42 €	0,00 €	1.248,05 €	64,91 €	199,59 €	19.729,49 €	1.584,45 €	2.107,20 €	1.960,69 €
exp	IT	8.250,83 €	9.558,07 €	842,37 €	43.936,12 €	340,30 €	6.834,49 €	24.470,84 €	1.608,09 €	39.120,67 €	1.728,90 €	0,00 €	584,20 €	337,63 €	883,96 €	7.985,81 €	3.736,39 €	1.622,88 €	3.157,79 €
imp	LU	131,81 €	5.698,74 €	4,71 €	4.378,02 €	0,37 €	4,33 €	127,55 €	52,37 €	1.851,61 €	84,27 €	467,40 €	0,00 €	1,39 €	0,52 €	905,32 €	33,38 €	13,41 €	15,44 €
exp	LU	428,67 €	1.600,61 €	190,00 €	3.489,76 €	10,87 €	81,16 €	955,07 €	156,43 €	2.926,61 €	60,02 €	1.594,94 €	0,00 €	10,78 €	15,31 €	822,40 €	594,87 €	52,48 €	45,85 €
imp	LV	141,26 €	156,11 €	16,10 €	1.419,68 €	709,58 €	9,10 €	85,96 €	521,39 €	224,57 €	23,52 €	311,39 €	17,29 €	0,00 €	0,28 €	296,02 €	22,51 €	61,20 €	16,17 €
exp	LV	20,59 €	66,62 €	13,84 €	477,23 €	601,93 €	4,74 €	54,75 €	138,11 €	82,25 €	69,08 €	97,18 €	0,61 €	0,00 €	8,58 €	111,12 €	9,25 €	12,27 €	3,29 €
imp	MT	23,90 €	58,92 €	4,57 €	262,95 €	0,13 €	21,75 €	107,99 €	12,75 €	405,36 €	15,59 €	966,07 €	0,78 €	0,49 €	0,00 €	119,32 €	8,99 €	0,76 €	2,76 €
exp	MT	7,88 €	24,01 €	3,55 €	282,87 €	0,39 €	2,84 €	15,72 €	44,54 €	326,67 €	3,29 €	81,24 €	0,01 €	0,04 €	0,00 €	20,20 €	45,63 €	1,07 €	0,36 €
imp	NL	1.767,54 €	31.306,78 €	120,99 €	56.692,90 €	286,61 €	343,66 €	5.758,38 €	3.256,50 €	15.073,43 €	3.772,14 €	7.347,32 €	862,82 €	158,20 €	25,01 €	0,00 €	1.279,35 €	873,85 €	160,11 €
exp	NL	5.180,49 €	51.523,56 €	291,07 €	94.023,96 €	537,17 €	2.678,49 €	13.335,63 €	3.939,13 €	31.644,75 €	3.335,60 €	18.881,88 €	1.390,37 €	338,55 €	154,99 €	0,00 €	2.730,79 €	787,14 €	654,37 €
imp	PT	361,74 €	1.576,44 €	6,27 €	8.054,47 €	5,31 €	89,77 €	17.386,81 €	221,28 €	4.790,96 €	507,39 €	3.333,82 €	154,69 €	5,58 €	7,95 €	2.683,10 €	0,00 €	37,53 €	29,41 €
exp	PT	187,66 €	1.118,93 €	21,53 €	4.646,75 €	10,32 €	130,91 €	10.136,28 €	259,67 €	4.464,74 €	185,72 €	1.444,33 €	41,27 €	26,03 €	8,19 €	1.331,62 €	0,00 €	47,80 €	29,29 €
imp	SK	1.992,47 €	613,25 €	12,06 €	8.116,36 €	10,02 €	59,52 €	415,48 €	121,41 €	1.166,34 €	90,29 €	1.559,29 €	53,87 €	21,42 €	0,95 €	824,98 €	53,48 €	0,00 €	190,01 €
exp	SK	2.007,34 €	608,65 €	33,41 €	7.659,35 €	30,23 €	179,02 €	949,66 €	349,72 €	1.420,65 €	75,30 €	2.147,94 €	31,41 €	67,18 €	0,96 €	1.391,49 €	59,70 €	0,00 €	285,31 €
imp	SL	2.245,24 €	414,91 €	4,60 €	3.743,43 €	1,51 €	209,09 €	498,15 €	72,35 €	1.128,82 €	39,82 €	3.416,99 €	56,28 €	2,21 €	0,33 €	689,37 €	36,75 €	259,02 €	0,00 €
exp	SL	1.559,23 €	204,75 €	3,91 €	3.538,40 €	17,02 €	60,87 €	331,27 €	53,12 €	1.156,22 €	25,64 €	2.289,08 €	56,11 €	19,15 €	2,98 €	243,18 €	60,11 €	305,27 €	0,00 €
imp	TOTAL	56.249,90 €	172.536,60 €	1.371,67 €	383.258,01 €	3.284,72 €	7.637,34 €	98.838,63 €	22.825,97 €	196.439,92 €	43.845,40 €	143.424,56 €	11.819,09 €	2.057,19 €	981,15 €	218.536,09 €	21.484,62 €	14.867,41 €	8.229,98 €
exp	TOTAL	75.843,07 €	160.527,03 €	4.003,03 €	344.333,58 €	5.390,21 €	25.129,95 €	148.993,74 €	22.730,38 €	258.945,31 €	18.076,26 €	167.537,82 €	14.291,82 €	3.979,00 €	2.430,48 €	133.135,75 €	37.527,43 €	14.709,06 €	12.125,83 €

Το ενδο- εταιρικό εμπόριο στην Ευρωζώνη 2005 (Πηγή: ΤτΕ)

Εισαγωγές - Εξαγωγές για το έτος 2005 μεταξύ των 18 κρατών - μελών της Ε.Ε (πηγή Ε.Τ.Ε. τα ποσά είναι σε εκατομ. €)																			
2005	AT	BE	CY	DE	EE	EL	ES	FI	FR	IE	IT	LU	LV	MT	NL	PT	SK	SL	
imp	AT	0,00 €	2.250,98 €	39,58 €	46.924,69 €	23,78 €	120,44 €	1.166,31 €	643,90 €	3.834,45 €	481,26 €	6.799,59 €	276,80 €	15,90 €	6,92 €	3.837,64 €	193,77 €	1.572,98 €	1.067,18 €
exp	AT	0,00 €	1.645,98 €	46,98 €	31.232,55 €	238,25 €	473,61 €	2.713,62 €	499,19 €	4.159,09 €	231,60 €	8.698,24 €	183,20 €	110,12 €	31,94 €	1.800,27 €	357,18 €	1.678,55 €	1.730,43 €
imp	BE	1.575,87 €	0,00 €	69,28 €	44.094,42 €	156,43 €	195,84 €	4.647,96 €	1.409,73 €	29.187,00 €	16.754,65 €	8.143,24 €	1.712,24 €	26,69 €	53,03 €	45.549,15 €	1.427,79 €	337,45 €	117,34 €
exp	BE	2.571,84 €	0,00 €	107,51 €	51.992,37 €	162,77 €	1.657,00 €	10.067,27 €	1.521,97 €	46.448,14 €	2.905,00 €	14.177,39 €	5.378,40 €	129,89 €	76,49 €	31.444,03 €	1.759,77 €	542,11 €	359,52 €
imp	CY	27,40 €	107,40 €	0,00 €	427,06 €	0,34 €	879,56 €	167,28 €	166,06 €	188,72 €	28,87 €	521,70 €	2,38 €	0,63 €	7,23 €	201,32 €	20,04 €	6,00 €	24,36 €
exp	CY	5,33 €	8,75 €	0,00 €	65,97 €	0,99 €	142,04 €	5,05 €	1,84 €	212,35 €	6,13 €	11,86 €	0,01 €	0,85 €	2,74 €	24,46 €	0,60 €	2,71 €	0,88 €
imp	DE	27.145,77 €	46.242,37 €	149,88 €	0,00 €	364,76 €	1.749,99 €	17.416,41 €	6.113,80 €	53.550,45 €	7.420,67 €	35.569,65 €	3.050,05 €	419,34 €	173,08 €	75.965,28 €	3.924,83 €	6.806,65 €	2.488,81 €
exp	DE	42.970,83 €	43.298,59 €	960,24 €	0,00 €	996,22 €	6.270,46 €	39.449,05 €	8.084,90 €	78.405,62 €	4.761,95 €	53.396,76 €	3.816,01 €	926,69 €	294,19 €	48.295,04 €	7.311,54 €	5.904,75 €	2.912,01 €
imp	EE	96,65 €	148,59 €	3,75 €	1.151,34 €	0,00 €	6,37 €	58,21 €	1.621,17 €	167,87 €	20,50 €	210,05 €	9,34 €	398,34 €	0,26 €	280,74 €	7,85 €	11,64 €	12,17 €
exp	EE	28,56 €	81,34 €	2,72 €	377,68 €	0,00 €	16,52 €	45,78 €	1.636,55 €	75,99 €	24,42 €	49,02 €	0,17 €	564,42 €	0,75 €	150,08 €	9,17 €	6,01 €	2,32 €
imp	EL	514,18 €	1.669,30 €	334,41 €	6.514,18 €	13,36 €	0,00 €	1.848,97 €	426,88 €	2.790,27 €	435,62 €	5.909,88 €	270,15 €	4,86 €	8,57 €	2.642,47 €	129,68 €	78,30 €	56,57 €
exp	EL	136,28 €	203,42 €	883,41 €	1.909,85 €	6,31 €	0,00 €	535,09 €	94,48 €	658,82 €	40,84 €	1.674,21 €	4,83 €	9,11 €	17,67 €	376,00 €	90,30 €	19,48 €	39,73 €
imp	ES	1.906,93 €	8.595,70 €	20,23 €	35.443,80 €	64,62 €	513,46 €	0,00 €	1.306,83 €	34.208,49 €	3.311,07 €	19.853,65 €	714,21 €	112,04 €	20,58 €	11.528,70 €	7.646,54 €	417,81 €	202,03 €
exp	ES	1.320,48 €	4.381,02 €	160,10 €	17.606,61 €	91,20 €	1.718,70 €	0,00 €	641,69 €	29.736,50 €	948,52 €	12.953,50 €	162,17 €	68,05 €	87,54 €	4.833,95 €	14.837,88 €	367,21 €	406,39 €
imp	FI	457,71 €	1.437,58 €	2,16 €	7.768,16 €	1.484,15 €	104,45 €	631,30 €	0,00 €	1.745,28 €	359,13 €	1.532,09 €	44,21 €	132,15 €	6,84 €	2.923,96 €	195,54 €	106,21 €	44,88 €
exp	FI	388,84 €	1.226,68 €	141,89 €	5.573,16 €	1.358,58 €	267,71 €	1.286,75 €	0,00 €	1.799,80 €	332,72 €	1.616,16 €	65,07 €	416,41 €	6,61 €	2.532,32 €	282,38 €	62,13 €	60,02 €
imp	FR	3.707,60 €	43.441,88 €	32,46 €	76.613,71 €	160,79 €	528,84 €	28.281,93 €	1.989,30 €	0,00 €	5.944,40 €	33.554,50 €	2.323,87 €	338,79 €	292,01 €	26.587,43 €	3.699,33 €	642,72 €	1.053,46 €
exp	FR	3.426,27 €	26.552,39 €	247,23 €	54.774,25 €	183,74 €	3.123,59 €	35.853,70 €	1.708,46 €	0,00 €	2.820,61 €	32.382,70 €	1.719,26 €	153,32 €	477,48 €	14.484,72 €	4.672,02 €	828,87 €	1.322,78 €
imp	IE	186,35 €	1.262,22 €	20,36 €	5.049,22 €	17,32 €	34,35 €	763,51 €	276,01 €	2.012,26 €	0,00 €	1.103,69 €	58,79 €	39,84 €	2,92 €	2.468,24 €	130,95 €	6,14 €	14,10 €
exp	IE	415,54 €	13.517,08 €	27,10 €	6.488,39 €	15,95 €	336,48 €	2.974,94 €	339,83 €	5.686,29 €	0,00 €	3.668,89 €	186,35 €	6,27 €	12,23 €	4.111,96 €	379,18 €	40,29 €	21,15 €
imp	IT	7.790,48 €	13.799,92 €	58,21 €	53.645,67 €	45,99 €	1.550,28 €	13.157,97 €	1.811,91 €	30.848,61 €	4.076,15 €	0,00 €	1.276,63 €	50,35 €	202,16 €	17.483,43 €	1.383,00 €	1.645,06 €	1.731,11 €
exp	IT	7.422,10 €	8.060,01 €	733,92 €	39.493,45 €	225,39 €	6.029,83 €	22.466,16 €	1.545,50 €	36.845,49 €	1.451,52 €	0,00 €	543,74 €	252,28 €	689,45 €	7.273,98 €	3.315,85 €	1.303,17 €	2.719,05 €
imp	LU	116,28 €	5.072,70 €	24,91 €	3.918,46 €	0,14 €	3,67 €	125,14 €	43,29 €	1.712,64 €	88,09 €	441,35 €	0,00 €	45,80 €	0,30 €	891,88 €	31,11 €	15,07 €	13,44 €
exp	LU	333,80 €	1.390,04 €	12,87 €	3.149,55 €	8,82 €	72,55 €	1.237,43 €	154,80 €	2.682,13 €	61,25 €	1.133,16 €	0,00 €	6,00 €	0,68 €	632,54 €	135,38 €	38,85 €	45,33 €
imp	LV	113,19 €	114,07 €	6,78 €	975,30 €	550,58 €	6,80 €	85,65 €	409,20 €	143,99 €	18,77 €	234,88 €	5,10 €	0,00 €	1,02 €	245,97 €	13,89 €	48,49 €	13,95 €
exp	LV	17,26 €	29,34 €	17,33 €	425,04 €	448,59 €	4,37 €	53,48 €	146,02 €	74,41 €	62,95 €	67,58 €	0,42 €	0,00 €	19,90 €	88,01 €	26,10 €	7,38 €	2,59 €
imp	MT	21,96 €	58,21 €	3,33 €	279,29 €	0,08 €	16,63 €	101,90 €	2,97 €	290,32 €	20,00 €	955,29 €	0,42 €	0,21 €	0,00 €	102,21 €	10,08 €	0,91 €	2,07 €
exp	MT	3,29 €	43,36 €	2,70 €	235,54 €	0,87 €	4,10 €	12,36 €	4,95 €	283,38 €	2,83 €	100,37 €	0,01 €	0,11 €	0,00 €	17,41 €	4,18 €	0,45 €	0,42 €
imp	NL	1.656,80 €	27.236,26 €	114,86 €	48.584,49 €	276,47 €	338,03 €	5.233,86 €	2.753,45 €	13.633,23 €	3.949,75 €	6.722,90 €	712,93 €	122,61 €	25,36 €	0,00 €	1.219,99 €	692,82 €	132,48 €
exp	NL	4.462,89 €	42.494,85 €	256,17 €	81.337,12 €	380,63 €	2.542,67 €	13.256,82 €	3.550,50 €	30.648,25 €	2.956,03 €	18.558,42 €	1.337,69 €	249,99 €	118,53 €	0,00 €	2.890,23 €	592,69 €	506,49 €
imp	PT	334,97 €	1.489,80 €	4,09 €	7.387,04 €	9,35 €	86,11 €	15.776,56 €	302,50 €	4.489,78 €	461,61 €	3.014,90 €	123,34 €	19,62 €	8,90 €	2.310,89 €	0,00 €	31,61 €	21,50 €
exp	PT	173,76 €	1.220,16 €	16,07 €	3.879,26 €	8,25 €	128,36 €	8.580,61 €	232,64 €	4.204,80 €	167,72 €	1.355,26 €	33,81 €	15,79 €	9,60 €	1.247,08 €	0,00 €	33,09 €	35,15 €
imp	SK	1.739,66 €	527,67 €	9,99 €	6.732,46 €	8,40 €	33,96 €	384,54 €	101,08 €	884,48 €	61,38 €	1.252,12 €	37,21 €	9,29 €	0,71 €	667,87 €	35,81 €	0,00 €	184,64 €
exp	SK	1.828,94 €	503,84 €	47,67 €	6.613,57 €	22,81 €	94,48 €	519,01 €	182,76 €	987,47 €	45,19 €	1.696,16 €	30,04 €	45,89 €	1,33 €	877,72 €	43,45 €	0,00 €	243,31 €
imp	SL	1.953,22 €	336,56 €	8,56 €	3.164,14 €	1,17 €	42,87 €	490,32 €	47,91 €	1.156,92 €	35,17 €	3.014,40 €	56,66 €	2,09 €	0,24 €	572,25 €	40,30 €	210,61 €	0,00 €
exp	SL	1.215,56 €	173,89 €	5,44 €	2.988,73 €	11,55 €	59,72 €	265,23 €	39,74 €	1.218,42 €	20,99 €	1.900,54 €	48,35 €	12,30 €	1,13 €	210,07 €	50,82 €	234,80 €	0,00 €
imp	TOTAL	49.345,02 €	153.791,22 €	902,84 €	348.673,41 €	3.177,73 €	6.211,63 €	90.337,83 €	19.425,98 €	180.844,77 €	43.467,10 €	128.833,88 €	10.674,34 €	1.738,54 €	810,15 €	194.259,45 €	20.110,49 €	12.630,45 €	7.180,09 €
exp	TOTAL	66.721,57 €	144.830,73 €	3.669,35 €	308.143,09 €	4.160,92 €	22.942,19 €	139.322,36 €	20.385,82 €	244.126,98 €	16.840,26 €	153.440,23 €	13.509,54 €	2.967,47 €	1.848,27 €	118.399,65 €	36.166,02 €	11.662,54 €	10.407,56 €

Κράτη – Μέλη E.E	Συντομογραφίες
AUSTRIA	AT
BELGIUM (and LUXBG -> 1998)	BE
CYPRUS	CY
GERMANY (incl DD from 1991)	DE
ESTONIA	EE
SPAIN	ES
FINLAND	FI
FRANCE	FR
GREECE	EL
IRELAND	IE
ITALY	IT
LUXEMBOURG	LU
LATVIA	LV
MALTA	MT
NETHERLANDS	NL
PORTUGAL	PT
SLOVENIA	SL
SLOVAKIA	SK

Πανεπιστήμιο Πειραιώς